

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’DE SELEFÎ HAREKETLER

YÜKSEK LİSANS

Şeyma GÜCER

NİSAN-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’DE SELEFÎ HAREKETLER

THE SALAFI MOVEMENTS IN THE REPUBLIC PERIOD IN TÜRKİYE

YÜKSEK LİSANS

Şeyma GÜCER

**NİSAN-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE'DE SELEFÎ HAREKETLER

THE SALAFI MOVEMENTS IN THE REPUBLIC PERIOD IN TÜRKİYE

YÜKSEK LİSANS

Şeyma GÜCER

Danışman: Doç. Dr. Berat SARIKAYA

**NİSAN-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Cumhuriyet Dönemi Türkiye’de Selefi Hareketler**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

24/04/2025

.....
Şeyma GÜCER

ÖNSÖZ

Selefiyye, kökenleri itibariyle Ehl-i Hadîs ekolüne, Hanbelîliğe dayanmaktadır. Hicri 2. ve 3. asırda ortaya çıkan ekolün kurucusu İmam Mâlik'dir. Ahmet b. Hanbel, İmam Mâlik'ten farklı olarak ayet ve hadislerin içtihatlarına yer verdiği için Selefler tarafından amelde ve fıkıhta Selefilîğin lideri olarak görülmektedir.

Mezhep, 1328'den itibaren İbn Teymiyye ile birlikte müstakil olarak şekillenmiştir. İbn Teymiyye ve taraftarlarından sonra Muhammed b. Abdülvehhâb'ın önderliğinde Vehhâbî âlimlerin "Mezheb'ü-Selef" dedikleri, mezhepler ve tarikatlar öncesi dönemi inanç ve amel açısından temel almaları, "Selefiyye" ismini şöhrete kavuşturmuştur. İtikadi konularda akıl yürütmenin caiz olmadığı, Kur'an ve Sünnet'te yer almayan kavramlara din usulünde yer verilemeyeceği, nasların tevil edilemeyeceği ve müteşabih ayetlerin aynen kabul edilmesi gerektiği mezhebin temel iddialarını oluşturmuştur. Selefler, Hz. Peygamber, sahabe, tâbiîn ve tebe'ut-tâbiîn dönemlerindeki hayat tarzıyla yaşamayı kendilerine ilke edinmişlerdir. Osmanlı Devleti Dönemi'nde benzer iddialarla varlığını sürdüren Vehhâbîler, Selefilîğin tanınmasında rol oynamıştır.

19. yüzyılda Cemâleddîn Efgânî, Muhammed Abduh, Mahmûd Şükrî el-Âlûsî gibi isimler Selefi çizgiyi bu dönemde devam ettirmişlerdir. Osmanlı Dönemi'nde Birgivi, Çivizade Mahmut Efendi gibi şahsiyetler Selefi olarak tanınmıştır. Günümüzde Suudi Arabistan'da kabul gören bu mezhebin Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Türkiye'de de etkileri görülmüştür. 1908 yılında *Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebilürreşâd* dergileri aracılığıyla ilk defa Selefilik fikri duyulmuştur. 1950 yıllarından itibaren birçok cemâat ve dernek, Türkiye'de Selefi davet çalışmalarını yürütmeye başlamıştır. 1960'lı yıllarda İbn Teymiyye, Seyyid Kutub, Cemâleddîn Efgânî, Muhammed Abduh gibi Selefi şahsiyetlerin eserleri ilk olarak *Hilal* yayınları tarafından basılarak dağıtılmıştır. 1960-1980 yılları arasında bahsedilen Selefi şahsiyetlerin eserlerinin çevirileri ve fikirleri birçok dergi tarafından yayımlanmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde de Abdullah Yolcu'nun önderliğinde Selefi sempaticileri gruplar ortaya çıkmıştır. 1990'dan günümüze *Guraba*, *Hak* gibi yayınlar; Selefi çizgiyi sürdürmeye çalışmıştır. 2002 yılından sonra Türkiye'de Vehhâbî taraftarı kişilerin sayısı artmıştır. Vehhâbî düşüncüyü benimseyen kişi ve gruplar açtıkları dernek ve cemâatler sayesinde davet faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Giriş ile birlikte toplam üç kısımdan oluşan tezin giriş kısmı konunun amacının, kapsamının ve metodunun açıklanmasından oluşmuştur. Birinci bölümde; Ehl'i-Sünnet

ve'l-Cemâat ve Selefîyye kavramlarına değinilerek Selefiliğin geçirdiği tarihsel dönemlere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Selefiliğin Türkiye'deki tarihsel sürecine, Selefî faaliyetlerin nasıl başladığına, Selefîlerin davet yöntemlerine ve araçlarına, Selefî düşünceyi tanıtan dergilere ve Selefî düşünceyi temsil eden dernek ve cemâatlere yer verilmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisans ve lisansüstü eğitimim süresince her zaman yanımda olan, yoğun çalışma temposuna rağmen danışmanlığımı kabul eden, bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Berat SARIKAYA'ya minnet borçluyum. Kelam ilmine duyduğum ilgiyi perçinleyen, entelektüel birikimi ve düşünceleriyle bana rehberlik eden kıymetli hocam Doç. Dr. Muhammed AYDIN'a şükranlarımı sunarım.

Bu akademik yolculuk boyunca maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, eğitim hayatımı sürdürebilmem için büyük fedakârlıklarda bulunan değerli eşim, hayat arkadaşım Doç. Dr. Mehmet Ali GÜCER'e minnettarım. Minik kalpleriyle her an yanımda olan sevgili evlatlarım Alperen ve Metehan'a gönülden teşekkür ederim.

Ayrıca, manevi desteklerini her daim hissettiğim kıymetli annem Yasemin KOL'a, babam İbrahim KOL'a, sevgili kardeşlerim Hüsna ve Cengiz'e ve tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şeyma GÜCER
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Selefiyye, İslam dininin asli hükümlerini kabul eden, Kitap ve Sünnet'te var olan hüküm ve ifadeleri te'vil etmeden benimseyen dinî bir akımdır. Bu zümre, Rasûlullah ve ashabının yolunu hadisler ışığında takip etmiştir. Ehl'i-Sünnet ve'l-Cemâat olarak tabir edilen bu zümrenin kökeni, hicrî ikinci asırda tâbiîn ile başlamıştır. Ehl'i-Sünnet düşüncesi, dört büyük fıkhi ekolden oluşmuştur. Bu fıkhi ekollerden biri olan Hanbeliyye, Ahmet b. Hanbel tarafından kurulmuştur. Selefler kendilerini, Hanbelî mezhebinin devamı olarak görmüş ve Ahmet b. Hanbel'in görüşlerini benimsemiştir. Selefi düşünce, hicrî 12.yy.da İbn Teymiyye tarafından sistemleştirilmiştir. Selefilik, tarih boyunca farklı dönemlerden geçerek yayılmış ve günümüzde Suudi Arabistan'ın resmî mezhebi haline gelmiştir. Selefi akide, İslam'ın ilk dönemlerine geri dönme arzusu taşımıştır. Bu dini akım, zaman içerisinde değişime uğrayarak sert bir tavırdan çağdaş bir anlayışa evrilmiştir.

Türk tarihinde ilk olarak Osmanlı Devleti Dönemi'nde Selefilik düşüncesinin tezahürü görülmüş, Osmanlı toprakları içerisinde Selefilğin kolu olan Vehhâbîlik hareketine rastlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde; Selefi zümreler tarafından kurulan cemiyet ve derneklere, önemli Selefi şahsiyetlerin eserlerinin çevirilerini yayımlayan yayın ve dergilere rastlanmıştır. Selefi düşünce sistemi Türkiye'de yıllar içerisinde taraf toplamış ve günümüze kadar farklı kişi, cemâat ve mecralar aracılığı ile temsil edilmiştir. Bu çalışmada Osmanlı döneminin son dönemlerinden itibaren başlayarak, Cumhuriyet döneminin başlangıcından günümüze kadar Türkiye'de varlığını sürdüren Selefi hareketlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Cumhuriyet dönemi, Selefi şahsiyetler, Selefilik, Selefi yayınlar, Selefi kuruluşlar

SUMMARY

Salafiyah is a religious movement that accepts the primary rules of Islam and adopts the rules and expressions in the Book and Sunnah without any interpretation. This group has followed the path of the Messenger of Allah and his companions in the light of hadiths. The origin of this group which is called Ahl al-Sunnah wa'l-Jama'ah commenced with the tabi'in in the second century of the Hijra. The Ahl al-Sunnah thought consists of four major schools of jurisprudence. Hanbaliyyah is one of these schools of jurisprudence founded by Ahmet b. Hanbel. The Salafis saw themselves as the continuation of the Hanbali sect and adopted the views of Ahmad b. Hanbal. The Salafi thought was systematized by Ibn Taymiyyah in the 12th century of the Hijra. Salafism has spread throughout history through different periods and has currently become the official sect of Saudi Arabia. The Salafi belief has an aspiration to return to the previous days of Islam. This religious movement has changed over time, evolving from a harsh stance to a modern understanding.

Salafi thought appeared initially during the Ottoman Empire in Turkish history. The Wahhabism movement, which is the branch of Salafism, was encountered within the Ottoman lands. In the Republican Period, it was encountered with societies and associations founded by Salafi groups and publications and journals that published translations of the works of important Salafi figures. The Salafi belief system has been supported in Türkiye over the years and has been represented by different people, communities, and media until today. This study includes the Salafi movements that have continued their existence in Türkiye since the late Ottoman period and the beginning of the Republican period until today.

Key Terms: Kalām, The Republican Period, Salafi Figures, Salafism, Salafi publications, Salafi foundations

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
ÖNSÖZ	V
TEŞEKKÜR.....	VII
ÖZET.....	VIII
SUMMARY	IX
İÇİNDEKİLER	X
KISALTMALAR	XIII
I-GİRİŞ.....	1
I-Konunun Amacı.....	1
II-Konunun Kapsamı.....	1
III-Araştırma Metodu	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. SELEFİLİK KAVRAMI VE SELEFİLİĞİN TARİHÇESİ.....	1
1.1. Kavramsal Çerçeve	1
1.1.1. Ehl-i Sünnet ve'l Cemâat Kavramı	1
1.1.2. Selefîyye.....	3
1.2. Selefîliğin Tarihçesi	5
1.2.1. İlk Dönem (İcmal Devri).....	6
1.2.1.1.Ahmet b. Hanbel	7
1.2.2. İkinci Dönem (Tafsîl Devri).....	8
1.2.2.1. İbn Teymiyye	8
1.2.2.2. İbn Kayyım:	10
1.2.3. Üçüncü Dönem (Yeni Selefî Hareketler).....	10
1.2.3.1. Muhammed b.Abdülvehhab ve Vehhâbîliğin Teşekkülü.....	10
1.2.3.2. Vehhâbîliğin Özellikleri ve Görüşleri	12
1.2.3.3 19. ve 20.yy'da İhyâ Hareketleri ve İhyâcılar	13
1.2.3.3.1. Cemâleddîn Efgânî.....	13
1.2.3.3.2. Muhammed Abduh	14
1.2.3.3.3. Reşid Rıza	16
1.2.3.3.4. Hasan el-Bennâ ve İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) Teşkilatı	17

1.2.3.3.5 Seyyid Kutub.....	19
1.2.3.3.6. Mevdûdî ve Cemâat-i İslâmî.....	20
1.2.3.3.7. Suudi ve Cihâdi Selefî Ayrımı	22
1.2.3.3.8. el-Kaide ve Evrensel Cihat.....	23
1.2.3.3.9. İşid (Irak Şam Devleti).....	24
İKİNCİ BÖLÜM.....	25
2. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’DE SELEFÎ HAREKETLER	25
2.1. Selefîlerin Türkiye’ye Bakışı	25
2.2. Türkiye’de Selefî Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı	25
2.3. Selefî Faaliyetlerin Yöntemi, Araçları	27
2.4. Osmanlı’da Selefî Düşünce Hayatı	28
2.4.1. Birgivî Mehmet Efendi ve Selefî Düşünce Yapısı.....	28
2.4.2. Kadızâdeliler Hareketi ve Selefî Düşünce Yapısı.....	29
2.4.4. Osmanlı Devleti ve Vehhâbîlik.....	30
2.5.Türkiye’de Selefîğin Tanınmasında Katkı Sağlayan Dergi ve Yayınlar	32
2.5.1. Sebîlürreşâd.....	32
2.5.2. İslam Dergisi	35
2.5.3.Hilal Dergisi ve Yayınları	37
2.5.4. Nesil Aylık Fikir Dergisi.....	41
2.5.5. İktibas Dergisi	44
2.5.6. Tohum Dergisi	46
2.5.7. Haksöz Dergisi	48
2.5.8. Guraba Yayınları.....	50
2.5.9. Tevhid Dergisi.....	53
2.6. Türkiye’de Selefî Cemâat ve Dernekler.....	57
2.6.1. Hakka Davet Cemâati	57
2.6.2. İlmi Araştırma Eğitim, Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (İlim Der)	59
2.6.3. Taybe İlim Kültür ve Dayanışma Derneği	60
2.6.4. Çağrı İlim Yayma Kültür ve Yardımlaşma Derneği (Çağrı Der)	60
2.6.5. Kitap Der ve İmam Ebu Hanife Vakfı	61
2.6.6. İlme Davet Derneği	61
2.6.7. Okur İlim ve Davet Derneği(Okur-Der)	61
2.6.8. Asr-ı Saadet İlim Araştırma ve Yayma Derneği:	62
2.6.9. İlim Yayma Kültür ve Dayanışma Derneği (Ülfet Der)	62
2.6.10. Ahsen İlim Kültür Yayma ve Yardımlaşma Derneği.....	62

3. SONUÇ	64
KAYNAKÇA.....	66
ÖZGEÇMİŞ	77

KISALTMALAR

Bs.	: Baskı, Basım
b.	: Bin, İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren, Çeviri
ed.	: Editör
h.	: Hicrî
Hız.	: Hazreti
İSAM	: İslami Araştırmalar Merkezi
ö.	: Ölümü
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
trc.	: Tercüme
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları, Yayıncılık

I. GİRİŞ

I-Konunun Amacı

Çalışmanın amacı, Selefi anlayışın Türkiye'ye hangi tarihlerde, hangi kişi ve taraflarca getirildiğini belirleyerek ekolün Türkiye'deki düşünce sistemi üzerindeki etkisini ve yansımalarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda Selefi düşünce sisteminin Türkiye'de duyulmasını sağlayan ve Selefliği sistemleştiren önemli şahsiyetlerin tercümelerinin yapıldığı yayınlar taranarak çalışmaların kapsamını daha da genişletmek ve bilgileri tek bir tez altında toplayarak literatüre katkı sağlamak temel hedeftir.

Çalışmada; İbni Teymiyye, İbni Kayyim, Muhammed Abduh, Cemâleddin Efgânî, Muhammed İkbal, Reşid Rıza, Seyyid Kutub, Mevdûdî gibi Selefi âlimlerin tercümelerin yapıldığı yayınlara yer verilmesi, Selefi kimlik taşıyan cemâat ve derneklerin amaçlarının saptanması ve faaliyetlerinin tanıtılması Selefliğin Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'de varoluş çabasının ortaya konulmasını sağlayacaktır.

II-Konunun Kapsamı

13. yüzyıldan itibaren varlığını devam ettiren, günümüzde de Suudi Arabistan başta olmak üzere belli ülkelerde ve kesimlerce kabul gören Selefilik, Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'de etkili olmaya başlamıştır. Çalışmanın kapsamında, Selefilik ve onunla ilişkili olan kavramlara, Selefliğin geçirdiği tarihsel dönemlere, Selefliğin Türkiye'de etkin hale gelmesini sağlayan Vehhâbîlik hareketinin tarihçesine ve Türk dünyası ile ilişkisine yer verilmiştir. Çalışmanın asıl konusunu, Selefliğin Türkiye'de hangi kişi ve kesimlerce kabul gördüğü, Selefi söylemlerin ve çevirilerin hangi yayınlarca işlendiği, Seleflerin faaliyetlerinin hangi kişi ve kurumlarca yürütüldüğü oluşturmıştır. Türkiye'de, Selefliğin etkili olmaya başlayışındaki kişi, yayın ve mecraları saptamak, ekolün Türkiye'deki yansımasının ortaya konulmasını ve bugün etkili olan Selefi kesimlerin düşünce sistemlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

III-Araştırma Metodu

Çalışmamızın oluşum aşamasında kullanılan yöntem kaynak tarama yöntemi olup konunun birincil muhatapları İbn Teymiyye, İbn Kayyim, Muhammed Abduh, Seyyid Kutub, Cemâleddîn Efgânî, Reşid Rıza, Mevdûdî'ye ait kaynaklara öncelikli olarak başvurulmuştur. Çalışmanın asıl kısmını oluşturan ve Selefi düşüncenin Türkiye'de

tanınmasını sağlayan mecmuaların orijinal halleri taranarak kullanılmıştır. Selefi dūřūncenin Tūrkiye’de 2002 yılından itibaren hızla yayılmasını sağlayan internet sitelerine, videolara başvurulmuştur. Selefi dūřūnceyi temsil eden kişilerle yapılmış gōrūřmelerin video kayıtlarındaki bilgilere de çalışma içerisinde yer verilmiştir. Ayrıca çalışmanın konusu kapsamında yazılan birçok tez ve makale incelenmiştir. Hem konu hem de ilgili kavramlar hakkında Diyanet İşlam Ansiklopedisi ve çeşitli Kelam tarihi ve İşlam Mezhepleri Tarihi kitapları konumuza kaynaklık eden diğer kitapları olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SELEFİLİK KAVRAMI VE SELEFİLİĞİN TARİHÇESİ

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Ehl-i Sünnet ve'l Cemâat Kavramı

Sünnet kelimesi sözlükte “adet, gelenek, töre” anlamlarına, Sünnet-i Nebi kavramı ise “Hz.Peygamber’in yolu” anlamına gelmektedir.¹ Sünnet, “ Resûlullah’ın söz, fiil ve takrirleri” olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer söylemle ise farz ve vacip olmaksızın Resûlullah’tan gelen şey, ilk Müslümanların takip ettiği yol anlamındadır.² En doğru sözün Allah’ın sözü, en doğru yolun ise Resûl’ün yolu olduğunu bilen, bu yolu takip eden zümreler, Ehl-i Sünnet ve'l Cemâat olarak adlandırılmıştır. Ehl-i Sünnetin, Ehl-i Cemâat olarak adlandırılmasının sebebi ise, cemâat kelimesinin toplanmak anlamına gelmesinden dolayıdır ve bu kelime fırkanın yani ayrılmanın karşıtıdır. Cemâat toplanmış bir grubu temsil etmektedir. Din ile ilgili hükümlerinde Kur’an ve Sünnet’i esas alan Ehl-i Sünnet, Resûlullah tarafından, kurtuluşa eren fırka(Fırka-i Naciye) olarak adlandırılır. Fırka-i Naciye, Resûl’ün ve ashabının yolunda olanlar anlamındadır.³

Bağdadi’ye göre Sünnet Ehli, ilk dört halifeyi yüceltmış ve halifelerin yolundan giderek, Bid’at Ehli fırkalardan kendilerini sakınmıştır. Bağdadi Ehl-i Hadîsi Sıfatiyye olarak da isimlendirmiştir.⁴ Sıfatiyye ismi, Allah’ın ezeli sıfatlarını kabul ettikleri, zatı sıfatlarıyla fiili sıfatlarını ayırmayarak hepsini bir olarak düşündükleri için Ehl-i Sünnet’e verilmiştir. Ayrıca Sıfatiyye, haberi sıfatları da kabul ederek bu sıfatları yorumlamaktan uzak durmuştur.⁵

Ehl-i Sünnet, Ehl-i Hadîs olarak da adlandırılmıştır. Ehl-i Hadis taraftarları kendilerini Ehl-i Rey gruplarından ayırarak nakli delilleri kabul etmişlerdir.

¹ Seyyid Şerîf el-Cürcânî, *et-Ta’rîfât* (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997), “Sünnet”, 124.

² Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1987), “Sünnet”, 140.

³ Takıyyu’d-din Ahmet İbn Teymiyye, *el-Akidetü’l-Vasıtiyye*, çev. İsa Canpolat (İstanbul: Takva Yayınları, 2014), 68.

⁴ Abdulkadir el-Bağdadi, *Mezhepler Arasındaki Farklar*, çev. Ethem Ruhi Fırlı (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 248.

⁵ Abdülkerim b.Ahmet Şehristani, *Milel ve Nihal İslam Kelamı Ve Mezhepleri*, çev. Mustafa Öz (İstanbul: Litera Yayınları, 2016), 133.

Hadis kelimesi “bildirmek, haber vermek, anlatmak” anlamlarına gelmektedir.⁶ Şehristani’ye göre Ehl-i Hadîs, Hicaz Ehli’dir. Ona göre, Ehl-i Hadîs’in mensupları; Malik b. Enes (ö. 179/795), Muhammed b. İdris eş-Şâfî (ö. 767/820), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve Davud b. Ali b. Muhammed el-İsfahânî (ö. 270/884)’dır. Bu zümre, hadisleri tahsil edip haberleri naklettikleri ve hükümleri onların üzerine kurdukları için Ashâbü’l Hadîs olarak isimlendirilmektedir. Şehristani, Ashâbü’l Hadîs’in haber veya eser kaynağı bulduklarında kıyasa yönelmediklerini belirtmektedir. Ayrıca Şehristani; Hadis taraftarlarının, imamlarının ictihadı üzerine ilavede bulunmadıklarını, imamlarının naklettiklerini araştırma ve inceleme yoluna gitmeyerek olduğu gibi kabul ettiklerini belirtmektedir.⁷

Kıyas çeşitlerini öğrenmeye çalışan, hükümlerini kıyas yoluyla veren ve hadisleri bu hükümler üzerine bina eden grup Ashâbü’l Rey olarak adlandırılmaktadır. Bu grup Ebu Hanife’ye mensup olan Iraklılardır. Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî (ö. 189/805), Züfer b. Hüzeyl (ö. 158/775), Ebu Yusuf Yakub b. İbrahim b. Muhammed el-Kâdi (ö. 297/910), Hasan b. Ziyad el-Lü’lûî (ö. 204/819), İbn Semâa (ö. 233/848), Afiye el-Kâdi, Ebu Mutî’ el-Belhî (ö. 199/814) Ebu Hanife (ö. 150/767)’ye mensup olan şahıslardır. Ashâbü’l Rey taraftarlarının, Ebu Hanife’nin hükümlerine ters düşen ictihadları bulunmaktadır. Onların imamları olan Ebu Hanife’nin düşüncelerine muhalefet ettikleri meseleler meşhurdur. Ashâbü’l Hadîs ve Ashâbü’l Rey taraftarlarının, fûru konusunda ihtilafları bulunmaktadır. Bu iki zümre ayrılığa düştükleri meselelerde birbirlerini tekfire gitmediler, çünkü onlara göre her müctehidin görüşü isabetlidir.⁸

Ehl-i Sünnet âlimleri, Hz.Peygamber’in getirdiği hükümleri kendi rey ve isteklerine göre bozan ve değiştirenleri Ehl-i Bid’at olarak tanımlamıştır. Ehl-i Sünnet’e göre, Bid’at Ehli, Kitap ve Sünnet’i akla muhalif görmüşlerdir. Hükümleri anlamak için akli öncelemişlerdir. Ehl-i Sünnet, Ehl-i Sünnet-i Hâssa ve Ehl-i Sünnet-i Amme olarak ikiye ayrılmıştır. Ehl-i Sünnet-i Hâssa, meseleler üzerinde yorum yapmayarak Sünnet’e tabi olmuştur. Bu grup meseleler konusunda görüş bildirmeyerek mezhepleşmemiştir. Selefler bu gruba dâhil edilmiştir. Ehl-i Sünnet-i Âmme ise fıkhi meselelerde yorumlarda bulunmuş ve mezhepleşmiştir. Bunlar, Eş’arîyye ve Mâtûridi gibi mezhepler dâhil edilmiştir.⁹

⁶ Seyyid Şerîf el-Cürcânî, *et-Ta’rîfât* (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997), “Hadis”, 92.

⁷ Şehristani, *Milel ve Nihal İslam Kelamı Ve Mezhepleri*, 285.

⁸ Şehristani, *Milel ve Nihal İslam Kelamı Ve Mezhepleri*, 286.

⁹ İzmirli İsmail Hakkı, *Yeni İlmi Kelam* (Ankara: Umran Yayınları, 1981), 60-61.

Ehl-i Sünnet, Bid'at Ehli'ni Havaric, Şia, Kaderiyye, Mürcie, Mu'tezile olarak beşe ayırmıştır. Bid'at Ehli, kendi fikirlerini din olarak savunmuştur. Kendi fikirlerini kabul etmeyenleri eleştirmişlerdir. Fiilleri insanların ortaya çıkardığını savunmuşlardır. Ortaya çıkarma ve yaratma fiilleri yalnızca Allah'a mahsustur. Ehl-i Bid'at'ten olan kimseler bu konularda dalalete düşmüştür.¹⁰

Ehl-i Sünnet'e göre, Kur'an Allah tarafından indirilen, yaratılmayan, Allah'tan başlamış ve Allah'a dönecek olan yüce bir kelimedir ve insanların onu okuyup yazmasıyla kelimanın özelliğini yitirmez. Ayrıca Ehl-i Sünnet âlimleri, Ru'yetullah vardır diyerek Allah'ın kıyamet gününde ve cennette kulları tarafından görüleceğini belirtmektedir.¹¹

Ehl-i Sünnet âlimleri, Sünnet'i öncelemiştir. Onlara göre Sünnet, Kur'an'ın şahadet ettiğine şahadet etmiştir. Sünnet, mutlak olanı takyid, muhtemel olanı tayin etmiştir. Onlar, Kitab ve Sünnet'i birbirlerine muhtaç olarak görmüştür. Ehl-i Sünnet, Kitab ve Sünnet'ten sonra başvurulacak kaynağın icma' olması gerektiğini belirtmiştir. Onlara göre, icma' nassın manasına dayanmıştır.¹² İbn Teymiyye (ö. 1263/1328), en makbul olan icmanın Selef-i Salihinin yaptığı icma olduğunu belirtmiştir. Çünkü Selef-i Salihinden sonra İslam âleminde ihtilaflar artmış ve Müslümanlar ayrılığa düşmüştür.¹³

1.1.2. Selefîyye

Selef kelimesi; “önce, önceki, önde olan” anlamlarına gelmektedir.¹⁴ Seleflik kavramının kökeni Ehlü's-Sünne ve Ehlü's-Sünne ve'l Cemâat kavramlarına dayanır. Sünnet taraftarlığı anlamını taşıyan bu kavramların Seleflikle anılmasının sebebi ise Selefîlerin “sahabe, tabiin ve tabiini takip eden büyük imamların yolunu izlemeleridir. Selefîler, Ahmet b. Hanbel'in görüşlerini esas aldıkları için kendilerini Ehl-i Hadîs'in devamı olarak görmektedir. Selefîyye için; Eseriyye, Ehl-i Hadîs, Sıfattiyye, İspatiyye gibi isimler de kullanılırken, Selefîler; muhalifleri tarafından Haşeviyye, Mücessime, Müşebbihe gibi isimlerle de anılmaktadır.¹⁵

Selefî akidenin yedi esası vardır:

Takdis: Allah'ı, kendisine layık olmayan şeylerden tenzih etmektir.

Tasdik: Allah'ın sıfatlarını olduğu gibi kabul etmektir.

¹⁰ İzmirli İsmail Hakkı, *Yeni İlm-i Kelam*, 74.

¹¹ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *el-Akidetü'l-Vasıtiyye*, 54-55.

¹² İzmirli İsmail Hakkı, *Yeni İlm-i Kelam*, 16.

¹³ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *el-Akidetü'l-Vasıtiyye*, 67.

¹⁴ Seyyid Şerîf el-Cürcânî, *et-Ta'rifât* (İstanbul: Bahar Yayınları, 1997), “Selef”, 126.

¹⁵ Süleyman Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe* (İstanbul: Dergah Yayınevi, 2021), 32.

Aczi itiraf: Müteşabihatın gerçek manalarına ulaşmada kendilerini yetersiz kabul etmektir.

Sükût: Soru sormamak, sıfatlarla ilgili konuşmamak manasına gelmektedir.

İmsak: Tevilden uzak durmaktır.

Keff: Düşünülmesi yasak olan işleri kalben dahi tefekkür etmemek manasındadır.

Marifet ehline teslim: İlimde derinleşen kişilerin rehberliğine güvenmesi, kendisinin vakıf olamayacağı konularda âlimlerin bilgisinin olduğunu bilmesidir.¹⁶

Bu ekolün taraftarları imanın tanımını kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve uzuvlarla yapılan amel olarak tanımlarlar. Muhaliflerinin aksine ameli imana dâhil ederler dolayısıyla onlara göre, amel imandan bir cüzdür.¹⁷

İbn Teymiyye, amelsiz bir dini mümkün görmemiştir. O, ibadet ve itaati dinin içerisinde görmüştür. Teymiyye bu görüşünü, Kâfirun ve İhlas sureleriyle desteklemiştir. Kâfirun sûresinde söz ve amelin tevhidî, İhlas sûresinde ise amel ve iradenin tevhidî Yüce Allah tarafından buyurulmuştur.¹⁸

Selefilik dışarıdan fikir almaya karşı, İslam'ı ihyâ çabasıdır. İhyâ'dan kasıt, dini anlamada yeni yönelişlere karşı olmak, Kitab ve Sünnet'e bağlanmaktır. Seleflerin olaylara bakışı geçmişten ödünç alınmış bir zihniyettir. İlk üç neslin dönemini altın çağ olarak gören Selefler, bu dönemlere geri dönebilme veya yeniden bu şekilde yaşama arzusu taşımaktadır.¹⁹

Selefiyye kavramı ilk olarak İbn-i Teymiye ve İbn-i Kayyım (ö. 1292/1350)'in eserlerinde görülmüştür. Kavramı ilk kullanan İbn-i Teymiyye'dir. İbn-i Teymiyye, Selef düşüncesini; dışarıdan İslam'a karışmak isteyen fikirleri temizleme ve ilk İslam saflığına dönüş isteği olarak tanımlamıştır. İbn-i Teymiyye; din ve nakli öncelemiş, aklın öznel olduğu için nakil gibi birleştirici olamayacağını savunmuştur. O, değişen akli bilgilerle nakli sorgulamayı doğru bulmamış, naklin sorgulanması sonucunda ortaya çıkan yeni yorumları bid'at olarak değerlendirmiştir. Bu noktada ayetlerin ve hadislerin tev'ilini dinin tahrif edilmesi olarak görmüştür.²⁰

Selefler, cedel ilmine karşı çıkmıştır. Selefler bilgi edinmenin tek yolunun haber olduğunu düşünmüştür. Onlar, Kelam ilminin yaptığı gibi akli delillerden ve görüşlerden

¹⁶ İmam Gazâlî, *İlcâmü'l-Avâm An İlmi'l Kelam*, çev. Yusuf Kurtiş - Bilal Erdem (İstanbul: Ravza Yayınları, 2023), 60.

¹⁷ Sönmez Kutlu, *Selefilik'in Fikri Arka Planı -İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler-* (Ankara: Otto Yayınları, 2016), 96.

¹⁸ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Dua ve Tevhid* (İstanbul: Tevhid Yayınları, 1998), 53.

¹⁹ Ebü'l Hasan El-Eşari, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn İlk Dönem İslam Mezhepleri*, çev. Ömer Aydın - Mehmet Dalkılıç (İstanbul: Türkiye Yazma Eserleri Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019), 420.

²⁰ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Mecmuu'l Feteva* (Beyrut: Dar Al-Wafa Yayınları, 2001), 2/22.

yola çıkarak dini konuları anlamaya çalışmayı Allah'ın bilgisini arka plana atmak olarak nitelendirmişlerdir. Çünkü onlar, Allah'ın bilgisinin haricinde kulun fail olabilmesini mümkün görmemişlerdir. Hüküm vermenin yalnız Allah'a ait olduğunu, nasların hakiki manalarının korunabilmesi için Allah'ın bilgisinin esas alınmasının şart olduğunu savunmuşlardır.²¹

Selefiler; Allah'ın kendisi hakkında belirlediği sıfatları tasdik etmişlerdir. Sıfatlar konusunda te'vilden uzak durmuşlardır. Onlar, Allah'ın sıfatlarını ayrıntılı şekilde ortaya koyarken, Allah'a layık olmayan teşbihi de nefyetmişlerdir.²² Kâfirler, müşrikler, Cehmilerden, filozoflardan, Karmatilerden, Bâtınilerden olup, Ehl-i Sünnet'in yolundan sapanlar ise sıfatları ayrıntılı şekilde betimlemişler ve sıfatları reddetmişlerdir.²³

Selefilere göre, büyük günah işleyen kişi fasıktır ancak dinden çıkmamıştır. Peygamber döneminde büyük günah işleyen kâfirler, tövbe ettiklerinde İslam dinine girebilmişlerdir. Ancak Selefiler, büyük günah işleyen kişiyi tövbe etmediği sürece cehennem ehlinde saymıştır.²⁴

Selefiler, Allah'ın takdir ettiği kaza ve kadere iman etmişlerdir.²⁵ Onlara göre, yaratma ve dileme gücü ancak Allah'a aittir. Kulun iradesi Allah'ın dilemesine bağlanmıştır. Allah dilemedikçe kul dileyemez.²⁶ Ahmet b. Hanbel, *Müsned* adlı eserinde Resûlullah'ın konuyla ilgili şu hadisini rivayet etmiştir; “*Her şeyin bir hakikati vardır. Kul takdir edilenin başına geleceğini ve takdir edilmeyenin de başına gelmeyeceğini bilmedikçe imanın hakikatine ulaşamaz.*”²⁷

1.2. Selefilğin Tarihçesi

Ashâbü'l Hadîs'in ortaya çıkışı Emevi dönemine kadar uzanmıştır. Hz. Osman'ın şehid edilmesi ve Emevilerin kendi rejimlerini kabul ettirmek ve uygulamalarını meşru kılabilmek için Kur'an ve Sünnet'i referans göstermeleri, kendilerine yakın olan din adamlarından bu konularda icazet almaları sünnet taraftarlığının önünü açmıştır. İnsan hafızalarında kayıtlı olan hadislerin kontrolü daha kolay olacağı için, sünnet merkezli bir uygulamaya öncelik verildi. Akla, mantığa, sorgulamaya karşı çıkan Emevi Devleti; hadisleri yaygınlaştırarak, Selef-i Salihin âlimlerinin görüşlerini kesin olarak kabul etti. Böylece ilk üç neslin yaşayışını ve Arap milletinin geleneklerini dinin unsurları haline

²¹ Mehmet Zeki İçsan, *Selefilik İslami Köktencilüğün Tarihi Temelleri* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017), 229.

²² Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Tevhid Risâlesi*, çev. Ulvi Murat Kılavuz (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019), 14.

²³ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Mecmuu'l Feteva*, 2/10.

²⁴ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *İman Üzerine*, çev. Salih Uçan (İstanbul: Pınar Yayınları, 2019), 50-51.

²⁵ Ebü'l Hasan el-Eş'arî, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn İlk Dönem İslam Mezhepleri*, 416.

²⁶ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Mecmuu'l Feteva*, 2/41.

²⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, çev. Rıfat Oral (İstanbul: Ensar Yayınları, 2004), 99.

getirdi. Ahmet b. Hanbel, İmam Malik gibi isimler; Emevi Devleti'nin medreselerinde yetişen, hadisi dinin kaynağı olarak gören âlimlerdendir. Hanbel, ravi kopukluğundan kaynaklı olarak geçerlilik şartını yitirmiş olan Mürsel hadisi dahi, kıyasa tercih etmiştir.²⁸

Emevilerin yanlış tutumları ve aşırılıkları, her uygulamalarını Kitab ve Sünnet ile meşrulaştırma istekleri dönemin mezhepleri tarafından eleştirilmelerine sebep olmuştur. Böylece Kur'an-ı tatbik noktasında farklı uygulamalar ve anlayışlar ortaya çıkmıştır. Ehl-i Sünnet, ortaya çıkan her farklı uygulamayı ve görüşü bid'at olarak nitelendirmiştir.²⁹

İlk dönemde bu farklılıkların sonucunda ortaya çıkan mezhepler, Ehl-i Sünnet'in bu mezheplere karşı tutumu Seleflerin ilk dönemini oluşturur. Selefilğin tarihini dönemler üzerinden değerlendirmek, bu ekolün geçirdiği düşünce aşamalarını anlamak açısından değerlidir. Selefilik üç döneme ayrılmaktadır:

1.2.1. İlk Dönem (İcmal Devri)

İlk dönemde, Eş'arîlik ve Mâtüridilik mezhepleri kurulana dek, Ehl-i Sünnet'in tamamı Selef olarak adlandırılmıştır. Eş'arîlik ve Mâtüridilik mezhepleri kurulduktan sonra ise birçok Sünni bu iki mezhepten birini tercih etmiştir. Bu mezhepler dışında kalan önemli bir kısım da Selefilik mezhebine bağlı kalmıştır. Selefler, bu dönemde kendi din yorumlarına karşı üretilen yorumlara savaş açmışlardır.³⁰

Selef düşüncesi, Emevi halifesi Ömer b. Abdülaziz döneminde dinsel bir mahiyet kazanmıştır. Ahmet b. Hanbel'in aktardığına göre Ömer b. Abdülaziz Selef yolu hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “ Resûlullah ve ondan sonraki yöneticiler bazı sünnetler ortaya koymuşlardır. Bunları uygulamak; Allah'ın kitabını doğrulamak, Allah'a itaati mükemmelleştirmek ve Allah'ın dini hususunda kuvvet bulmak demektir. Bunları uygulayan doğru yolu bulur. Bunlarla yardım isteyen yardıma mazhar olur. Bunlara muhalefet eden müminlerin yolundan başkasına uymuş olur ve Allah onu girdiği yolda yalnız bırakır.”³¹ Ömer b. Abdülaziz döneminde halifelerden aktarılan Sünnetler ilk defa biraraya getirilerek cem edilmiştir. Şer'i hükümlerin tafsilatına ait dört bin hadis ilk defa tahriç edilmiştir.³²

Sünnet yolundan başka fikir ve mezhepleşmelerin ortaya çıkması üzerine Emevi emiri, ‘müminlerin yolunun’ tespitini yapmayı gerekli görmüştür.³³ Abbasi Devleti'nde

²⁸ Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar* (İstanbul: Klasik Yayınları, 2016), 28.

²⁹ Ethem Ruhi Fırlı, “Mütercimim Önsözü”, *Mezhepler Arasındaki Farklar*, kitap editörü Abdulkadir el-Bağdadi, XIII-XXXI (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), XIV.

³⁰ Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe*, 32.

³¹ Ahmed b. Hanbel, *El-İrca (Kitabul'l İman)*, çev. Mustafa Özenli (Konya: Nedâ Yayınları, 2020), 109.

³² İzmirli İsmail Hakkı, *Yeni İlm-i Kelam*, 14.

³³ İşcan, *Selefilik İslami Köktenciliğin Tarihi Temelleri*, 56.

Halife Me'mun döneminde Mu'tezile mezhebinin görüşleri önem kazanmıştır. Mu'tezile'nin Kur'an-ı Kerim'in mahlûk olduğunu ileri sürmesi üzerine Mihne Hadisesi vuku bulmuştur.³⁴ Kur'an-ı Kerim'in mahlûk olduğu düşüncesine Ehl-i Hadis âlimleri şiddetle karşı çıkarak Kur'an-ı Kerim'in yaratılmış olmadığını savunmuştur.³⁵

1.2.1.1.Ahmet b. Hanbel

Ahmet b. Hanbel, 780 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Rivayet edilen şecereye göre soyu Hz. İsmail'e dayandırılmıştır. Abbasi ordusunda görev yapan babası Ahmet b. Hanbel henüz küçükken vefat etmiştir. Annesi ile büyüyen Hanbel, küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiştir. Hanbel, ilk eğitimini Ebu Hanife'nin talebesi Ebu Yusuf'tan almıştır. Hanbel, ömrünü hadis ilmine adanmış, tanınmış muhaddis Hüseyim b. Beşir'in ders halkasına katılmıştır. En çok hadisi hocası Kûfeli Veki' b. Cerrâh'tan nakletmiştir. Ebu Davud, Tirmizi, Müslim gibi meşhur muhaddisler Hanbel'in öğrenciliğini yapmışlardır. Kırk yaşlarında hadis okutmaya ve fetva vermeye başlayan Hanbel on yıl boyunca hadis okutmaya devam etmiştir. Ahmet b. Hanbel, Abbasi Halifesi Me'mun döneminde Mu'tezile mezhebinin "din dışı" olarak gördüğü uygulamalarına karşı İslam'ı bid'at ve hurafelerden korumaya çalışmıştır.³⁶ Hanbel, bu dönemde halife tarafından desteklenen Halku'l Kur'an meselesine şiddetle karşı çıkmış ve bu yüzden sıkıntılı günler geçirmiştir.³⁷ Hanbel'e göre; Kur'an mahlûk değildir, yaratılmamıştır. Allah "*Kur'an benim kelimumdur*", diye buyurmuştur. Yani Allah yaratma kudreti ile sözünü birbirinden ayırmıştır. Hanbel; Allah'ın, "*Kur'an-ı, indirilmiş bir vahiy*" olarak tanımlamasının sebebinin Kur'an-ı diğer yarattıklarından ayırt etmek için olduğunu bildirmiştir³⁸

Hanbeliyye mezhebinin kurucusu olan Ahmet b. Hanbel, Ehl-i Hadis'in ilk temsilcisi olarak görülmüştür. *Müsned* adlı eserinde hadisleri tasnif ve nakletmiştir. Hanbel ve hadis âlimleri çalışmalarının büyük kısmını; hadisleri dinleyip rivayet etmekle, yazıya geçirip tasnif etmekle sürdürmüştür. Hanbel, Kur'an-ı ve Resûl'ün hadisini, çalışmalarında asıl kaynak olarak kabul ettiği için rey ve içtihat faaliyetlerine karşı çıkmıştır. O, Kelam ilmi içerisinde değerlendirilen bu faaliyetleri sakınılması gereken din dışı yenilikler olarak görmüştür.³⁹

³⁴ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n Nihaye* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017), 10/437.

³⁵ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *Mecmuu'l Feteva*, 2/222.

³⁶ Ferhat Koca, *Hanbeli Mezhebinin Kurucu İmamı Ahmed bin Hanbel* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 9-10.

³⁷ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n Nihaye*, 10/437-438.

³⁸ Ahmet b. Hanbel, *er-Reddu ale'z-Zenâdika ve'l Cehmiyye*, çev. Yunus Öztürk (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020), 55-56.

³⁹ Mehmet Ali Büyükkara, "Vehhabilik'ten İşid'e Günümüz Selefililiği", *Selefilik, İslam Mezhepleri Tarihi Selefilik Çalıştayı VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2015), 21.

Ahmet b. Hanbel, sahabilerden övgüyle bahsetmiştir. Hanbel sahabileri, peygamber ile iman ettikten sonra karşılaşmış ve İslam üzere vefat etmiş faziletli kişiler olarak tanımlamıştır. Hanbel, Resûlullah'ın sahabelerle ilgili şu sözlerini nakletmiştir:

*“Ümmetimin en hayırlısı benim çağırda yaşayanlar, sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir.”*⁴⁰

Hanbel, Ehl-i Sünnet düşüncesine göre; imanın marifet, söz ve amelden oluştuğunu belirtmiştir. Ona göre, imanın amelleri kapsadığını söyleyen kişi ‘sağlam bir kulpa tutunmuştur.’ Hanbel, ameli imandan bir parça olarak görmeyen kişinin ise imanının tehlikede olduğunu ifade etmiştir.⁴¹

1.2.2. İkinci Dönem (Tafsil Devri)

Seleflilik tarihinin ikinci dönemini başlatan İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'dır. Genel olarak ilk dönemdeki Selef düşüncesini devam ettirmişlerdir. İbn Teymiyye ve bu dönemdeki Selefî âlimler; önceki dönemdeki Seleflerin bahsini geçiremedikleri mevzular hakkında detaylı izahlarda bulunmuş, muhalif düşüncelere karşı düşüncelerini müdafaa etmişlerdir.⁴²

1.2.2.1. İbn Teymiyye

İbn Teymiyye, Selefî düşüncüyü sistemleştirmiştir. Mutedil davranmaktan çok radikal davranarak ekolün içerisinde uç bir noktada yer almıştır. Selef akidesini sonuna kadar savunarak muhaliflerine karşı sert bir tutum sergilemiştir.⁴³

İbn Teymiyye, Takiyuddin ve Şeyhülislam mahlasları ile anılmış, Ebu'l Abbas künyesi ile meşhur olmuştur.⁴⁴ Asıl adı Ahmed'dir. 1263 senesinde Harran'da doğmuştur. 1328 senesinde vefat etmiştir. İlimle meşgul olan, Hanbeli mezhebine hizmetlerde bulunmuş kıymetli bir aileden yetişmiş ve ilk eğitimini babasından almıştır. İlk eğitimine Sükkeriyye Dârû'l-Hadîs'inde başlamıştır. Erken yaşlarda hafızlığını tamamlamış, yirmi yaşına gelmeden ilmi tahsilini tamamlayarak fetva vermeye başlamıştır. Emevi Camiinde tefsir dersleri ve vaizlik yapmıştır.⁴⁵

İbn Teymiyye'nin yaşadığı dönemde Haçlı seferleri ve Moğol istilasına baş göstermiştir. Bu olaylar, Müslüman dünyasında krizlere sebep olmuştur. İbn Teymiyye,

⁴⁰ Ahmet b. Hanbel, *Sahabenin Faziletleri* (Ankara: İ'tisam Yayınları, 2020), 6-7.

⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *El-İrca(Kitabul'l İman)*, 274.

⁴² Berat Sarıkaya, *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği* (İstanbul: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2013), 48.

⁴³ Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe*, 248.

⁴⁴ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, çev. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017), 2/201.

⁴⁵ Sarıkaya, *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği*, 12-13.

ulemanın bu karışıklık içerisinde topluma yeterli rehberlik edip edemediği konusunda endişe duymuştur. Toplumun diğer geleneklerin etkisinde kalarak, asıl değerlerini kaybetme tehlikesi onu, Müslüman âlimlerin icraatlarını sorgulamaya itmiştir. İbn Teymiyye, İslam'ın aslı ile bağdaşmayan düşünceleri arındırmaya ve İslam gelenekçiliğini canlandırmaya çalışmıştır. Bu nedenlerle birçok eser ortaya koymuştur.⁴⁶

Eserlerinde en çok akıl nakil ilişkisine değinmiştir. İbn Teymiyye, inanç konularının nasları temel alması gerektiğini savunmuştur. Selefler akli, nasların anlaşılması açısından kaynak olarak görmemişlerdir. İbn Teymiyye ise ilk dönem Seleflerden farklı olarak akli tamamen yok saymamıştır. Ancak akli delillere tamamen de güvenmemiştir. Kelamcılar ve filozofları akli delillere gereğinden fazla güvendikleri için eleştirmiştir. O, aklın kontrol altında tutulabildiği kadar fayda sağlayabileceğini ve kontrolsüz aklın şer'i delilleri çiğneyerek, sınırlarını aşabileceğini savunmuştur.⁴⁷

Selefler, tevhide aykırı uygulamaları ve yaygınlaşan hurafelerle mücadeleyi de sürdürmüşlerdir. İbn Teymiyye çeşitli eserlerinde muhaliflerine katı eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştirileri yüzünden muhaliflerinden gelen şikâyetler onun hayatının son dönemlerini hapsolarak geçirmesine sebebiyet vermiştir. Öyle ki hapis hayatında yazma faaliyetleri engellenmiştir.⁴⁸

İbn Teymiyye kendisini Kitab, Sünnet ve Selef akidesi dışındaki bütün kaynaklardan soyutlamıştır. Hanbeli mezhebine mensup olarak doğduğu halde, büyüdükçe mezhep fikrinin kendi görüşleriyle ters düştüğünü fark etmiş, bunun için bu fikirden koparak kendisini müctehid ilan etmiştir.⁴⁹

İbn Teymiyye, Seleflerin şeriata bağlı kalarak İslam tarikatı üzerine olduklarını söylemiştir. O, Seleflerin yek vücud olduğunu belirterek şeriatın emrettiği üzere Müslümanları iyiliğe sevk edip, kötülükten uzaklaştırdıklarını belirtmiştir.⁵⁰

İbn Teymiyye, *el-Akîdetü'l Hamaviyye* adlı eserinde Selef akidesini savunmuş, Allah'ın sıfatlarını görünen manasıyla anlayarak te'vil etmekten kaçınmıştır. Sıfatlar konusunda te'vile başvuran Eş'arî, Mu'tezile gibi fırkaları nasları tahrif ettikleri sebebiyle eleştirmiştir. İbn Teymiyye, derin ilminden ve düşünce dünyasının zenginliğinden dolayı Hanbeliler tarafından Şeyhülislam olarak adlandırılmıştır. Hayatı boyunca İslam dinine

⁴⁶ M.Sait Özervarlı, *İbn Teymiyye'nin Düşünce Metodolojisi ve Kelamcılara Eleştirisi* (İstanbul: İsam Yayınları, 2008), 82.

⁴⁷ Sarıkaya, *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği*, 66.

⁴⁸ Özervarlı, *İbn Teymiyye'nin Düşünce Metodolojisi ve Kelamcılara Eleştirisi*, 44.

⁴⁹ Sarıkaya, *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği*, 68.

⁵⁰ Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye, *el-Akîdetü'l-Vasıtiyye*, 67.

hizmet etmeyi sürdürmüş ve İslam dinini bid'at ve hurafelere karşı korumaya çalışmıştır.⁵¹

1.2.2.2. İbn Kayyım:

İbn Kayyım el-Cevziyye, 1292 yılında Dımaşk'ta doğmuştur. Cevziyye Medresesi'nde kayyımlık yaptığı için İbn Kayyım el-Cevziyye olarak tanınmıştır. İbn Teymiyye'den fıkıh dersleri almıştır. İbn Teymiyye'nin eserlerini ilk elden okuma imkânı olmuştur. İbn Kayyım, hocası İbn Teymiyye gibi Selefi düşüncüyü benimsemiştir. Hiçbir konuda İbn Teymiyye'nin düşüncelerinin dışına çıkmamış, onun fikirlerinin yayılması için çaba göstermiştir.⁵²

İbn Kayyım'a göre Selefler, Resûlullah'ın ve ashabının yolundan sapmadan gitmişlerdir. Ashabın yolundan giden Selefler, onların yöntemlerini uygulamış, hidayetleriyle hidayet bulmuş, onlar gibi yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır.⁵³

İbn Kayyım da diğer Selefi âlimler gibi Müslümanların Kur'an ve Sünnet yolundan saptığı için İslam toplumunda mezhep ve fırkaların ortaya çıktığını belirtmiştir. Ona göre, Hak yolundan sapmak, uydurma görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.⁵⁴

Kayyım'a göre; hayır ve şer, kaza ve kader Allah'ın takdiri ile yaratılmıştır. Kişiyi hayra da şerre de ulaştıran, bu fiilleri kesb eden Allah'tır. Hidayeti ve şerri çağıran önderleri de Allah yaratmıştır.⁵⁵ Bu konuda Yüce Allah'ın şu ayetlerini örnek göstermiştir:

Allah, Firavun hanedanı hakkında “*Biz onları cehenneme çağıran önderler kıldık.*”⁵⁶ diye buyururken, hidayet önderleri hakkında ise “*Biz onları emrimizle hidayete ileten önderler kıldık.*”⁵⁷ diye buyurmuştur.

1.2.3. Üçüncü Dönem (Yeni Selefi Hareketler)

1.2.3.1. Muhammed b. Abdülvehhab ve Vehhâbîliğin Teşekkülü

Muhammet b. Abdülvehhab (ö. 1206/1792), 1703 yılında Riyad'ın Uyeyne kabasında doğmuştur. İlk dini eğitimini ve hafızlığını Hanbeli ulemasından olan ve

⁵¹ Sarıkaya, *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği*, 14-15.

⁵² H. Yunus Apaydın, “TDV İslâm Ansiklopedisi”, *İbn Kayyım el-Cevziyye* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999), 20/109.

⁵³ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Şifau'l Âlil fi Mesâilil-Kadâ ve'l -Kader ve'l Hikme ve't- Ta'lil*, çev. M.Beşir Eryarsoy (İstanbul: Burhan Yayıncılık, 2010), 16.

⁵⁴ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Kur'an ve Sünnette Tartışma Yöntemi ve Adabı*, çev. Abdullah Tünçer (İstanbul: Polen Yayınları, 2007), 156.

⁵⁵ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Şifau'l Âlil fi Mesâilil-Kadâ ve'l -Kader ve'l Hikme ve't- Ta'lil*, 137.

⁵⁶ Kassas 28/41.

⁵⁷ Secde 32/24.

Uyeyne kadılığı yapan babasından almıştır. Fikri yapısından feyz aldığı İbn Teymiyye'nin görüşlerini ilk defa Medine'de inceleme fırsatı bulmuştur. Tevhid konusundaki düşüncelerini yaymak amacıyla Basra'da bulunmuş, fikirlerinden rahatsız olan Basralı din adamlarının tepkileri yüzünden oradan ayrılmıştır. İbn Abdülvehhab, düşüncelerini daha kolay yayabileceğini düşündüğü için Riyad'a geri dönmüştür. Riyad'ın Hureymile kabaşında ilk eseri olan *Kitabu't Tevhid*'i neşretmiştir. Tevhid, şefa'at ve bid'at ile ilgili görüşleri Hureymile'de tepki toplamaya başlamış ve memleketi Uyeyne'ye geri dönmüştür. Uyeyne emiri Abdülvehhab'a destek olmuş ve fikirlerini yaymak için ortam kazandırmıştır. Orada fikri düşüncelerini faaliyete geçiren Vehhâbî lideri, Uyeyne emirinin emriyle beldede bulunan bütün türbe, mezarları yıktırması, kutsal sayılan ağaçları söktürmüştür. Faaliyetlerini mektuplarla Hicaz ve Yemen'deki ulema ve liderlere bildiren Abdülvehhab, kısa sürede ismini yaymayı başarmıştır. Abdülvehhab'ın varlığından ve ilerleyişinden rahatsız olan köklü aile reislerinin Uyeyne emirine yaptığı baskılar neticesinde, Uyeyne emiri Osman b. Hamad, İbn Abdülvehhab'dan beldeden ayrılmasını istemiştir.⁵⁸

Uyeyne'den ayrılan İbn Abdülvehhab, Dir'îye'ye gitmiştir. Bölgenin emiri olan Emir Muhammed, İbn Abdülvehhab'ın düşüncelerine sempati duymuş ve onun görüşlerini yaymasını desteklemiştir. Bu sayede Vehhâbî Devleti'nin temelleri atılmıştır. Suud Emiri Muhammed, Vehhâbî düşüncesini kullanarak nüfuzunu genişletmek istemiş ve Arap Yarımadası'nda Suud hâkimiyetini kurmayı hedeflemiştir. Dir'îye'de görüşlerini hızla yaymaya ve faaliyete geçirmeye başlayan Abdülvehhab, kendisi gibi düşünmeyenleri küfür ehli olarak görmüş ve bu kişilerin kılıçla yola getirilmeleri gerektiğini düşünmüştür. Tevhid gereği, sonradan dine sokulan uygulamaları bid'at olarak değerlendirmiş ve bu düşünceleri sayesinde bölge halkı tarafından desteklenmiştir. İbn Abdülvehhab, şiddet ve baskı yoluyla kendisini kabul ettirmeyi başarmış ve Vehhâbî düşünce onun ölümünden sonra Suud Devleti'nin politikası haline gelmiştir.⁵⁹

Vehhâbî hareketi, milli bir Arap hareketi olarak görülmüştür. Vehhâbîler; 19.yy'ın başlarında Arabistan'ı Osmanlı yönetiminden kurtararak, ayrı bir Arap Devleti kurma gayesi taşımışlardır. Vehhâbîler, 1932 yılına kadar silahlı mücadelelerini sürdürmüş ve neticede bugünkü Suudi Arabistan Devleti'ni kurmuşlardır. Vehhâbî-Suudi birlikteliği; İslam Devleti dışındaki diğer sistemlerin küfür rejimleri olarak değerlendirilmesi, demokrasi ve lâiklik gibi kavramları üreten ve uygulayanların da yeni bir dine inandıkları

⁵⁸ Mehmet Ali Büyükkara, *İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013), 22.

⁵⁹ Ethem Rûhi Fırlı, *Günümüz İslam Mezhepleri* (İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2008), 192.

anlayışını ortaya çıkarmıştır. Bu politikalar doğrultusunda Selefilik, modern siyasal bir kimlik kazanmıştır. Vehhâbîler, çeşitli İslam ülkelerinde, Avrupa ve Amerika’da farklı davet kanalları kullanarak Selefi fikirleri yaymaya çalışmışlardır.⁶⁰

1.2.3.2. Vehhâbîliğin Özellikleri ve Görüşleri

Vehhâbî akımı, Selefilğin farklı bir tezahürüdür. İbn Teymiyye gibi ameli, tevhidi ön planda tutmuştur. Aynı Selefi düşüncedeki gibi bu düşünce sisteminde de Allah’ın ve Hz.Peygamber’in emirlerine uymayan kanaatler bid’at kabul edilmiştir.⁶¹

Vehhâbîliğin düşünce sisteminin temelini tevhid inancı oluşturmuştur. Vehhâbîler, tevhidi yalnızca Allah’a inanmak ve itaat etmek ve tağutlara ibadet etmemek olarak yorumlamıştır.⁶² Tevhidi üç ayrı dayanak üzerine oturtan Vehhâbîler, Allah’ın kâinatı yaratması ve idare etmesini rububiyet tevhidi, ibadet edilenin, ümit edilenin yalnızca Allah olduğunu ulûhiyet tevhidi, iman ve amelin ayrılmaz oluşunu amel tevhidi olarak açıklamıştır.⁶³

Selefi âlimler gibi Vehhâbîler de imanın tam olabilmesi için amelin gerekli olduğunu savunmuştur. Onlar ameli tevhidi, küfür ile iman arasında ayırt edici olarak görmüşlerdir. Bundan dolayı ameli imandan kabul etmeyen kişileri tekfir etmişler, kâfir olarak nitelendirdikleri kişilerin can ve mallarının kendilerine helal olduğunu savunmuşlardır. Vehhâbîler bu katı düşünceleriyle Ehl-i Sünnet düşüncesinden ayrılmıştır. Ahmet b. Hanbel başta olmak üzere Ehl-i Sünnet âlimleri, amelde eksiklikleri olan kişileri tekfir etmemişlerdir. Allah’a iman eden, Kitab ve Sünnet yolunu takip eden kişileri Müslüman saymıştır. Vehhâbîlerin amelde eksikliği olan kişileri imansız olarak tanımlaması onların, Ehl-i Sünnet’in genel görüşünden saptığını ve ileri gittiğini göstermiştir.⁶⁴

Vehhâbîler; tasavvuf hareketlerine, tarikatlara ve onların düzenlediği merasimlere, mevlid törenlerine karşı çıkmışlardır. Mezar uygulamasına da karşı olan Vehhâbîler, Resûlullah’ın kabri şerifi hariç abluka altına aldıkları tüm bölgelerdeki mezar ve türbeleri yıkmış, İslam’da sadece kendi düşünce sistemlerinin varlığını kabul etmişlerdir.⁶⁵

Vehhâbîlik hareketi şiddet yanlısıdır ve bu tutumları bazı Selefi âlimler tarafından eleştirilmiştir. Vehhâbîler; Osmanlı Devleti’ne, Şiilere ve kendilerinden olmayan diğer

⁶⁰ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 65.

⁶¹ Mehmet Zeki İşcan, “Tarih Boyunca Selefi Söylem”, *İlahiyat Akademi Dergisi* 1-2 (2015), 8.

⁶² Ali b. Hudaýr, *Keşfü’ş Şübûhat Şerhi* (Minber Yayınları, 2023), 100.

⁶³ Büyükkara, *İhvan’dan Cüheyman’a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, 25.

⁶⁴ Fırlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri*, 198.

⁶⁵ Eyüp Sabri Paşa, *Tarih-i Vehhâbiyan*, çev. Süleyman Çelik (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1992), 15.

kesimlere karşı silahla mücadele yöntemini seçmiştir. Onların bu dışlamacı tavrı, yeni bir İslami yenilenmeye karşı oluşlarından kaynaklanmıştır.⁶⁶

1.2.3.3 19. ve 20.yy'da İhyâ Hareketleri ve İhyâcılar

İhyâ, kelime manası olarak yenileme, canlandırma anlamları taşımaktadır.⁶⁷ 19. ve 20.yy.da daha da artan içtimai bozukluklar, Batı'nın artan sömürü faaliyetleri ve modernleşme adı altında ortaya çıkan din dışı uygulamalar sebebiyle ihyâ faaliyetleri yeniden başlamıştır.

İhyâcılar, baskıcı yönetimler altında ezilen Müslüman halka, kendi benliklerini hatırlatarak; Kur'an ve Sünnet'in yolunu tekrar benimsetebilmeyi amaçlamıştır. İhyâcıların temel meseleleri; ilk kaynaklara geri dönerek İslam'ı tekrar günlük hayatta hâkim kılmak, Batı'yı taklit etmek yerine onların faydalı fikirlerinden yararlanmak, İslam birliğini yeniden sağlayabilmek olmuştur. Cemâleddîn Efgânî (ö. 1315/1897), Muhammed Abduh (ö.1323/1905), Seyyid Kutub (ö. 1386/1966), Mevdûdî (ö.1399/1979) gibi isimler bu dönemlerde ihyâ faaliyetlerinde bulunmuş ve Cumhuriyet Dönemi'nde bu müelliflerin eserleri Türkiye'de Selefilik anlamak maksadıyla tercüme edilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından, ismi geçen müelliflerin hayatlarına ve Selefilik düşüncelerine bu kısımda yer verilecektir.

1.2.3.3.1. Cemâleddîn Efgânî

1838 yılında Esedabad'da dünyaya gelmiştir. Hayatı konusunda kaynaklarda net bilgilere yer verilmemiştir. 19.yy. İslam düşüncesine ve siyasete eserleriyle yön vermiştir. Birçok ülkeyi gezerek dini ve milli benliği kazandırmaya çalışmıştır. Hac görevini tamamladığı sırada Haremeyn merkezli bir İslam birliği kurmayı düşünmüştür. Hindistan'daki İngiliz sömürgesine karşı çıkarak buradaki Müslüman halkı şu sözleriyle bilinçlendirmeye çalışmıştır:

“Ey Müslümanlar! Siz insan değil de sinek olsaydınız vızıldınız İngilizlerin kulağını sağır ederdi. Ey Hintliler! Su kaplumbağası olsaydınız İngiltere adasını yerinden söker denize batırırdınız.”⁶⁸

Efgânî, 1869'da Osmanlı topraklarında bulunmuştur. İstanbul'da Ali Paşa başta olmak üzere diğer vekillerin beğenisini toplamıştır. İstanbul'da Meclis-i Maarif azalığı görevini yerine getirmiştir. Ancak 1870 yılının Aralık ayında Darü'l Fûnun'da yaptığı bir

⁶⁶ Mehmet Zeki İçsan, *Gelenekten Geleceğe İslami Düşüncede Yenilik* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2015), 70.

⁶⁷ Hanifi Şahin, “İhya İslah Hareketleri ve Selefilik İrtibatı”, *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi* 1/9 (2016), 8.

⁶⁸ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 34.

konuşma yüzünden şeyhülislam ile fikir ayrılığına düşmüş ve ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır.⁶⁹ 1878-1879 yıllarında Afganistan’da gazetelerde yazılar ve makaleler yayımlamıştır. 1884 yılında Paris’te *Urvetu’l Vuska* adlı dergiyi çıkarmıştır. Bu dergi, İslam ülkelerinin bağımsızlık haklarını savunarak, İslam Dünyası’nı birleştirmeyi amaçlamıştır. Efgânî, bu birliğin başında halife olmasının gerekliliğini de vurgulamış fakat yönetimde halifeyle birlikte ümmetin ve meşveret meclisinin katılımını da zaruri görmüştür. Bu fikirleri; II. Abdülhamit’i etkilemiş, padişahın İslamcı politikalarının oluşmasında önemli bir etki yapmıştır.⁷⁰ 1884’den sonra birçok şehir gezerek fikirlerini yaymaya çalışmıştır. 1892 yılında Osmanlı Devleti’nin daveti üzerine İstanbul’a yerleşmiş ve 1897 yılında hayatını kaybetmiştir.⁷¹

Efgânî, Batı karşısında İslam’ı korumaya çalışmıştır. İslam’ın ana ilkelerini koruyup, yeniden ortaya çıkarmakla birlikte İslam’ın tamamen akıl karşıtı olmadığını savunmaya da çalışmıştır. Efgânî’nin gayesi; Müslümanları batı özentisinden kurtarmak, onlara İslam’ın özünden kopmadan yeniliklere ayak uydurabilmenin mümkün olduğunu göstermek olmuştur.⁷²

Efgânî; Reşid Rıza (ö. 1354/1935), Muhammed Abduh, Mehmet Âkif (ö. 1355/1936) gibi kişilerce Selefî olarak adlandırılmıştır. Efgânî’nin Batı karşısında İslam’ın gelenekselleşmiş değerlerini ve Müslüman halkları korumaya çalışarak sömürgeci fikirlerle mücadele etmesi Selefî çizgide olduğunu göstermiştir.⁷³

Mehmet Âkif, Efgânî için şu sözleri dile getirmiştir: “Efgânî’nin en değerli eseri Muhammed Abduh’tur. Abduh, tükenmiş yüreklere mücadele ruhunu, hocası Efgânî’nin düşünce dünyasından aldığı feyz ile verebilmiştir. İşte bugün bir Cemâleddîn, bir Muhammed Abduh yok! İslam dünyası gerçekten kimsesizdir. Biz bu gibi büyükleri rahmetle, hürmetle anmalıyız ki geriden gelenler aramızda tatlı bir hatıra bırakabilmek ümidinden mahrum kalarak gayret sarf etmekten vazgeçmesinler.”⁷⁴

1.2.3.3.2. Muhammed Abduh

1849 yılında Mısır’da doğmuştur. Türkmen bir aileden gelmiştir. Ailesi’nin şerefli bir yapıda oluşu Abduh’un; asalet sahibi, gururlu, saygılı bir kişilik taşımasında etkili olmuştur. Ailesi tarafından eğitime son derece önem gösterilmiştir. Abduh, özel

⁶⁹ İsmail Kara, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2011), 413.

⁷⁰ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 34.

⁷¹ Mümtaz’er Türköne, *Cemaleddin Afgani* (Ankara: Türkiye Diyanet Yayınları, 1994), 36-37.

⁷² Fazlur Rahman, *İslam*, çev. Mehmet Dağ - Mehmet Aydın (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2009), 288.

⁷³ Türköne, *Cemaleddin Afgani*, 36.

⁷⁴ Mehmet Âkif, “Hasbihâl”, *Sırât-ı Müstakim* 4/91 (1910), 224.

hocaların tedrisinden geçerek, Kur'an okumayı öğrenmiştir. Sıbyan mektebine gittiği sıralarda hafızlığını tamamlamıştır. 1862 yılında Ahmediye mescidinde eğitimini sürdürmüştür. 1864 yılında da fıkıh, sarf, nahiv dersleri almıştır. Medrese eğitimini belli sebeplerle yarıda bırakan Abduh, fikri alt yapısını İslam ahlakını öğrendiği Şeyh Derviş'ten almıştır. Derviş sayesinde ilk kez Selef-i Salihin yolu ile tanışmıştır.⁷⁵ Abduh, İslam'ın temel kaidelerini, insanlar tarafından anlaşılabilir şekilde ifade etmeye çalışmıştır. İslam'ın ilim ile çatışmadığını savunarak ıslahatçı bir tutum sergilemiştir. Aklın, Allah'ın ilkelerini anlayabilmek için gerekli olduğunu, ayetlerde de bunun açıkça zikredildiğini ifade etmiştir. Ananevi fikirlere sahip çıkmış bir taraftan da değişen sosyal, siyasal dünya düzeninin İslam'ın temel esaslarına uygun olarak ıslah edilebileceğini savunmuştur. Yeni dünyaya ayak uydururken geçmişle bağların korunması gerektiği görüşü Abduh'un çağdaş Seleflik anlayışını yansıtmıştır.⁷⁶

Abduh, 1884 yılında Efgânî ile birlikte Paris'te *Urvetu'l Vuska* adıyla bir dergi çıkarmıştır. Derginin siyasi Şefliğini Cemâleddîn Efgânî, başyazarlığını Muhammed Abduh yapmıştır.⁷⁷ *Urvetu'l Vuska*, Avrupa'da yayımlanan ilk Arap dergisi olma özelliğini taşımıştır. Dergi, doğu milletlerinin birlikteliğini sağlamayı ve Müslüman ülkeleri emperyalizmin etkisinden kurtarmayı amaçlamıştır. Dergide; ayet meallerine, Müslüman yöneticilere yol gösteren makalelere yer verilmiştir. Ayrıca ulema ve halkın, ayrılıkçı fikirlerden uzak durarak birlik olması gerektiği fikri ana konu olarak işlenmiştir.⁷⁸

Abduh ve Efgânî, İslam ümmetinin düştüğü bu sıkıntılardan kurtulmanın yolunu İslam'ın özüne sarılmakta bulmuştur. Öyle ki, kurdukları teşkilat ismini Bakara suresi 256.ayetden almaktadır: “*Tağutu inkâr edip Allah'a inanan kimse kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa (el-Urvetu'l Vuska) sarılmıştır.*” Teşkilatın tevhid gayesi ayetten aldığı ismi ile kendisini göstermiştir. Dergi mensupları tağut olarak gördükleri, Avrupa'dan İslam'ın özüne karışan hurafelerle ve Batı emperyalizmi ile mücadele etmiştir.⁷⁹ Abduh, uzun yıllar savunduğu fikirler yüzünden sürgün hayatı yaşamış, buna rağmen çok sayıda eser kaleme almıştır. Makaleleri birçok mecmuada yayımlanmıştır.⁸⁰

Abduh; *Urvetu'l Vuska*'nın kapatılmasının ardından 1889 yılında Mısır'da tefsir dersleri vermeye başlamış, *Menâr* dergisinde ilmi ve fikri konular hakkında yazılar

⁷⁵ Mehmet Zeki İşcan, *Muhammed Abduh'un Dini ve Siyasi Görüşleri* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1997), 20-21.

⁷⁶ Fazlur Rahman, *İslam*, 300.

⁷⁷ Muhammed Abduh - Celaleddin Efgânî, *Urvetu'l Vuska* (İstanbul: Bir Yayıncılık, 1987), 27.

⁷⁸ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 52.

⁷⁹ Abduh - Efgânî, *Urvetu'l Vuska*, 23.

⁸⁰ İşcan, *Muhammed Abduh'un Dini ve Siyasi Görüşleri*, 52-53.

yazmıştır. 1905 yılında İskenderiye’de vefat etmiştir. Abduh’un hayatı boyunca gayesi, İslam’ın ilk kaynaklarından hareket ederek dinin anlaşılmasını sağlamak olmuştur. Abduh, Asr-ı Saadet’teki saflığı yeniden yakalayarak bilim ve aklın İslam’a hizmet etmesi gerektiğini düşünmüş, dinin insanların hayatında azalan rolünü aktifleştirerek çağdaş bir İslam düşüncesi kurabilmek için hayatı boyunca mücadele etmiştir. O, Selef akidesine geri dönmenin gerekliliğini bütün fikirlerinde savunmuş ancak bu düşüncayı kutsallaştırmamıştır.⁸¹

Abduh ve Efgânî’nin fikirleri, siyasi ve kültürel ıslahatçı yönleri Reşid Rıza, Mehmet Âkif gibi birçok düşünürü derinden etkilemiştir.⁸²

1.2.3.3.3. Reşid Rıza

Muhammed Abduh’un öğrencisi olan Reşid Rıza, 1865 yılında Lübnan’da doğmuştur. Trablus’ta Osmanlı Rüstiyesinde ilk eğitimini almıştır. Trablus’ta aldığı Türkçe eğitimden sonra, Medresetü’l Vataniyye’de Arapça ve Fransızca, şer’i ilimler, mantık, felsefe dersleri görmüştür. 1897 yılında Mısır’da Muhammed Abduh ile tanışmıştır. Burada Abduh’dan dersler almış ve Selefi hareketin temsilcilerinden biri haline gelmiştir. Reşid Rıza, 1898 yılında hocası Muhammed Abduh ile birlikte çıkardıkları *Menâr* dergisinde, hocasından aldığı icazetle Abduh’un derslerini yazıya geçirip düzenleyerek yayımlamıştır.⁸³

Dergi, Selefiliğin Mısır’da kabul görmesini ve hareketin Mısır sınırlarını aşarak yayılmasını sağlamıştır. Abduh ve Reşid Rıza gibi âlimlerin fikirleri *Müslüman Kardeşler* topluluğunun ve daha sonra da *Cemâat-i İslâmî* örgütünün doğuşuna zemin hazırlamıştır. Mısır’da Selefiliğin yasaklanması ile birlikte, batı karşıtı Selefi düşüncayı savunan yazarların ve şairlerin bu duruma verdikleri tepkiler sonucunda *Cemâat-i İslâmî* denen ihyâ örgütü ortaya çıkmıştır.⁸⁴

Reşid Rıza; hocası Abduh’un modernizmin baskın olduğu Selefi algısına karşı, Selefilik fikrinin baskın olduğu bir modernizmi benimsemiştir. Modernizm onun için Selefi düşünceye hizmet eden bir araçtır. Dini meselelerde akli reddederek Selefiliğin eski tezahürü ile eşleşmiş; dünyevi meselelerde ise nakillerle birlikte aklın da kullanılması gerektiğini söyleyerek modern bir tutum sergilemiştir.⁸⁵

⁸¹ İşcan, *Muhammed Abduh’un Dini ve Siyasi Görüşleri*, 225.

⁸² Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 36.

⁸³ Ahmet Özdemir, “Efgânî-Abduh-Reşid Rıza Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Okuma”, *Tokat İlmiyat Dergisi* 11 (Haziran 2023), 50.

⁸⁴ Fazlur Rahman, *İslam*, 308.

⁸⁵ Fatih Bayram, “Modern Peygamber Tasavvuru: Reşid Rıza(1865-1935 Örneği)”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 24 (2019), 513.

Reşid Rıza; 1912 yılında orta ve yüksek derecelerde, dini ve müspet ilimlerin verildiği Daru'd- Dave't ve'l İrşad okulunu açmıştır.⁸⁶ O, Abduh'un ıslahat fikirlerini hocasının ölümünden sonra da devam ettirmek üzere yurt içi ve yurt dışı seyahatlerde bulunmuştur. *Menâr* dergisini, tüm yoğunluğuna rağmen hayatının sonuna kadar devam ettirmiştir. Kahire'ye dönüşünden bir süre sonra 1935 yılında vefat etmiştir. Yeni Seleflilik akımını, Efgânî ve Abduh'un ardından başarıyla temsil eden âlim; tefsir, fıkıh ve siyaset alanlarında birçok eser neşretmiştir.⁸⁷

1.2.3.3.4. Hasan el-Bennâ ve İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) Teşkilatı

Hasan el-Bennâ (ö. 1368/1949), Reşid Rıza'nın ardından *Menâr* dergisini çıkarmaya devam ederek yeni Selefi akımın izini sürmüştür. 1928 yılında *İhvan-ı Müslimin* hareketini başlatacak olan Bennâ, 1906 yılında Buhayre'de doğmuştur. O, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned* adlı eserini konu başlıkları halinde tanzim ederek *Fethü'r Rabbani* isimli eserini oluşturmuştur.⁸⁸ İsmailiye'de öğretmen olarak görev yapmıştır. Görevini icra ettiği sırada bu bölgede ihyâ ve irşad faaliyetleri yürütmüştür. İsmailiye'de cami ve okullarda toplantılar düzenleyerek çok sayıda takipçi kazanmıştır. Bu toplantılarda toplanan bağışlar sayesinde bürolar açmış, *İhvan Teşkilatı*'nın çekirdeğini oluşturmuştur. 1932 yılından sonra Mısır dışında; Suriye, Ürdün, Sudan'da şubeler açmıştır. Teşkilatın genel merkezi 1933 yılında Kahire'ye taşınmıştır. Çeşitli organizasyonlar ve sportif faaliyetlere teşkilat içinde yer verilmiş, çok sayıda insana iş kapısı açılmıştır. Ayrıca gazete ve dergiler basılarak programlı ilim ve kültür faaliyetleri düzenlenmiştir. İhvan hareketini destekleyen ıslahatçılar, kendilerini bu şekilde halka kabul ettirmiş ve örgütlenmiştir.⁸⁹

Bennâ, İslam âlemindeki bozuklukları giderebilmek için siyasi hedefler belirlemiştir. Toplumsal ve siyasal alanda dini doktrinlerin uygulanabilmesi için İslami bir devletin kurulması, hilafetin tekrar getirilmesi gerektiğini savunmuştur. İhvan Teşkilatı'nın ana gayesi, Müslüman halkı bilinçlendirerek Batı'nın sömürsünden kurtarmak, Müslümanların din ile bağlarını güçlendirerek Batı'ya olan özentilerini bitirmek ve onlara hayatlarındaki en temel sistemin din olduğunu anlatmak olmuştur.⁹⁰

⁸⁶ Özdemir, "Efgânî-Abduh-Reşid Rıza Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Okuma", 51.

⁸⁷ Cihangir Ecer, *Menar Tefsirinde Mu'cizeye Bakış* (İğdır: İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2019), 49.

⁸⁸ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 161.

⁸⁹ Ali Bilgenoğlu, "Hasan El-Bennâ ve Müslüman Kardeşlerin Vatan ve Milliyetçilik Kavramlarına Bakışı", *Yeni Fikir Dergisi* 9/19 (2017), 311.

⁹⁰ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 163-164.

Hasan el-Bennâ önderliğinde 1928 yılında kurulan *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*, Mısır'da İngiliz sömürüsüne karşı Müslümanları bilinçlendiren, İslam birliğini sağlamayı hedefleyen, Mısır'ın bağımsızlığı için uğraşan Ortadoğu'nun en etkili direniş hareketlerinden biri olmuştur.⁹¹

Hasan el-Bennâ İhvan anlayışını şu şekilde tanımlamıştır:

“*İhvan-ı Müslimin*, İslam sisteminin esas kaynağı olarak Allah'ın kitabını ve Resûlullah'ın Sünnetini kabul eder. Şayet millet bu iki esasa sarılırsa bir daha asla dalalete düşmez. İslam'a sokuşturulmuş olan birtakım görüş ve fikirler daha çok o günkü yaşayan milletlerin rengini taşır ve onları temsil eder. Bu yüzden bu milletin dayanacağı asıl kaynak, Kur'an ve Sünnettir. Elimizi ilk atacağımız yer, suyun çıktığı ilk yerdir. İslam'ı sahabelerin, tabînin ve Selef-i Salihinin anladığı şekilde anlayıp Allah'ın emir ve yasakları çerçevesinde, Resûlullah'ın Sünneti dairesinde hareket edeceğiz. İslam'ı asrımızın rengine değil de, asrımızı İslam'ın rengine sokacağız.”⁹²

İhvan-ı Müslimin hareketi dünyada var olan sömürge faaliyetlerine karşı çıkmıştır. Hasan el-Bennâ'nın düşünceleri Türkiye başta olmak üzere Ortadoğu'nun çeşitli ülkelerinde taraftar bulmuş ve İhvan hareketi sömürge altında olan ülkelere direniş gücüyle örnek olmuştur.⁹³

İhvan-ı Müslimin hareketinin ideali, yaşanılan devirde İslam'a uygun her düşünceye saygı duymak ve İslam dışı olan her şeyi İslam anlayışının dışına çıkarmak olmuştur. İhvan hareketinin arzusu Asr-ı Saadet dönemine geri dönmek, Hz. Peygamber'in metodunu uygulayarak onun Sünneti ile gerçek İslam'ı uygulamak olmuştur. *İhvan-ı Müslimin Teşkilatı*, ihtilaflardan uzak durmayı kendisine ilke edinmiştir. Teşkilat, Kitab ve Sünnet'te fıkhi yorumlamalara başvurulmasının İslam'ın birliğini bozduğunu savunmuştur.⁹⁴

İhvan-ı Müslimin, İslam dininin te'vil edilmesine, dinin içeresine bid'atler karıştırılmasına karşı çıkmıştır. Hasan el-Bennâ; *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*'nın görevinin, İslam'ın sınırlarını açık ve net bir şekilde, herhangi bir ekleme ve çıkarma yapmadan açıklamak olduğunu belirtmiştir. O, bunu bir dava olarak benimsemiş ve bu dava üzerinde cihat etmeyi zaruri görmüştür.⁹⁵

⁹¹ Ahmet İşler, “Müslüman Kardeşler Teşkilatı Lideri Hasan El- Bennâ'nın Milliyetçilik Düşüncesine Yaklaşımı”, *Tarih Okulu Dergisi* 15/60 (2022), 2742.

⁹² Hasan El-Bennâ, *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*, çev. H. Hüseyin Yılmaz (İstanbul: Özgü Yayınları, 2016), 93-94.

⁹³ İşler, “Müslüman Kardeşler Teşkilatı Lideri Hasan El- Bennâ'nın Milliyetçilik Düşüncesine Yaklaşımı”, 2742.

⁹⁴ Hasan El-Bennâ, *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*, 41-42.

⁹⁵ Hasan El-Bennâ, *Gençlik, İman ve Cihad*, çev. Abdürrahim Mert (İstanbul: İmamoğlu Yayıncılık, 1989), 13.

1.2.3.3.5 Seyyid Kutub

Seyyid Kutub Mısır'da 1906 senesinde doğmuştur. İlkokulu bitirdiğinde hafız olmuştur. Kur'an-ı Kerim'i kendisine temel kaynak edinerek, onun izinden gitmeye gayret etmiştir. Orta ve lise eğitimini el-Ezher'de, yükseköğrenimini Kahire Üniversitesi'nin Dârûl-Ulûm Fakültesinde tamamlamıştır.⁹⁶ Şair Abbas Mahmud Akkad'ın fikirlerinden etkilenecek edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Kutub, 1948 yılında Amerika'ya eğitim araştırmaları yapmak için gitmiş, iki yıl süren bu araştırma serüveni onun siyasi ve fikir hayatının başlangıcı olmuştur. Amerika'dan döndüğünde Batı karşıtı bir tutum sergileyerek, İhvan-ı Müslimin teşkilatının içerisine girmiştir. Mısır devlet başkanına yapılan suikast girişiminde İhvan teşkilatı da sorumlu tutulduğu için İhvan üyeleri ile birlikte hapse girmiştir. Hapisten çıktıktan sonra neşrettiği *Yoldaki İşaretler* eseri onun İhvan davasını tekrar hayata geçirmesi için dönüm noktası olmuştur. Kutub, eserindeki düşünceleri sebebiyle idam edilmiştir.⁹⁷

Kutub, *Yoldaki İşaretler* adlı kitabında Müslümanlığı refaha çıkaracak olan yol işaretlerini şu şekilde tarif etmiştir:

“Söz konusu yol işaretleri; bu inanç sisteminin temel kaynağı olan Kur'an'a, onun ana prensiplerine ve bir zamanlar Allah'ın yeryüzündeki muradının gerçekleşmesine vasıta olarak tarihin akışını yeni baştan O'nun buyurduğu yöne doğru çeviren seçkin ve tertemiz vicdanlarda Kur'an-ı Kerim'in meydana getirdiği görüş açılarına dayanmaktadır.”⁹⁸ Kutub'un bu eserinin, Müslümanlığın ihyâsı için çaba gösterecek olan liderlere yol gösterici nitelikte olduğu kabul edilmektedir.

Kendisini İslam davasının mücahidi olarak gören Kutub, İslam coğrafyasına en fazla etki eden isimlerden biri olmuştur.⁹⁹ Eserleri; Türkçe, Urduca, Farsça, Almanca, İngilizce ve birçok dile çevrilmiştir. Kur'an-ı ayetlerde anlatıldığı şekliyle anlamak gerektiğini dile getirerek tev'ile başvurulmaması gerektiğini, İslami düzeni yeniden sağlamanın tek yolunun İslami cihat gerçekleştirmek olduğunu savunmuştur.¹⁰⁰

Seyyid Kutub, düşünce sistemini oluştururken Kur'an-ı merkeze almıştır. Kur'an-ı Kerim'den çıkardığı ilkelere Müslüman toplumun sorunlarını çözmek için başvurmuştur.

⁹⁶ Seyyid Kutub, “Giriş”, çev. M.Emin Saraç vd., *Fi Zılal-il Kur'an: Kur'anın Gölgesinde* (İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 2012), 1/10-11.

⁹⁷ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 165.

⁹⁸ Seyyid Kutub, *Yoldaki İşaretler “İman'ın İlkeleri”* (İstanbul: Hicret Yayınları, 1980), 7.

⁹⁹ Fatmanur Altun, *Çağa İz Bırakan Önderler- Seyyid Kutub* (İstanbul: İlke Yayıncılık, 2015), 15.

¹⁰⁰ Cihangir b. Aksakal, “Seyyid Kutub Ve Müslüman Kardeşler Sayyid Qutb And The Muslim Brotherhood”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi* 2/3 (2015), 72.

Ona göre, İslam davasının kılavuzu; Kur'an'a, Hz. Muhammet'in Sünneti'ne ve ilk dönem neslinin yaşayışına göre belirlenmiştir.¹⁰¹

Kutub, Hasan el-Bennâ'nın fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Bennâ gibi o da dinin sahil şeklinin anlaşılmasını sağlayarak Müslümanları emperyalist sistemden kurtarmayı amaçlamıştır.¹⁰²

Kutub'a göre, günümüz Müslüman toplumu, emperyalist düzenin ortaya çıkardığı şirk ve bid'atlerden dolayı aynı peygamber öncesinde yaşayan halklar gibi cahiliye devrini yaşamaktadır. Şirke dayalı bu düzenden kurtulup tevhide geri dönmek gereklidir. Kutub, ilk Müslümanların yaşadığı şekilde öz kaynağa dönerek, Müslüman halkın içerisindeki yabancı unsurları temizlemek gerektiğini belirtmiştir.¹⁰³

1.2.3.3.6. Mevdûdî ve Cemâat-i İslâmî

Mevdûdî, 1908 yılında Hindistan'ın Evrangabad kasabasında doğmuştur. Tam ismi Ebü'l-A'lâ el-Mevdûdî'dir. Hz.Hüseyin'in soyundan geldiği için Seyyid unvanını almıştır. Mevdûdî'nin ilköğrenimini babası Seyyid Ahmet Hasan vermiştir. O, Kur'an-ı Kerim'i, değerli din şahsiyetlerinin hayatlarını, Arapça ve Urduca'yı babasından öğrenmiştir.¹⁰⁴

Mevdûdî'nin yetiştiği dönemde, İngilizlerin acımasız politikalarından dolayı birçok Müslüman zarar görmüştür. Bundan dolayı onun babası devlet okullarına oğlunu göndermeyerek eğitimini evde sürdürmesini sağlamıştır. Mevdûdî, on bir yaşına geldiğinde orta ve lise eğitimlerini tamamlayacağı Medrese-i Fevkaniyye'ye girmiştir. Eğitimini Mevlevî derecesinde tamamlamıştır. Yüksek tahsili için Dârûl-Ulûm medresesine girmiştir ancak babasının felç olmasından dolayı eğitimini yarıda bırakmıştır. 1918 yılında gazeteciliğe başlamıştır. Mevdûdî, *el-Cihad Fi'l İslam* eserini yazmış ve bu eseri Muhammed İkbal başta olmak üzere birçok Müslüman âlimin övgüsünü almıştır. Eseri Müslüman dünyada da büyük ilgi toplayarak Müslümanların başucu kitabı haline gelmiştir. O, 1933 yılında *Tercümânu'l Kur'an* dergisinin baş editörü olmuştur.¹⁰⁵ Mevdûdî, 1937 yılında Muhammed İkbal tarafından İslami davanın yürütülmesi adına birlik olmak için Lahor'a davet edilmiştir.¹⁰⁶

¹⁰¹ Kutub, *Yoldaki İşaretler "İman'ın İlkeleri"*, 8.

¹⁰² Altun, *Çağa İz Bırakan Önderler- Seyyid Kutub*, 107-108.

¹⁰³ Kutub, *Yoldaki İşaretler "İman'ın İlkeleri"*, 12.

¹⁰⁴ Anis Ahmad, "TDV İslâm Ansiklopedisi", *Mevdûdî*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), 29/252.

¹⁰⁵ Abdülhamit Birişik, *Mevdûdî-Hayati, Görüşleri ve Eserleri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2007), 18.

¹⁰⁶ Hümeýra Mevdûdî, *Babam Mevdûdî*, çev. Hülya Afacan (İstanbul: Mana yayınları, 2015), 32.

Mevdûdî, 1941 yılında Lahor'da İslami örgütlenmeyi sağlamak adına *Cemâat-i İslâmî*'yi kurmuştur. Cemiyet, İngiliz sömürgesiyle mücadele ederek yeni bir İslam devleti kurmayı amaçlamıştır. *Cemâat-i İslâmî*'nin etkisiyle 1947 yılında Pakistan'da yeni bir devlet kurulmuş ve bu devletin anayasa maddeleri oluşturulmuştur. Cemiyetin ana gayesi, kanunları Kur'an ve Sünnet ışığında düzenleyerek Müslüman halkı, İslam'ın özüne göre yaşayan bir toplum haline getirmek olmuştur.¹⁰⁷

1948 yılında Mevdûdî ve diğer cemiyet mensupları görüşlerinden dolayı hapse atılmıştır. Mevdûdî'nin hapis hayatı 1950 yılına kadar devam etmiştir. 1952 yılında Müslümanlar ile Kadiyaniler arasında Pencap'ta çatışmalar yaşanmıştır. Binlerce kişinin bu çatışmalarda ölümü üzerine Mevdûdî, *Kadiyanilik Sorunu* adlı kitabını yazmış ve bu kitapta fırkanın görüşlerini dile getirmiştir. Bundan dolayı tekrar hapis cezasına çarptırılmıştır. Hükümet, onun hakkında idam kararı alsa da bu karar halk tarafından ve diğer devletlerde yaşayan Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Nihayetinde 14 yıl ağır hapse çevrilerek idam kararından vazgeçilmiştir.¹⁰⁸ Mevdûdî, beraat ettikten sonra 1958 yılında askeri darbe yaşanmış ve *Cemâat-i İslâmî*'nin siyasi faaliyetlerine hükümet tarafından yasak getirilmiştir. Ancak Mevdûdî, fikirlerini savunmaktan vazgeçmemiş ve teşkilatı; Hindistan, Keşmir, Doğu Pakistan tarafında da konumlandırmıştır. O, hayatı boyunca *Cemâat-i İslâmî*'nin liderliğini sürdürmüş ancak 1972 yılında hastalanınca liderliği bırakmak zorunda kalmış, 1979 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁹

Mevdûdî'ye göre; "İnsan ilahın ne olduğunu, Rabb'ın ne anlama geldiğini, ibadetin neden ibadet olduğunu, dinin neye dendiğini anlamazsa, şüphesiz Kur'an-ı Kerim, onun gözleri önünden, manasından hiçbir şey anlaşılmayan, gelişi güzel bir söz yığını gibi gelir geçer. Bu durumda da tevhidin hakikatini bilemez; şirkin anlamını kavrayamaz, ihlasla Allah'a yönelemez."¹¹⁰ Bu düşünceleriyle tevhidi insanı sarıp sarmalayan bir kale gibi görmüş, insan hayatında önemli olan ilah, rab, ibadet ve din kavramlarının önemine dikkat çekmiştir. Mevdûdî, İslam'ın her türlü değişikliği ve yorum farklılığını reddettiğini belirtmiş, dışarıdan fikirlerle din algısı oluşturmanın ancak dine hurafe karıştırmak olduğunu savunmuştur. Ayrıca Mevdûdî, Kur'an kadar önemli olan Sünnet'in de içtimai

¹⁰⁷ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 184-185.

¹⁰⁸ Mevdûdî, *Babam Mevdûdî*, 74-75.

¹⁰⁹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 187.

¹¹⁰ Ebû'l-A'lâ Mevdûdî, *Kur'an'a Göre Dört Terim*, çev. İsmail Kaya - Osman Cilacı (İstanbul: Beyan Yayınları, 2005), 9.

yönünün toplumun üzerinde ağır basması gerektiğini belirtmiş ve Sünnetin Kur'an-ı Kerim'in zorunlu bir tamamlayıcısı olduğunu düşünmüştür.¹¹¹

1.2.3.3.7. Suudi ve Cihâdi Selefi Ayrımı

Selefi düşünce sisteminin kırılma noktası olarak Suudi ve Cihâdi Selefilik ayrımı görülmüştür. 1930 yılından itibaren Vehhâbîlik sistemi kurumsallaşmaya başlamıştır. Vehhâbî âlimler, resmi ve dini kurumların içerisinde görevlendirilmiştir. Suudi Selefilik çizgisi, cihadi akımların tersine Vehhâbîlik tarihinin ilk dönemlerinden itibaren Suudi Arabistan'ın kurumsallaşmış dini ve mezhebi ideolojisi olmuştur.¹¹²

Cihâdi Selefilik çizgisinin etkili olmaya başlaması ise 1979 yılında Cuheyman el-Uteybi ve kendilerini ihvan olarak adlandıran cemâatin Mescidi Haram baskını yapması ile başlamıştır. Cuheyman, Suud rejimini gayrimüslimlerle dostluk kurup ülkenin sermayesini yabancılara sunduğu için kâfirlere karşı yapılması gereken cihadı engellemekle suçlamıştır.¹¹³ 1979-1988 yılları arasında yaşanan Afgan cihadı, oluşturulan bu siyasi şuurun eyleme dökülmesini kolaylaştırmıştır. Bu yıllarda Selefilik içerisinde kırılmalara sebep olacak gelişmeler yaşanmıştır. Böylece geleneksel Vehhâbîliğin etkisi azalarak çağdaş İslami anlayışın etkisi artmıştır. Dini anlamda yaşanan gevşeklik ve boşluklar toplumda endişe yaratmaya başlamıştır. Özellikle Körfez Savaşı yıllarında Suud rejiminin ABD'nin yanında yer alması, gidişattan endişe duyan kesimler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Muhammed b. Abdülvehhab'ın kurmuş olduğu sistem Suudi Arabistan'da etkisini yitirerek dini meşruiyetini kaybetmeye başlamıştır.¹¹⁴

Bütün bunlar neticesinde hükümet karşıtı grubun temsilcileri Avde ve Havalı, hükümetin reform gerçekleştirmesi gerektiğini mektuplarla dile getirmiştir. Avde ve Havalı, Suud yönetiminin şer'i kanunlara dönmesini, icraatlarını ulemanın denetimine açmasını, eğitim kurumlarının İslamlaştırılarak Batı yeniliklerinin kaldırılmasını, Müslüman ülkelere yardım edilebilmesi için bir ordu hazırlanmasını istemiştir. Yüksek Âlimler Heyeti, Avde ve Havalı'nın görüşlerinin fitne olduğunu belirtmiş bu âlimlerin görevlerine son vermiş ve kitaplarını toplatmıştır. Avde ve Havalı, 1994 yılında tutuklanarak beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Havalı, Suud rejimini eleştiren bir hitap yayımlayarak Suud rejiminin iki devlet biçimi arasında sıkıştığını, bunlardan birini tercih

¹¹¹ Birışık, *Mevdûdi-Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*, 74.

¹¹² Büyükkara, "Vehhabîlik'ten İşid'e Günümüz Selefiligi", 25.

¹¹³ Büyükkara, *İhvan'dan Cuheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabîlik*, 198.

¹¹⁴ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 67.

etmesi gerektiğini belirtmiştir. Havali bu devlet biçimlerinden birinin inanç devleti diğzerinin ise refah devleti olduğunu belirtmiştir. İlk devlet biçimini cihad etmek, Müslüman dünyayı koruyarak İslam'ın bayrağını taşımaya gayret göstermek olarak tanımlarken diğzerini ise dünyalık arzulara ulaşmak için batının hâkimiyetini kabul eden bir devlet düzeni olarak tanımlamıştır.¹¹⁵

Suudi ulema ve muhalif Selefi cihâdi akım arasında görüş farklılıkları yaşansa da iman, tasdik, ikrar ve amel konularında mutabık kalmışlardır. İslam'ın Sünnet'e dayandığı düşüncesi her iki taraf için de geçerliliğini korumuştur. Cihâdi Seleflilik anlayışı, Vehhâbîlik çizgisini aşarak çağdaş bir İslamcılık düşüncesine dönüşmüştür. Ortaya çıkan bu sistem, ne üreteceği bilinmeyen grupların denetimine geçmiştir.¹¹⁶ el-Kaide, İşid, Taliban gibi terör örgütleri Seleflilik düşünce sistemini kanlı eylemlerle yaymaya çalışmışlardır.

1.2.3.3.8. el-Kaide ve Evrensel Cihat

1988'de kurulan el-Kaide örgütü, Useme b. Ladin'in gönüllü mücahitleri örgütleyerek kurduğu terör örgütü grubudur. Ladin, Sovyet rejiminin dağılmasıyla Sovyetlere karşı savaşılan gönüllü Afgan Müslümanları farklı amaçlar etrafında örgütleyerek Hizmet Büroları kurmuştur. Hizmet bürolarına katılan direnişçilerin kayıtlı olduğu bir sistem düzenleyerek bu sisteme el-Kaide ismini vermiştir. Afgan Araplar aracılığı ile birçok bölgeye Selefliliği götürmüşledir. Aynı amaçlarla Mısır kökenli Selefliler de el-Kaide etrafında toplanmışlardır.¹¹⁷

el-Kaide; ABD, İsrail ve bu devletlere yardım eden Müslüman devletleri hedef almıştır. Örgüt, düzenledikleri eylemlerle kendilerini ve Selefi prensipleri, Batı'ya ve Batı yanlısı devletlere kabul ettirmeye çalışmıştır.¹¹⁸

el-Kaide örgütü, dünyanın birçok yerinde bu hizmet bürolarını faaliyete geçirmiştir. 11 Eylül 2001'de New York merkez olmak üzere birçok ülkede aynı anda terör saldırıları düzenlemişlerdir. el-Kaide'nin, altmıştan fazla ülkede düzenlediği terör eylemleri evrensel boyut kazanmıştır. Türkiye'de de kolları bulunan örgüt, 2003 yılında İngiliz Konsoloslugu'na saldırı düzenlemiştir.¹¹⁹

¹¹⁵ Büyükkara, "Vehhabilik'ten İşid'e Günümüz Selefliliği", 27.

¹¹⁶ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 71.

¹¹⁷ Damla Taşdemir, *Türkiye'de Selefi Hareket ve Dini Radikalizm* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2016), 145.

¹¹⁸ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 73.

¹¹⁹ Taşdemir, *Türkiye'de Selefi Hareket ve Dini Radikalizm*, 146.

1.2.3.3.9. İşid (Irak Şam Devleti)

11 Eylül saldırılarının ardından başta ABD olmak üzere devletler, güvenliklerini tehdit eden yapılanmalara karşılık vermişlerdir. Bu karşılık, Afganistan ve Irak’a askeri müdahaleler şeklinde gerçekleşmiştir. Yapılan müdahaleler krizi çözmenin aksine Afganistan ve Irak bölgelerinde Batı karşıtlığını körüklemiştir. Yapılan işkenceler, verilen hapis cezaları, Sünni kesimin dışlanması gibi yaptırımlar insanların tepkilerine sebep olmuştur. İşid’in ortaya çıkışı da bu tepkilere ve kültürel etkenlere bağlı olmuştur.

2010 yılında Irak genel seçimleri sırasında Sünnilere söz hakkı verilmemiştir. Irak’ın işgal edilmesi, ardından da Sünnilere seçimlerde söz hakkı verilmemesi sonucunda İşid Sünni halk tarafından kuvvetle desteklenmiştir.¹²⁰

Irak Şam Devleti, kurucu lideri sayılan Ebu Mus’ab Zerkavi’nin önderliğinde kendileri ile hareket etmeyen diğer Sünni grupların ve Şiiilerin cami ve türbelerine saldırılar düzenlemiştir. Zalimlere değil, diğer İslami örgütlere ve Müslüman kitleye karşı sergiledikleri bu tutumları el-Kaide gibi oluşumlar tarafından Harici zihniyet olarak tanımlanmalarına neden olmuştur. Suriye’de Esed rejimine karşı 2011 yılında başlatılan isyanı fırsat bilerek kontrol ettiği bölgeyi Suriye’ye kaydırmıştır. İşid, Suriye ve Irak’taki el-Kaide gruplarının önde gelen isimlerini kaçırıp katletmiştir. Nusayrilere ve Kürtlere katliam uygulayarak, Suriye’nin kontrolünü ardından da Musul’u ele geçirmiştir. Büyük bir yağmalama yaparak zenginlik elde eden İşid, 2014 yılında ismini İslam Devleti olarak değiştirmiş, liderleri kendi adına ‘Müslümanları halifesi’ sıfatıyla hutbe okutmuştur. Onların bu köklü adımları, Cihâdi yapılanmaların çoğunluğu tarafından kabul görmemiştir. Sadece Mısır’daki şiddet yanlısı Selefi bazı küçük gruplar İşid’i tanımıştır. İşid bu tavrıyla, Ortadoğu ve İslam âleminde daha sonraki zamanlarda dikkatle takip edilen siyasi-dini bir oluşum olarak varlığını devam ettirmiştir.¹²¹

¹²⁰ Zülfü Dağdeviren, “İşid’in Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Küresel, Yerel Gelişmeler Ve İşid’le Mücadele Stratejisi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/1 (2021), 303.

¹²¹ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 77.

İKİNCİ BÖLÜM

2. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’DE SELEFİ HAREKETLER

2.1. Selefilerin Türkiye’ye Bakışı

Türk toplumu; Osmanlı Devleti’ndeki teokratik düzenin ardından, Cumhuriyetle birlikte laik bir düzene geçmiştir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerindeki Batı eksenli eğilimler; toplumda dini, kültürel alanlarda yozlaşmalara neden olmuştur. Cumhuriyet ile birlikte devlet düzeni Batılı ve laik sisteme ayak uydurmaya çalışmıştır. Halk tarafından din olgusu ve dini yaşam tarzı devam ettirilmeye çalışılsa da ülkenin dini yapılanmalarının çoğunun kapatılması ve değiştirilmesi üzerine halk çelişki dolu bir döneme girmiştir. Kökleri İslam Medeniyeti’ni temsil etse de yeni kurulan Türk Devlet’i yönünü batıya çevirmek durumunda kalmıştır.

Türkiye’de Selefiliği tanıtmak isteyen davetçiler; Türkiye’deki din anlayışını, Osmanlı Devleti’nden kalma tasavvuf kültürünün ve laik din anlayışının oluşturduğunu belirtmiştir. Davetçilere göre, tasavvuf kültürü ile ortaya çıkan hurafeler ve Batı sisteminin getirdiği şirk unsurları Türkiye’deki Müslümanların dinin özünden uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Bu durumda Selefî davetçiler, Müslümanlara Kur’an ve Sünnet eksenli dinin özünü anlatmak, onların zihinlerini bu hurafe ve şirk unsurlarından arındırmak amacıyla tebliğlerde bulunmayı gerekli görmüştür. Bu sebeplerden dolayı Türkiye’de Selefî davetin anlatılması gerektiği savunularak bu düşünce Selefî şahıs ve kişi ve yayımlarca yayılmaya çalışılmıştır.¹²²

2.2. Türkiye’de Selefî Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı

Selefiliğin Türkiye’de tanınması Osmanlı Devleti zamanında başlamıştır. Osmanlı Devleti zamanında Kadızâde, Birgivî, Çivizâde, Âlûsî gibi köklü aileler Selefî düşüncüyü benimsemiştir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ortaya çıkan *Sebîlürreşâd* adlı dergi, birçok Selefî liderin eserlerini Türkçe’ye tercüme edip yayımlayarak Türk toplumunda Selefî düşüncenin ve Selefî liderlerin tanınmasında etkili olmuştur. 1950 yılından sonra Türkiye’de *Tebliğ*, *Hakka Davet Cemiyetleri* Selefî zihniyetin tanınmasını sağlamıştır. 1960 yılından itibaren Türkiye’de çok partili hayatın

¹²² Ahmet Yöner, “Selefiliğin Türkiye’deki Faaliyetleri”, *Selefîlik İslam Mezhepleri Tarihi Selefîlik Çalıştayı VI.Ulusal Koordinasyon Toplantısı* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2015), 137.

başlaması ile din üzerindeki baskılar ortadan kalkmaya başlamıştır. İmam hatip okullarının ve İlahiyat Fakültelerinin yeniden açılması ile birlikte, Türkiye’deki dini hayatı sorgulayan talebeler Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan’daki eğitimleri sırasında Selefi düşüncenin temsilcileri sayılan İbn Teymiyye, İbni Kayyim, Seyyid Kutub, Mevdûdî, Cemâleddîn Efgânî, Muhammed Abdüh gibi yazarların eserlerini okuyarak Selefi düşünce sistemiyle tanışmışlardır.¹²³

Bu eserler Türkiye’de; *Hilal*, *İktibas*, *Haksöz* gibi yayınlar tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. 1980’den sonra *Guraba*, *Hak*, *Tevhid* yayınları, mecralarında aynı âlimlerin çevirilerine yer vererek Türkiye’de Selefi taraftarlığını sürdürmüştür.¹²⁴ 1990’lı yıllarda Selefi akım gençlerin arasında da yayılmıştır. 1999 yılında Feyzullah Bırışık tarafından kurulan *Karınca* ve *Polen* yayınları Selefi düşüncüyü yansıtan eserlerin basımını yapmıştır. 2002 yılından önce Türkiye’deki dini yapılanmalar siyasi oluşumların gölgesinde kalmış ve faaliyetlerini sürdürememiştir. 2002 yılından itibaren Türkiye’de dini oluşumlara, siyaset tarafından ılımlı bakılması sonucunda dini faaliyetler yükselişe geçmiştir. Selefi karakter taşıyan gruplar bu durumdan faydalanarak Türkiye’deki faaliyetlerini arttırmıştır.¹²⁵ 2000’li yıllarda teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan internet ve sosyal medya organları davetçiler tarafından tebliğ faaliyetlerini sürdürmek için kullanılmıştır. Açılan farklı yayınevleriyle birlikte Selefi âlimlerin kitapları tercüme edilmeye devam etmiştir. Cemâatler, grup ve tarikatlar maddi ve manevi olarak 2000’li yıllardan sonra güçlenince tebliğ faaliyetleri rahat ve serbest olarak yapılmıştır. Selef tebliği; Kur’an Kursları, vakıflar, medreseler, dernekler gibi kurumlar tarafından yapılmış ve zamanla bu kurumların sayısı artmıştır.¹²⁶

Ebu Said Yarbuzi (Mehmet Balcıoğlu), Ubeydullah Arslan, Mehmet Emin Akın, Ebu Hanzala (Halis Bayancuk), Fatih Bulut, İlyas Bulut, Necmi Sarı gibi isimler 2002 yılından sonra Türkiye’de Vehhâbî düşüncüyü temsil etmişlerdir. Bu kişiler İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere birçok şehirde davetlerini gerçekleştirmişlerdir. 2012 yılında Cihâdî Selefilîği temsil eden *Tevhid Dergisi* Ebu Hanzala tarafından çıkarılmıştır.¹²⁷

Vehhâbî kimliğin, Türkiye’de faaliyet göstermesi ilk olarak Abdullah Yolcu’nun 1986 yılında Türkiye’ye gelişiyle başlamıştır. Bu döneme kadar Selefi karakteri yansıtan

¹²³ Yöner, “Selefilîğin Türkiye’deki Faaliyetleri”, 138.

¹²⁴ Ahmet Yalçın, “Türkiye’de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 8/2 (2022), 187.

¹²⁵ Bekir Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’de Selefilik* (Üsküp: Yeni Balkan Yayınları, 2022), 108.

¹²⁶ Yöner, “Selefilîğin Türkiye’deki Faaliyetleri”, 141.

¹²⁷ Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye’de Selefilik*, 109-110.

çok sayıda kişi, dergi, yayın olsa da; Abdullah Yolcu'nun kurduğu *Guraba Yayınları* ile birlikte gerçek manada Selefi davet süreci Türkiye'de başlamıştır. Bunların dışında Türkiye'de Selefi kimlik olarak zikredilebilecek olan şahsiyetler de vardır. Ebu Muaz Seyfullah Erdoğan bu kişilerden biridir. Seyfullah Erdoğan'un kitaplarının basımının fazlaca yapıldığı Daru's Sünne yayınlarının Erdoğan'a ait olduğu düşünülmektedir. Erdoğan, Türkiye'deki Selefiler arasında en çok telif hakkına sahip olan kişidir. Kendisinin; makale, dergi, tercüme eserler ve telif eserlerden oluşan 275 adet çalışması bulunmaktadır.¹²⁸

2.3. Selefi Faaliyetlerin Yöntemi, Araçları

Türkiye'deki Selefi yapılanmalar ilk önce bireysel davetler şeklinde gerçekleşmiştir. Davetçilerin bir araya gelerek kendi içlerinde halkalar oluşturması ile birlikte; dernekler, Kur'an Kursları açılmaya başlanmıştır. Cemâatler özellikle isimleri üzerinden kurdukları yayınevleri, çıkardıkları dergiler aracılığı ile düşünce sistemlerini kitlelere ulaştırmayı başarmışlardır. Selefiler, davetçi sayısını arttırmak için çok sayıda konferans, seminer, davet ve toplantı gibi organizasyonlar düzenlemiş, yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmiş, öğrenci yurtları açmıştır.¹²⁹

Selefi davetçiler tarafından Selefi akidenin esasları hakkında dersler yapılmış, yapılan dersler kendi internet sitelerinde veya diğer sitelerde videolar halinde paylaşılmıştır. Ayrıca ders konuları makaleler, soru-cevap, fetvalar halinde internet sitelerinde yazılı olarak okuyucuya sunulmuştur. Cemâatler ders halkalarında Tevhid, Kur'an, Sünnet, İbadet, Davet, Siret, Ahlak ve Terbiye konuları üzerinde durmuş, dersleri belli bir plana bağlı kalarak yapmışlardır.¹³⁰

İslamhouse, İslah.de, Ülfet Derneği, İlim ve Davet Derneği, Yaratılış Gayesi, Cennete Davet, Kitap Derneği, Okur Derneği, Taybe İlim Derneği internet siteleri Selefi âlimlerin ve davetçilerin ders videolarını, ses kayıtlarını, eserlerinin pdf halini bulundurmaktadır.¹³¹

Selef akidesinin, Türkiye'de yayılmasında cemâatlerin etkisi olduğu gibi, dönemlerinde popüler olan dergilerin yayımladığı çevirilerin de rolü olmuştur. Önemli Selef âlimlerinin eserlerinin çevirileri sayesinde Selef-i Salihin ekolünün düşünce sistemi

¹²⁸ Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye'de Selefilik*, 113.

¹²⁹ Yöner, "Selefiliğin Türkiye'deki Faaliyetleri", 142.

¹³⁰ Bekir Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye'deki Faaliyetleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2015), 106.

¹³¹ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, 123.

insanlara aktarılmıştır. Âlimlerin şahsiyetleri, inanç düşünceleri insanlar arasında merak konusu olmuştur.¹³²

Günümüzde de Selefi kaynaklara internet siteleri aracılığıyla kolaylıkla ulaşılabilmektedir. *Guraba Yayınevi*’nin, Tevhid ve Sünnet ilimlerini yayma derneğinin, Asr-ı Saadet Derneğinin, Çağrı Derneğinin internet sitelerinde Selef akidesi üzerine yazılmış eserler satılmakta, tanıtımları yapılmakta, davet içeren makaleler yayımlanmaktadır.¹³³

Davetçilerin kişisel olarak davetlerini yaptıkları kanallar da bulunmaktadır. Ubeydullah Arslan, Mehmet Emin Akın, Feyzullah Birişik’in web sayfaları kişisel olarak yapılan davetlerine aracılık etmektedir.¹³⁴

2.4. Osmanlı’da Selefi Düşünce Hayatı

2.4.1. Birgivi Mehmet Efendi ve Selefi Düşünce Yapısı

16.yy.da Osmanlı toplumunda Selefi düşüncenin izlerini ilk olarak Birgivi Mehmet Efendi (ö.981/1573) taşımıştır. Mehmet Efendi, müderris ve imamlık görevlerinde bulunmuştur. Osmanlı toplumu içerisinde derin etkiler yaratan tasavvuf kültürüne karşıtlığı ile tanınmıştır. Onun bid’atlerle savaşıma düşüncesi ve dinin özüne dönme arzusu, İbn Teymiyye düşüncesine yakın olduğunu göstermektedir.¹³⁵

Osmanlı Dönemi’nde yükselme döneminin sona ermesiyle birlikte; iç ve dış etkenler nedeniyle toplumsal, kültürel ve dini hayatta birtakım bozulmalar meydana gelmiştir. Ehl-i Sünnet’e karşı olan görüşler ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak Osmanlı toplumu içerisinde sosyal ve ahlaki bölünmeler ve gruplaşmalar oluşmuştur. Bu yüzyılda yaşayan Birgivi, ortaya çıkan bu gruplaşmalardan ötürü halkın dinden uzaklaştığını, hurafelerle hareket ettiğini ifade etmiştir. Ona göre günlük hayatta Sünnetler unutulmuş, din dışı düşünce ve uygulamalar artmıştır. Müslümanları düştükleri bu buhrandan kurtarmanın çaresini, Kur’an ve Sünnet’e geri dönerek ilk üç neslin yaşam şartlarına uygun olarak yaşamakta, şer’i kaideleri yaşamın merkezine yerleştirmekte bulmuştur. Mehmet Efendi, ortaya çıkan menfi durumun düzeltilmesi için risaleler,

¹³² Yöner, “Selefilik’in Türkiye’deki Faaliyetleri”, 141.

¹³³ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 121.

¹³⁴ Yöner, “Selefilik’in Türkiye’deki Faaliyetleri”, 149.

¹³⁵ Muhammet Raşit Akpınar, “Osmanlı Toplumunda Selefi Düşüncenin Tipik Bir Temsilcisi Olarak Kadızadeliler”, *İlahiyat Akademi Dergisi* 1-2 (2015), 304.

şerhler kaleme alarak, devletin önde gelenlerine fikirlerini açıkça dile getirmekten çekinmemiştir.¹³⁶

2.4.3. Çivizâde Muhyiddin Mehmet Efendi ve Selefilik Düşünce Yapısı

1476 yılında Menteşe’de doğmuştur. İstanbul’da Fenarizâde Muhyiddin Efendi’den dersler almıştır. Kara Bali Efendi’nin yolundan giderek onun talebesi olmuştur. İstanbul ve Bursa’da müderrislik yapmıştır. 1527 yılında Mısır kadılığına, 1539 yılında şeyhülislamlığa tayin edilmiştir. İbnü’l Arabî, Mevlâna gibi tasavvuf âlimlerini tenkit etmiş, Ebu Suud Efendi ile fikir ayrılığına düşmüştür.¹³⁷

Çivizâde, İbn Teymiyye üzerinden Selefilik ile ilişkilendirilmiştir. Çivizâde Muhyiddin Efendi (ö. 954/1547), rivayetçi ilmi düşünceye sahip bir âlim olarak nitelendirilmiştir. Çivizâde’nin, yeniliklere kapalı olan, değişen şartları dikkate almayan, ortaya çıkan sorunlar hakkında çözüm aramayan ve suskun kalan bir karakter olduğu tarihçiler tarafından belirtilmiştir. Bu yönleriyle Çivizâde’nin Selefi yönü, taklid ve rivayete dayalı bir tavır olarak değerlendirilmiştir.¹³⁸

2.4.2. Kadızâdeliler Hareketi ve Selefi Düşünce Yapısı

17.yy.da Kadızâde Hareketi’ni başlatan Kadızâde Mehmet Efendi (ö. 1045/1635), 1582 yılında Balıkesir’de doğmuştur. Tam künyesi, Şeyh Kadızâde Mehmet b. Mustafa el-Balıkesiri olarak kayda geçmiştir. İmam Birgivi’nin öğrencilerinden dersler alması suretiyle Birgivi ile fikirsel olarak hoca öğrenci ilişkisi içerisinde bulunmuştur. Mehmet Efendi, Birgivi’nin görüşlerinin hepsini benimsemiş, Selefi anlayışın Osmanlı Devleti’nde sürdürülmesini sağlamış ve bu ekolün temsilcilerinden biri olmuştur. Sultan IV.Murad devrinde yaşamış ve ‘İlmî’ mahlasını kullanmıştır. Uzun dönem vaizlik yaptıktan sonra, Sultan Murad ile Revan seferine katılmıştır ancak hastalanarak seferden geri dönmüştür. 1635 yılında vefat etmiştir.¹³⁹

Kadızâde Mehmet Efendi, Birgivi’nin başlattığı ihyâ hareketini yayarak kendi ismiyle bir ihyâ hareketi başlatmıştır. Bu hareket sayesinde, Selefilik düşüncesi Osmanlı toplumu içerisinde yer edinmeye başlamıştır. Vaizliği boyunca yaptığı vaazlarda Osmanlı toplumundaki bozulmaların sebebinin, toplumun hurafeleri ve bid’atleri

¹³⁶ Semiramis Çavuşoğlu, “TDV İslâm Ansiklopedisi”, *Kadızâdeliler*, ed. Tuncay Başoğlu (İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 24/100.

¹³⁷ Mehmet İpşirli, “TDV İslam Ansiklopedisi”, *Çivizade Muhyiddin Mehmet Efendi*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 8/348.

¹³⁸ Mehmet Ali Ünal - Osman Cengiz, “Osmanlı Selefililiği İddiası: Çivizade ve Birgivi Üzerine Bir Tetkik”, *Osmanlı Düşüncesi: Kaynakları ve Tartışma Konuları* (İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2019), 472.

¹³⁹ Refik Ergin, *İslam Düşüncesinde Zahir-Batın Ayrımı Açısından Kadızâdeliler Örneği* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2007), 56.

sahiplenmesinden ileri geldiği görüşünü savunmuştur. Hurafelerin yayılmasından da tasavvuf ehlini sorumlu tutmuştur. Tasavvuf karşıtı tavrı ve mutasavvufları sürekli tenkit etmesi ile Selefî akidenin bir örneğini sergilemiştir. Mutasavvuflara yönelttiği eleştiri ve ithamlar, tasavvuf ehliyle karşı karşıya gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu noktada Abdülmecid Sivasî Efendi ile derin tartışmalara girmiştir.”Sivasî-Kâdızâdelî” çekişmesi diye isimlendirilen bu tartışmalar kendilerinden birkaç nesil sonra da devam ederek güncelliğini korumuştur.¹⁴⁰

2.4.4. Osmanlı Devleti ve Vehhâbîlik

Osmanlı Devleti; 18.yy boyunca devam eden Osmanlı- Rus savaşları yüzünden askeri ve siyasi olarak yorgun bir dönem yaşamıştır. Uzun süren savaşlar yüzünden merkezi otorite zayıflamış ve devlet içerisinde iç karışıklıklar meydana gelmiştir. Osmanlı valilerinin süreçteki keyfi uygulamaları, sarsılan merkezi otorite neticesinde sık sık saltanat değişimlerinin yaşanması sebebiyle Osmanlı Devleti, topraklarında meydana gelen ve büyüyen Vehhâbî hareketi ile ilgilenecek fırsatı bulamamıştır.¹⁴¹

Osmanlı Devleti’nin otorite boşluğundan faydalanan Vehhâbîler, Necd bölgesini hâkimiyetleri altına almıştır. Daha sonra Arap yarımadasındaki hâkimiyetlerini arttırmak için Basra körfezi civarında hâkimiyet kurmuş, 1803-1806 yılları arasında da Taif, Mekke ve Medine bölgesini ele geçirmiş ve bölgede tahribata neden olmuştur.¹⁴² Vehhâbîler, bu bölgelerde insanları kendi mezheplerine davet etmiş, kabul etmeyenlerin öldürüleceğini halka bildirmiştir. Ayrıca şehirlerdeki türbeleri ve mezarları yıkmış, Resûlullah’ın türbesindeki değerli eşyaları yağmalamış ve gasp etmişlerdir. Vehhâbîler, kutsal topraklardaki saldırılarından sonra, kendi bölgeleri olan Necd bölgesinden çıkarak Osmanlı yönetimindeki Asha ve Sureye ve Irak’a kadar hâkimiyetlerini yaymışlardır.¹⁴³

Vehhâbîler’in saldırgan tavırları Osmanlı Devleti tarafından ilk dönemler ciddiye alınmamıştır. Mekke ve Medine’den gelen habercilerin arzı halleri vekiller tarafından padişaha bildirilmemiştir. Padişah ve sadrazamlar içinde bulundukları siyasi karışıklıklar ve savaşlardan ötürü, Arap Yarımadası’nda etkisini gösteren Vehhâbî hareketinin ciddiyetini fark edememişlerdir. Bu buhran ortamından faydalanan Dir’iyye şeyhi Vehhâbî hareketinin tesiriyle kendine ait bir yapılanma oluşturmuştur. Devletin ileri gelenlerinin bu siyasi yapılanmadan habersiz oluşu, bölgedeki devlet vekillerinin ise

¹⁴⁰ Akpınar, “Osmanlı Toplumunda Selefî Düşüncenin Tipik Bir Temsilcisi Olarak Kadızâdelîler”, 306.

¹⁴¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi Karlofça Antlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995), 4/436-437.

¹⁴² Fığlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri*, 192.

¹⁴³ Büyükkara, *İhvan’dan Cüheyman’a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, 33.

Vehhâbî hareketine kayıtsız kalması sonucunda, Vehhâbîler bölgede büyük yıkım ve tahribatlara neden olmuştur. Vehhâbîlerin Hicaz ve Irak bölgelerindeki davet faaliyetlerinden, tahribat ve yıkımlarından rahatsızlık duyan ulema, Vehhâbî düşüncesini reddetmek amacıyla kitaplar yayımlamış ancak bir netice alamamışlardır. Vehhâbî düşüncesi Arap Yarımadası'nda hızla yayılmıştır.¹⁴⁴

Arap Yarımadası'ndaki Vehhâbî ilerleyişinden haberdar olan Sultan Selim Han, devlet erkânına bizzat ferman göndererek kutsal topraklardaki Vehhâbî saldırılarının engellenmesi hususunda müzakere etmelerini buyurmuştur. Vehhâbîler, gerçekleştirdikleri zulüm ve saldırılardan ötürü Osmanlı Devleti tarafından dönemin Haricileri olarak adlandırılmış ve Ehl-i Bid'at olarak görülmüştür.¹⁴⁵

Vehhâbîlerin Hicaz şehirlerini gasp etmeleri, bölgedeki türbeleri tahrip etmeleri ve Haremeyn bölgesindeki tacizleri, durumun vahametini ortaya koymuştur. Sultan II. Mahmut döneminde siyasi otoritenin tekrar sağlanması ile birlikte padişah tarafından duruma el konulmuştur. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa, Vehhâbî sorununu çözmesi için padişah tarafından görevlendirilmiştir.¹⁴⁶

Mehmet Ali Paşa, Hicaz'ı Vehhâbîlerin elinden geri alması için oğlu Tosun Paşa'yı görevlendirmiştir. Tosun Paşa, 1812 yılında Medine'yi, bir yıl sonra Mekke'yi ve Taif'i Vehhâbîlerden geri almıştır. Necd bölgesine çekilen Vehhâbîlerin üzerine 1818 yılında ordu gönderilerek önderleri Abdullah b.Suud yakalanmış ve İstanbul'a gönderilerek burada idam edilmiştir. Vehhâbîlerin merkezi Dir'îye'nin düşürülmesiyle birlikte Dir'îye'de bulunan Suud ailesi ve Vehhâbî âlimleri yakalanmıştır. Âlimlerin önde gelenleri idam edilmiştir. Osmanlı yönetimi Necd bölgesindeki hâkimiyetini garanti altına almak için, bölgede garnizonlar kurmuştur.¹⁴⁷

1824 yılına kadar Necd bölgesinde sükûnet sağlanmış olsa da, 1824 yılında Riyad'da toplanan Vehhâbîler, 1834 yılına kadar Ahse ve Bahreyn'i ele geçiren İmam Türki önderliğinde tekrar Vehhâbî hareketini canlandırmışlardır. Böylece bölgede yeniden Suud Devleti kurulmuştur. Türki'nin oğlu Faysal, babasından sonra yönetimi devralmıştır. Faysal'dan sonra Suud ailesi içinde iç çekişmeler başlamıştır. Bu iç karışıklıklardan yararlanmak isteyen Şemmar lideri Muhammed b.Reşid Osmanlı ile anlaşma yaparak Ahse ve Necd bölgesini ele geçirmiş, Riyad'ı da alarak bölgeye vali tayin etmiştir. 1889 yılında Faysal'ın yerine geçen oğlu Abdullah, Reşid ailesinin

¹⁴⁴ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, 31-32.

¹⁴⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, çev. Tevfik Temelkuran (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1974), 258-259.

¹⁴⁶ Eyüp Sabri Paşa, *Tarih-i Vehhâbiyan*, 81.

¹⁴⁷ Büyükkara, *İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, 34.

hâkimiyetinden kurtulmak için mücadele etmiştir. Bunun üzerine 1891 yılında Muhammed Reşid Riyad'daki hâkimiyeti tamamen eline almış ve Suud ailesi Riyad'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Suud ailesi II.Abdülhamit döneminde Kuveyt'e yerleştirilmiştir.¹⁴⁸

1902 yılında Suud ailesi Necd bölgesine dönmüş, Abdülaziz b. Suud önderliğinde tekrar Suud Devleti kurulmuştur. Abdülaziz, Hindistan'da yönetimi ele geçiren İngilizlerle anlaşmalar yaparak İngilizlerin desteğini almıştır. 20. yüzyıla kadar Vehhâbîler Osmanlı toprakları içerisinde ayrılıkçı hareketlerini sürdürmüş ve Arap Yarımadası'nda düşüncelerini şiddet yoluyla yaymayı başarmışlardır.¹⁴⁹

Osmanlı Devleti 1914-1918 yılları arasında 1. Dünya Savaşı'na girmiş ve mağlup olarak ayrılmıştır. Bu mağlubiyet ortamından yararlanmak isteyen Vehhâbîler; Taif, Mekke ve Medine'yi ele geçirmiş, Abdülaziz İbn Suud Hicaz bölgesinin kralı ilan edilmiştir. Suud, 1953 tarihine kadar Suudi Arabistan Kralı olarak Hicaz'da hüküm sürmüştür. Suud Devleti, Vehhâbî düşüncelerini, fethettikleri bölgelerde devam ettirebilmek için klasik Vehhâbî fikirleri, çağdaş söylemlerle birleştirmiştir. Vehhâbîler, Müslüman ülkelerdeki öğrencileri kendi fikirleri doğrultusunda yetiştirmiş ve Selefi düşüncelerinden dolayı ülkelerinde yönetimlerle sıkıntıya düşen Selefi eğilimli eğitimcilerle destek vermiştir. Bu sayede Suudi Arabistan dışına çıkan Selefi düşünce sistemi İslamcı düşünce ile etkileşime geçmiştir.¹⁵⁰

2.5.Türkiye'de Selefiğin Tanınmasında Katkı Sağlayan Dergi ve Yayınlar

2.5.1. Sebîlürreşâd

1908 yılında Edip Eşref'in editörlüğünü, Mehmet Âkif Ersoy'un başyazarlığını yaptığı *Sırât-ı Müstakîm Dergisi* yayın hayatına başlamıştır. *Sırât-ı Müstakîm*, yedinci cildin sonunda kurucularından Ebu A'lâ'nın dergiden ayrılmasının ardından yayın hayatına 1912 yılından sonra *Sebîlürreşâd* ismiyle devam etmiştir. Dergi, 1925 yılına kadar Mehmet Âkif Ersoy, İsmail Hakkı İzmirli, Eşref Edip gibi önemli şahsiyetlerden oluşan ekibiyle Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar geçen süredeki fikri mücadeleleri ortaya koymaya çalışmıştır.¹⁵¹

¹⁴⁸ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye'deki Faaliyetleri*, 40.

¹⁴⁹ Sönmez Kutlu, "Vehhabilik", *İslam Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 484.

¹⁵⁰ Kutlu, "Vehhabilik", 485.

¹⁵¹ M.Ertuğrul Düzdağ, "Bir Devri Temsil Eden Dergi Yakın Tarihimizin Canlı Şahidi Sırât-ı Müstakîm- Sebîlürreşâd", *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Yakın Tarihimizin Belgesi 1908-1925 Sırât-ı Müstakîm Mecmuası* (İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, 2012), 1/9.

Derginin başyazarı Mehmet Âkif, Tanzimat Fermanı ile başlayan Batı etkisinden rahatsızlık duymuş, Osmanlı Devleti'nde hâkim olan tasavvuf düşüncesinin İslam ahalisinin sorunlarına çözüm olmayacağını düşünmüş ve çağdaş Selefî hareketi savunmuştur.¹⁵² Âkif, *Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebilürreşâd* dergilerinde Muhammed Abduh ve Cemâleddîn Efgânî'ye övgülerde bulunmuş, onlara karşı yapılan eleştirilere ise cevap vermekten çekinmemiştir. Mehmet Âkif, dinin yeniden inşa edilmesi hususunda bahsi geçen Selefî liderlerin etkisi altında kalmıştır. Âkif, İslam dünyasında meydana gelen sorunların çözümünü Asr-ı Saadet dönemlerindeki uygulamalarda bulmuştur. O, Müslümanların Kur'an ve Sünnet'in yoluna geri dönmeleri gerektiğini savunmuştur. O, İslam'ın, Selef akidesine dayanarak aklın ışığında ıslah edilmesi gerektiğini düşünmüştür.¹⁵³

Dergide; Muhammed Abduh, Reşid Rıza, İbn Teymiyye, Cemâleddîn Efgânî gibi Selefî şahsiyetlerin eserlerinin çevirilerine yer verilmiştir. Aynı zamanda *Menâr* dergisinden de çeviriler yapılmıştır. Türkiye'deki Müslümanlar; 1928 yılında kurulan İhvan-ı Müslimin ve 1941'de Mısır'da kurulan *Cemâat-i İslâmî* hareketlerinden, *Sebilürreşâd* dergisi sayesinde haberdar olabilmışlerdir.¹⁵⁴

Sebilürreşâd, İslam'a karşı savaş açanlara karşı İslam'ı savunmak ve İslam aleyhine yapılan saldırıları bertaraf etmek gayesinde olmuştur.¹⁵⁵

Dergide; İslam dünyasının gerileme sebepleri, Müslümanları birleştirmek için yapılabilecek faaliyetler gibi temel konular üzerinde durulmuştur. Dini bid'at ve hurafelerden kurtararak aslına döndürebilmek Muhammed Abduh, Ferid Vecdi gibi yazarların ana meselesi olmuştur. Dergi yazarları, bu yönde yazılar yayımlayarak dinde ıslah gerçekleştirebilme gayesinde olmuşlardır.¹⁵⁶

Selefî düşüncüyü temsil eden Muhammed Abduh, Müslümanların İslam davasındaki mücadelelerini sürdürebilmeleri için birbirlerine nasihatlerde bulunan içlerinden kendilerini hayra yönlendirecek bir cemâati tayin ettiklerini dergideki bir yazısında belirtmiştir. Abduh, bu yoldaki davetlerini gerçekleştirirken; Kitabullah'ın tebliğinden, Resûl'ün sünnetinden başka bir kaynağı temel almalarının vacib olmadığını

¹⁵² Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe*, 33.

¹⁵³ Ahmet Bağlıoğlu, "Mehmet Âkif'in Geleneksel Din Anlayışına Eleştirileri 'Asrın İdrakine İslam'ı Söyletmek'", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2016), 31.

¹⁵⁴ Muhammed Usame Onuş, "Cumhuriyet Dönemi İslami İlimler Literatüründe Selefilik ve İbn-i Teymiyye Çizgisi: Başlangıç Mülâhazaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 13/25 (2015), 296.

¹⁵⁵ Düzdağ, "Bir Devri Temsil Eden Dergi Yakın Tarihimizin Canlı Şahidi Sırât-ı Müstakîm- Sebilürreşâd", 1/10.

¹⁵⁶ Düzdağ, "Bir Devri Temsil Eden Dergi Yakın Tarihimizin Canlı Şahidi Sırât-ı Müstakîm- Sebilürreşâd", 1/9-10.

ifade etmiştir. Kitab ve Sünnet ile birlikte, Asr-ı Saadet'teki olayları, Arap usulünü, hadislerin indirildiği dönemdeki olayları da dikkate almaları gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁷

Dergide, Reşid Rıza'nın İslam Akaidi hakkındaki görüşlerine "Akaid-i İslamiyye" bölümünde; fetvalarına ise "Fıkıh ve Feteva" bölümünde yer verilmiştir.¹⁵⁸

Reşid Rıza bu bölümlerde, İslam'ın tevhid dini olduğunu, insanların Allah'ın yolundan sapmaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, dine muhalefet etmek, insanları yollarından saptırmış, farklı görüşlerin zuhur etmesi dini mezheplere ayırmış ve ortaya ihtilaf ve bid'atler çıkmıştır. Rıza'ya göre; ayetlerin mezhepler tarafından te'vil edilmesi insanları saadet yolundan ayırmıştır. Ona göre, Asr-ı Saadet dönemlerinde izin verilmeyen din dışı uygulamalar, İslam toplumunda fitnenin ve fesadın baş göstermesi ile birlikte ilerlemiş ve İslam hilafetinin sonunu getirmiştir. Rıza, Kur'an-ı Kerim'in ortaya çıkan tarikatlar tarafından tahrif edildiğini de savunmuştur.¹⁵⁹

Osmanlı Devleti için sorun teşkil eden Vehhâbî hareketine derginin hemen hemen her sayısında yer verilmiş, dergi tarafından Vehhâbî hareketinin nabzı tutulmuştur.¹⁶⁰ Ayrıca derginin farklı sayılarında "İslam Âlemi" bölümünde, Müslüman devletlerin ahvallerine yer verilmiş, İslam âlemindeki gelişmeler dergi aracılığı ile gündemde tutulmuştur.¹⁶¹

Dergi, Cumhuriyet'in ilanının ardından Hilafetin kaldırılması, Şeriye ve Evkaf vekâletlerinin kapatılması hususlarında devlet yönetimiyle ters düşmüştür. İslamcı dergiler, meclisten ve etkin oldukları camiadan tasfiye edilmiştir. 1925 yılında vuku bulan Şeyh Sait isyanının ardından Takrir-i Sükûn kanunu ile birlikte İslamcı yayın yapan dergi, içerdiği hükümet karşıtı görüşler sebebiyle kapatılmıştır.¹⁶²

Eşref Edip (ö. 1971), bu dönemi şu sözleriyle aktarmıştır:

"İslahat dediler; baştan aşağı bütün milli düzeni ifsad ettiler. Laiklik dediler; din ve vicdan hürriyetini en ağır zincirlerle bağladılar. Din müesseselerini kapattılar. Mekteplerden din derslerini kaldırdılar. Allah, peygamber tanımayan derbeder bir nesil yetiştirdiler. Milletin maneviyatına saldırdılar. Kutsal değerlerine hücum ettiler."¹⁶³

Ezan'ı Muhammed'i yasak edildi. Camilerde minarelerde Allahuekber diyenler zindanlara atıldı. Camilerde Kur'an okuyan ve okutanlar suçüstü mahkemelerine sevk

¹⁵⁷ Muhammed Abduh, "Müslümanlıkta Esaslar", *Sebilürreşâd* 1/10 (1908), 138.

¹⁵⁸ Reşid Rıza, "Fıkıh ve Feteva", çev. Ahmet Hamdi Aksekili, *Sebilürreşâd* 10/242 (1913), 127.

¹⁵⁹ Reşid Rıza, "Akaid-i İslamiyye", çev. Ahmet Hamdi Aksekili, *Sebilürreşâd* 10/242 (1913), 108.

¹⁶⁰ "İslam Âlemi", *Sebilürreşâd* 25/635 (1925), 165.

¹⁶¹ "İslam Âlemi", *Sebilürreşâd* 25/638 (1925), 228.

¹⁶² Adem Efe, "TDV İslâm Ansiklopedisi", *Sebilürreşâd*, ed. Tuncay Başoğlu (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2019), 36/252.

¹⁶³ Eşref Edip, *Kara Kitap: Milleti Nasıl Aldattılar, Mukaddesatına Nasıl Saldırdılar?*, çev. Fahrettin Gün (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 37.

edildi. Millet kürsüsünden (Din zehirdir) diye ilan edildi. Milletin kafasından din fikrini söküp atmak için bize otuz sene daha lazımdır denildi. Müslümanlar Hacc'a gitmekten menedildi. Gazetelerde dini neşriyat yasak edildi. Nihayet namazlardan Kur'an kaldırılarak, Türkçe ibadet hazırlıkları yapıldı. Din adamlarının kökünün kazınması, ibadet usul ve zamanlarının istedikleri şekle sokulması, Diyanet Riyaseti'nin ilgası tasarlandı. *Sebilürreşâd* dergisi bu karanlık günlerde yayın hayatını durdurmak zorunda kaldı. Nihayet 1950'de demokrasi inkılabına kavuştu. Devrimciler devrildi, bu azgın dalalet hareketleri arkada kaldı."¹⁶⁴

2.5.2. İslam Dergisi

İslam Dergisi, 1914 yılında çıkarılmaya başlanmıştır. "Müslümanların faidesine çalışır", "Dinli bir hayat, hayatlı bir din" sloganlarını benimsemişlerdir. Dergide; fıkıh, ahlak, aile, içtihat, iktisat, din gibi konularda makaleler yayımlanmıştır. Derginin her sayısının başında özellikle Kur'an ayetlerinin mealine yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yayımlanan dergi, imparatorluğun sıkıntıda olduğu konulara çözüm sunabilmek amacıyla çıkarılmıştır. *İslam Dergisi* 'nin ana amacı, İslam'ın aslına dönerek dini hurafelerden temizlemek ve Müslümanların Batı'ya olan özentisini bitirerek Batılıların sadece ilmi faaliyetlerini örnek almaları hususlarında yazılar yazarak halkı bilinçlendirmek ve uyarmaktır.¹⁶⁵

Dergi, 1913 yılında Türkler ve Araplar arasındaki dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulan *Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiye* tarafından çıkarılmıştır. Cemiyet tarafından, Arapların muhalefet partilerine yönelmesini engellemek ve devleti bu yönde destekleyebilmek için devlet içerisindeki Arap-Türk, İttihatçı-İhtilafçı ayrımına son verilmek istenmiştir. Cemiyet, bir tarafını Asya Müslümanlarına, diğer tarafını ise Türk-Arap ilişkilerine döndürmüştür.

Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiye İstanbul'da kurulmuş ve başkanı Yusuf İzzettin, genel sekreteri ise Said Halim Paşa olmuştur. Cemiyet, hükümetin resmi organıymış gibi hareket etmiş ancak bunu yayın ve faaliyetlerine yansıtmamıştır.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Eşref Edip, *Kara Kitap: Milleti Nasıl Aldattılar, Mukaddesatına Nasıl Saldırdılar?*, 157-158.

¹⁶⁵ İlhami Daniş, "Önsöz", *İslam Mecmuası*, ed. Mustafa Göleç (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2019), 1/7-9.

¹⁶⁶ Zekeriya Kurşun, "İslamcı- İttihatçı Bir Yapılanma: Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye ve İslam Mecmuası", *İslam Mecmuası* 1 (2019), 42.

Dergi'nin yazar kadrosunu; Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki cemiyetinin bazı üyeleri, milletvekilleri, akademisyenler ve sonraki yıllarda diyanette başkanlık edecek kişiler oluşturmuştur.¹⁶⁷

Cemiyet, Medrese-i Külliye-i İslamiye ismiyle Medine'de bir üniversite kurmuştur. Üniversitenin kurulmasının amacı, İslam'ın hakikatlerini benimseyen insanlar yetiştirmek olmuştur. Resmi dili Arapça olan bu üniversite, dünyanın her yerinden öğrenci kabul etmiştir.¹⁶⁸

Cemiyetin yayın organı olan *İslam Mecmuası*; İbn Teymiyye, Cemâleddîn Efgânî, Muhammed Abduh gibi İslam'a hizmet eden Selefi şahsiyetlerin yazılarını yayımlamıştır. Selefi düşüncüyü sistemleştiren şahsiyet olarak bilinen İbn Teymiyye'nin derginin hemen her sayısında bahsi geçmiştir. Tarih başlığı altında Rızaeddin b. Fahrettin, İbn Teymiyye'nin hayatına, ilmi ve ahlaki karakterine yer vermiştir.¹⁶⁹

Dergi yazarlarından M. Şemseddin; İslam dünyasındaki içe kapanışın sebeplerini ortaya koyabilmek ve Asr-ı Saadet ve diğer dönemlerdeki yükselişe ulaşabilmek açısından Cemâleddîn Efgânî'nin mücadelesini yazıya dökmüştür. Şemseddin, Muhammed Abduh'tan da Efgânî'nin yetiştirdiği "nurlu dimağ" olarak söz etmiştir.¹⁷⁰

Yazar Rızaeddin b. Fahrettin, güvenilir İslam âlimlerinin çağlarının ardından hurafelerin İslam dünyasını sardığını dile getirmiştir. Yazara göre tüm bu hurafeler, İslam dünyasına dışarıdan girmiştir. O, türbelerde namaz kılmanın, ölümler için adaklar adamanın, kurban kesmenin, onlardan medet umarak isteklerde bulunmanın şirk olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, duaları kabul eden ve yardım istenecek olan Allah'tır. Başkalarından yardım ummayı caiz görmemiştir.¹⁷¹

Cemâleddîn Efgânî ile ilgili bir yazıda; Efgânî'nin Müslümanların bu durumunun nedenlerini araştırdığı vurgulanmıştır. Efgânî'ye göre, Müslümanlar İslamiyet'in yolundan sapmış ve hurafelere teslim olmuştur. Müslüman âlimler, Efgânî'nin fikirlerini önemsememiş, İslam adına dert edindiklerini görememiştir. Osmanlı Şeyhülislamına derdini anlatan Efgânî, geri çevrilmiştir. Efgânî, İstanbul'u terk etmek durumunda kalmıştır. Efgânî, dertlerinin devasını bulamadan vefat etmiştir. Ancak o, kendisi yerine İslam âlemindeki hurafatı gören, hurafe yanlılarını susturacak olan âlimleri çoktan yetiştirmiştir. Muhammed Abduh, bu âlimlerin başında gelmiştir. Yazar, Müslümanların

¹⁶⁷ Mustafa Göleç, "Türkiye Cumhuriyeti'ni Kuran Metinlerden Biri: İslam Mecmuası Neden Okunmalı?", *İslam Mecmuası* 1 (2019), 1.

¹⁶⁸ Kurşun, "İslamcı- İttihatçı Bir Yapılanma: Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye ve İslam Mecmuası", 45.

¹⁶⁹ Rızaeddin b. Fahrettin, "İbn Teymiyye", *İslam Mecmuası* 1 (1919), 805.

¹⁷⁰ Kurşun, "İslamcı- İttihatçı Bir Yapılanma: Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye ve İslam Mecmuası", 45.

¹⁷¹ Rızaeddin b. Fahreddin, "Tevhid", *İslam Mecmuası* 1 (1919), 199-200.

durumunu izah ederek, uyarılarda bulunmuş; bulundukları cahiliyetten uyanmalarını istemiştir. O, uyanışı ise dinin hakikatleri tespit ederek, Asr-ı Saadet'teki yaşayışa geri dönmekte bulmuştur.¹⁷²

İslam'ın özüne dönme düşüncesi, *Sebilürreşâd*'da olduğu gibi *İslam Mecmuası*'nda da yoğun olarak işlenmiştir. Selefi âlimlerin görüşlerine ve mücadelelerine her iki dergide de yer verilerek, Selefi akide ile paralel bir düşünce sistemi oluşturulmuştur.

Tasavvufa reddiye konusunda dergi, bir yandan Rızaeddin Fahreddin'in tasavvuf eleştirilerine yer verirken diğer yandan ise Mehmet Tahir Bey'in Akşemseddin'in tasavvuf hayatından bahsettiği yazısına da yer vermiştir.¹⁷³

“Kur'an-ı Kerim ve Seleflerimiz” başlıklı yazıda Kur'an-ı Kerim'in mesajının, Resûlullah'ın Sünnet'inin ve halifelerin ve sahabe yolunun önemine değinilmiştir. Yazıda, İslamiyet'in eski canlılığına erişebilmesi için Asr-ı Saadet dönemindeki gibi Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve uygulanması gerektiğini vurgulanmıştır.¹⁷⁴

Cemiyetin ve derginin genel düşüncelerine bakıldığında, Selefi düşünce ile benzer çok fazla görüşü bulunmaktadır. Cemiyetin, Selefi âlimlerin ve Selefi akidenin Türkiye'de tanıtılmasında etkili olduğu görülmektedir.

2.5.3.Hilal Dergisi ve Yayınları

Hilal Dergisi, 1958 yılında Salih Özcan tarafından yayımlanmaya başlanmıştır. Derginin yayın hayatına başlayışı ilk sayısında şu şekilde ifade edilmiştir:

“İslam dünyası, içerisindeki ayrışma ve kargaşaya çözümler üretebilmek ve bir olabilmek için kendisini bu yolda aydınlatacak yayın organlarını beklemektedir. Bu sebeptendir ki, *Hilal Dergisi* “Muhterem Türk ve Müslüman efkârına” sunulmuştur.”¹⁷⁵ 367 sayı çıkartan dönemin popüler dergisi, çalkantılı olan siyasi hayata da yön verebilmek için edebi ve siyasi çevirilere yer vererek toplumu ideolojik açıdan etkilemeye çalışmıştır.¹⁷⁶

¹⁷² M. Şemseddin, “Müslümanlık Âleminde İntibah Emareleri”, *İslam Mecmuası*, 1. Bs (İSTANBUL: Zeytinburnu Belediyesi, 248M.S.), 1: 248-249.

¹⁷³ Göleç, “Türkiye Cumhuriyeti’ni Kuran Metinlerden Biri: İslam Mecmuası Neden Okunmalı?”, 14.

¹⁷⁴ “Kur'an-ı Kerim ve Seleflerimiz”, *İslam Mecmuası* 3 (2019), 910.

¹⁷⁵ “Çıkarken”, *Hilal Dergisi* 1/1 (1958), 1.

¹⁷⁶ Ümmügülüm Albiz Telci - A.Nursen Durdağı, “Hilal Dergisi Örneğinde İdeolojik İzlenimler: Derginin Çeviri Faaliyetlerine ve Çeviri Politikasına Bir Bakış(1960-1980)”, *Tarih Okulu Dergisi* XXIX (2017), 78.

Dergi'nin kurucusu olan Salih Özcan (ö. 2015)'ın *Hilal Dergisi*'ni kurmaktaki amacı; Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan'da ticaret yaptığı sıralarda İslam dünyası hakkında edindiği bilgileri Türkiye'ye taşımak istemesidir.¹⁷⁷

Salih Özcan, İsmail Kazdal (ö. 2020), Nihat Armağan (ö. 2005), M. Hamidullah (ö. 2002) gibi isimler derginin yayın kadrosunu oluşturmuştur. *Hilal Dergisi* otuz beş senelik yayın hayatı boyunca çok çeşitli konuları ele almıştır. Dergide; İslam Tarihi, din büyükleri, Müslüman devletler, İslam hukuku, tefsir gibi alanlarda makaleler yayımlanmış; Mevdûdî, Muhammed İkbal, Seyyid Kutub, Hasan el-Bennâ gibi Selef akidesinin öncüleri 'İslam Âlimleri' ve 'Portre' köşelerinde tanıtılmıştır. İslam coğrafyasından âlimlerin eser çevirilerine yer vermesi dergiyi döneminin mecmualarından ayırmaktadır.¹⁷⁸

Dergide, "Hilal'den Mektup" köşesinde Salih Özcan okuyucuyla hasbihal etmiş, memleketin o günkü durumunu değerlendirmiştir. Özcan, İslam'ın Batı karşısında geri kalışının nedenlerini bir okuyucunun sorusu üzerine değerlendirmiştir. O, İslam'ın Batı karşısında geri kalmasının en büyük sebebini Müslümanların Kitab ve Sünnet'in yolundan ayrılışı olarak göstermiştir. Özcan, Müslümanların değişen ve gelişen dünyanın gösterişine kapılıp bid'atlere daldığını, İslam'ın çalışmayı teşvik ettiğini unutup üretmeyi bıraktığını, Batılı devletlerin oyununa gelip asıllarını yitirdiğini belirtmiştir. Ona göre, bu sebeplerden ötürü İslam devletleri geri kalmış ve İslam'ın özünü yitirmiştir. Özcan, bu durumun İslamiyet'ten uzaklaşıp donuklaşan Müslümanların kafalarında bir reform gerçekleştirerek düzeltilebileceğini savunmuştur.¹⁷⁹

Muhammed Kutub dergideki yazısında; Müslümanların dünyada üstün olabilmeleri için ataları gibi, Kur'an ve Hadislerin yolundan gitmeleri gerektiğini belirtirmiştir. O; Müslümanların, değişen şartlara karşı kendilerini ve İslam dünyasını koruyabilmeleri için ayık olmaları gerektiğini savunmuştur. Aksi durumda Müslümanların üstünlüğünün mümkün olmayacağını belirtmiştir. O, ancak sağlam imana sahip olan ve İslam'ın özüne sahip çıkan Müslümanların, İslam'ı koruyabileceğini belirtmiştir.¹⁸⁰

Mevdûdî dergide yayımlanan bir çevirisinde, emperyalist devletlerin İslam'ın sağlamlığından ve İslam ahlakından çekindiğini belirtmiştir. Bu nedenle Müslümanları tevhide ve Resûlullah'ın tebliğine sıkı sıkı sarılmaları konusunda uyarmak gerektiğini belirtmiştir. O, İslam'ın hakikatinin bazı çevreler tarafından hafife alındığını ve doğru

¹⁷⁷ Ahmet Özer, *Bedüzzaman'ın Hariciye Vekili Seyyid Salih Özcan* (İzmir: Işık Yayınları, 2011), 325.

¹⁷⁸ Elif Gül Özdemir - Cemil Hakyemez, "İslamcı Dergilerde İhvan-ı Müslimin Algısı: Hilal Dergisi Örneği", *Mezhep Araştırmaları Dergisi* 16/2 (2023), 607.

¹⁷⁹ Salih Özcan, "Hilalden Mektup", *Hilal Dergisi* 1/2 (1958), 22.

¹⁸⁰ Muhammed Kutub, "Müslamanın üstünlüğü", çev. Mustafa Mutlu, *Hilal Dergisi* 8/87 (1968), 10-11.

anlatılmadığını düşünmüştür. Mevdûdî, İslam hakikatının doğru anlatılması konusunda âlimlere ve hocalara büyük iş düştüğünü, İslam'ı Batılı emperyalistlerin diliyle anlatan ve onu kötüleyen âlim ve hocaların ise Müslümanların en büyük düşmanı olduğunu belirtmiştir.¹⁸¹

Dergide birçok yazının ortak teması Müslümanların bulundukları gaflet uykusundan bir an önce uyanması gerektiğidir. Dergi yazarlarına göre, İslam büyük bir güçtür. Müslümanlar, bu gücü kullanarak devrin güçlü devletlerine üstünlük sağlayabilir ve İslam tebliğini layıkıyla gerçekleştirebilir.¹⁸²

Selefi düşüncenin temel prensiplerinden biri olan Resûlullah'ın ve ondan sonra yaşayan ilk üç neslin zamanına geri dönüş isteği dergideki yazarlar tarafından da kaleme alınmıştır. Dergide; Resûlullah, sahabe ve tabîinden övgülerle bahsedilmiş ve Müslümanların Asrı Saadet denen dönemlere özlem duyduğu dile getirilmiştir.¹⁸³

Hadislerin değerine ve önemine değinilen dergide, “Hadis Tercümesi” bölümünde İmam Nevevi'nin hadis derlemelerine yer verilerek dergi tarafından toplumda hadis bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır.¹⁸⁴

Derginin çeşitli sayılarında, İslam dünyasından haberlere yer verilerek Müslümanların durumu hakkında okuyucuya bilgi verilmiştir. Dergi tarafından, Mevdûdî ve İslâm Cemâati'nin Pakistan'daki faaliyetleri ve Pakistan, Lübnan gibi İslam devletlerinin ahvaleri hakkında özel olarak haber yapılmıştır.¹⁸⁵ Salih Özcan ve İsmail Kazdal, Mevdûdî'nin Pakistan'da tutuklandığı bir dönemde Eyüp Han'ı eleştiren yazılar kaleme almıştır. Özcan, bu eleştirilerinde daha diplomatik davranırken, Kazdal sert bir şekilde Mevdûdî'nin serbest bırakılması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁸⁶

1965 yılında derginin idaresi İsmail Kazdal'a verilmiştir. Özellikle bu dönem Türkiye'de Selefilik'in tanınması açısından önem arz etmektedir. Bu döneme kadar ağırlıklı olarak tarih, tasavvuf konularından dergide bahsedilmişse de Kazdal ile birlikte derginin yönü Selefi düşünceye dönmüştür.¹⁸⁷ Kazdal, İlem televizyonuna verdiği bir röportajda Özcan'ın yurtdışındaki seyahatleri sırasında dergideki söz hakkının kendisine ait olduğunu, Özcan'ın gönderdiği eserlerin hemen çevirilerini yaparak yayımladıklarını

¹⁸¹ Ebû'l-A'lâ Mevdûdî, “İslamın İstikbalinde Talebenin Rolü”, çev. Ali Arslan, *Hilal Dergisi* 8/87 (1968), 12-13.

¹⁸² Muhammed Yunus, “Müslümanlara Düşen Vazife”, çev. Halil Zafir, *Hilal Dergisi* 8/87 (1968), 28.

¹⁸³ M.K., “Asrı Saadetten Örnekler”, *Hilal Dergisi* 8/92 (1969), 21.

¹⁸⁴ İmam Muhyi'd-din Nevevi, “Hadis Tercümeleri”, *Hilal Dergisi* 8/93 (1969), 4-6.

¹⁸⁵ Halil Zafir, “Kardeş Pakistan”, *Hilal Dergisi* 8/93 (1969), 12-14.

¹⁸⁶ Alperen Gençosmanoğlu, “Hilal Dergisi ve Hilal Yayınları Yerli Bir Neşriyat Harekâtı Olarak Çeviri Faaliyetleri”, *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme (Editörlü Kitap)*, (2016), 308.

¹⁸⁷ Onuş, “Cumhuriyet Dönemi İslami İlimler Literatüründe Selefilik ve İbn-i Teymiyye Çizgisi: Başlangıç Mülahazaları”, 305.

ifade etmiştir. Ayrıca Muhammed Abduh, Seyyid Kutub, Mevdûdî'den yapılan çevirilerin ön sözlerinin kendisine ait olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁸

Hilal Dergisi yazarlarından olan Nihat Armağan bir röportajında dergide yaptıkları çevirilerle ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur. “1960 ihtilalinin ardından gelen serbestlik döneminde Salih Özcan İslam Dünyasına doğru gezi planlıyor. Gayri resmi bir niteliği olan İslam konferansına katılıyor. Pakistan’a gittiği sırada Mevdûdî ile görüşüyor. Ardından Mısır ve Suudi Arabistan’ı ziyaret ediyor. Oradaki önde gelen İslam düşünürleri ve hareket adamları ile temasa geçiyor. Buralarda verilen ürünleri gerek dergi, kitap gerekse gazeteleri Türkiye’ye aktarıyordu. Bizler de Salih Özcan’ın getirdiği eserleri çevirip yayımlıyorduk.”¹⁸⁹

1967 yılındaki seyahatleri sırasında Mevdûdî ile birebir görüşme imkânı bulan Özcan, Mevdûdî’nin tüm kitaplarının yayın hakkını beş yıl süreyle kendisinden almıştır.¹⁹⁰ Dergide Mevdûdî’nin *Tefhim-ül Kur’an*, *İslam Davetçilerine*, *İslam İnkılâbının Programı* adlı eserlerinin çevirilerine yer verilmiştir.¹⁹¹

Hilal Yayınları da *Hilal Dergisi* ile aynı dönemde yayın hayatına başlamıştır. Dergide yayınlanan çeviri ve makalelerin bir kısmı *Hilal Yayınları* tarafından da yayımlanmıştır.¹⁹² *Hilal Yayınları’nın* Seyyid Kutub’a ait yayımladığı ilk çeviri *Din Dediğin Budur* adlı kitaptır. *Yoldaki İşaretler*, *İstikbal İslamındır*, *İslam ve Medeniyetin Problemleri* ve *İlmi Etüdler* isimli eserleri de yine *Hilal Yayınları* tarafından basılmıştır.¹⁹³ Seyyid Kutub’un Türkiye’de yayımlanan ilk eseri ise *İslam’da Sosyal Adalet* adlı kitaptır.¹⁹⁴

İsmail Kazdal, Seyyid Kutub ve *İslam’da Sosyal Adalet* kitabının önemini şu ifadeleriyle dile getirmiştir:

”1960 yılına gelene kadar İslami düzeni barındıran yayımlanmış bir kitap yoktu. 60 darbesinin getirdiği yeni hava ile birlikte devlet ne yapacağız diye düşünürken, Yaşar Tunagül’e tercüme ettirdiği, yine devletin kütüphane müdürlerinden olan İhsan Babalı’ya bastırıldığı ilk kitap *İslam’da Sosyal Adalet*’tir. Diyeceksiniz ki devlet niye tercüme ettirdi bu kitabı, devletin 1699 Karlofça’dan bu yana takındığı bir tavır vardır. Batı’ya direkt karşı koymamaktır. Batı dinine girmeye karar vermişlerdir. Niçin mağlup olduk

¹⁸⁸ İsmail Kazdal, “İsmail Kazdal ile Sözlü Tarih Söyleşisi”.

¹⁸⁹ Nihat Armağan, “Hilal Dergisi Üzerine”.

¹⁹⁰ Gençosmanoğlu, “Hilal Dergisi ve Hilal Yayınları Yerli Bir Neşriyat Harekâtı Olarak Çeviri Faaliyetleri”, 307.

¹⁹¹ Ebû'l-A'lâ Mevdûdî, “Tefhim-ül Kur’an”, çev. Halil Zafir, *Hilal Dergisi* 8/93 (1969), 2-3.

¹⁹² Ahmet Köroğlu, “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak”, *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler (Editörlü Kitap)*, (2016), 19.

¹⁹³ Yalçın, “Türkiye’de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsî”, 187.

¹⁹⁴ Gençosmanoğlu, “Hilal Dergisi ve Hilal Yayınları Yerli Bir Neşriyat Harekâtı Olarak Çeviri Faaliyetleri”, 301.

Karlofça’da, İslam dini bizi geri planda bıraktı. Kendilerini sorgulayacaklarına İslam’ı sorgulamışlardır yani. 60 yılına kadar ki yayınlarda İslam geri planda tutulmuştur, Müslümanların hali çok kötüdür, 60’tan sonra özellikle bu kitap bana çok etki yapmıştır. Çünkü ilk defa sosyal ve iktisadi konuların Kur’an ile izah edildiğini gördüm orda. O yüzden Seyyid Kutub benim için çok rahmetli bir adamdır.”¹⁹⁵

Selefi faaliyetlerin öncü yapılanmalarından olan İhvan-ı Müslim hareketi 1966 yılında dergide Seyyid Kutub ile ilişkilendirilerek, Kutub ile birlikte İhvan üyelerinin mahkûmiyeti ile ilgili haber yapılmıştır. İhvan hareketinin kuruluşu, geçirdiği süreçler dergide okuyucuya sunulmuştur. Hareketin Hasan el-Bennâ tarafından başlatıldığına, Batı karşıtı bir düşünce sistemiyle var olduğuna, manevi değerleri korumayı amaçladığına değinilmiştir. İhvan hareketinin mensuplarının yazıları da zaman zaman okuyucuya sunulmuştur. Dergi, bu yazıları yayımlayarak okuyucuya duygu yüklü mesajlar vermeyi hedeflemiş, zulüm karşısında nasıl davranılması gerektiğini öğretmeyi amaçlamıştır.

Seyyid Kutub, eserleriyle Türkiye’deki Müslümanlar üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Kutub’un eserlerinin Türkçe tercümelerini yayımladıkları ve Selefi düşünce sistemini Türk dünyasına tanıttıkları için *Hilal Dergisi* dönem dergileri içinde önemli bir yere sahip olmuştur.¹⁹⁶

Hamza Türkmen, Seyyid Kutub’un Türkiye’deki tevhid hareketinin başlangıcı olduğunu, dindeki arınmayı gerçekleştirebilmeleri açısından Müslümanlara önemli katkılar sağladığını belirtmiştir.¹⁹⁷

2.5.4. Nesil Aylık Fikir Dergisi

Nesil Dergisi, 1976 arasında yayımlanmaya başlamıştır. Nesil Vakfı adına yayımlanan derginin yazar kadrosunu, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul İslam Enstitüsü hocaları oluşturmuştur. Bekir Topaloğlu (ö. 2016), Hayrettin Karaman, Süleyman Uludağ, Ali Osman Koçkuzu (ö. 2020), Mustafa Kara, Yaşar Nuri Öztürk (ö. 2016), İsmail Karaçam, Tahir Köseoğlu gibi isimler dergiye yazıları ve görüşleriyle katkı sağlamıştır.¹⁹⁸

Dergi vizyon olarak İslam ile bağdaşan hareket ve düşüncelerin yanında olmayı ve herhangi bir grubu temsil etmeden İslam’da birleştirici olmayı benimsemiştir.¹⁹⁹ Dergide,

¹⁹⁵ Kazdal, “İsmail Kazdal ile Sözlü Tarih Söyleşi”.

¹⁹⁶ Özdemir - Hakyemez, “İslamcı Dergilerde İhvan-ı Müslimin Algısı: Hilal Dergisi Örneği”, 616-617.

¹⁹⁷ Hamza Türkmen, “Seyyid Kutub Türkiye’de Nasıl Algılandı?”, *Haksöz Haber* (2013).

¹⁹⁸ İbrahim Hakkı İnal, “1970’ler Türkiye’sinde Dinde Reform Tartışmaları: Nesil Dergisi Çevresi Örneği”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35 (2016), 6-7.

¹⁹⁹ “Çıkarken”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/1 (1976), 1.

1970’lerde Türkiye’de İslam camiası arasında mevzu edilen içtihat, ıslah, geleneksel din anlayışı ve bid’at gibi konular üzerinde özellikle durulmuştur.²⁰⁰

Dergi yazarlarından Hayrettin Karaman, İslam’da reform yapılamayacağını, İslam dininin bozulmadığını, tamamlanmış bir din olduğunu dolayısıyla ıslaha ihtiyacı olmadığını savunmuştur. O, Müslümanların dinlerini değil kendilerini düzelterek Ehl-i Sünnet Müslümanlığına dönmeleri gerektiğini belirtmiştir.²⁰¹

İslami bir çizgi taşıyan derginin içeriğinde, Ehl-i Sünnet düşüncesine ve Selefi öncülerin eserlerine yer vermesi, Selefliğin Türkiye’de tanınmasına katkı sağlamıştır.

Bekir Topaloğlu, Selef akidesini dergideki bir yazısında tüm yönleriyle okuyucuya aktarmaya çalışmıştır. Yazıda; Selefiyye’nin tanımına ve teşekkülüne, prensiplerine, Selefi düşüncenin değerine ve son asırlardaki durumuna yer verilmiştir. Topaloğlu yazısında, Türkiye’de Selefi düşüncüyü temsil eden şahsiyetlerin varlığına dikkat çekmiş; Celaleddin Ökten (ö. 1961), İzmirli İsmail Hakkı (ö. 1365/1946) gibi ilim mensuplarının Selefi akideye bağlı olduklarını belirtmiştir.²⁰²

Dergide, İmam Gazâli’nin bir yazısının çevirisinden hareketle, Selefi akidenin esaslarına yer verilmiştir. Gazâli Seleflerin; Kur’an-ı Kerim’in mahlûk olduğu düşüncesine karşı çıktığını ve ilmi yeterliliği olmayan Müslümanları Kelam ilmiyle meşgul olmaktan menettiğini belirtmiştir. Gazâli, Selefliğin bu düşüncesine dayanarak avam tabakasından olan Müslümanlar için tutulacak olan en isabet yolun Selef metodu olduğunu, Selef metodunun ise Allah’ın ayetlerini ve Resûlullah’ın tebliğini sorgulamadan toptan kabul etmek olduğunu belirtmiştir.²⁰³

Dergideki bir yazıda, Ehl-i Sünnet düşüncesine ve esaslarına yer verilmiş, Ehl-i Sünnet yolunu takip eden mezhepler tanıtılmış ve Ehl-i Sünnet dışında olan zümreler belirtilmiştir. Yazıda, Ehl-i Sünnet dışında kalan zümreler Bid’at Ehli olarak tanımlanmıştır. Yazıya göre, Bid’at Ehli kişiler İslam’a mensup olmakla birlikte İslam’ın ana hükümlerine ve Resûlullah’ın ve ashabının yoluna muhalefet etmişlerdir.²⁰⁴

Dergide, Resûlullah’ın ve sahabenin faziletlerine sıkça değinilmiş, sahabeler hakkında iyilikle bahsedilmesi ve sahabenin yaşayışının örnek alınması gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁵

²⁰⁰ İnal, “1970’ler Türkiye’inde Dinde Reform Tartışmaları: Nesil Dergisi Çevresi Örneği”, 35.

²⁰¹ Hayrettin Karaman, “Zaruri Bir Açıklama”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/7 (1977), 50.

²⁰² Bekir Topaloğlu, “Selefiyye”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/7 (1977), 3-7.

²⁰³ İmam Gazâli, “Öğüt ve İnanç Üzerine”, çev. Bekir Topaloğlu, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/5 (1977), 17.

²⁰⁴ Bekir Topaloğlu, “Ehl-i Sünnet”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/6 (1977), 6-7.

²⁰⁵ Ahmet Saim Kılavuz, “Müslümanı Küfür ile İtham”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 4/42 (1980), 16-17.

Hayrettin Karaman dergideki yazılarında mezhepsizliği teşvik ettiği gerekçesiyle Süleymancılar tarafından eleştiriye uğramış, görüşlerinin Vehhâbî düşünceye benzerliğinden dolayı bazı kesimlerce Vehhâbî olarak nitelendirilmiştir. Hayrettin Karaman kendisini Vehhâbî olarak adlandıran ve Vehhâbîleri Ehl-i Bid'at olarak nitelendiren kesimlere karşı dergide, bir reddiye yazısı yayımlamıştır.²⁰⁶

Karaman; kendisinin Vehhâbî kimliği taşımadığını, yer yer Vehhâbîliğin bazı görüşlerini kendisinin de tenkit ettiğini belirtmiş bununla birlikte Vehhâbîliğe karşı yapılan ağır eleştirileri kabul etmemiştir. O, Vehhâbîlerin düşüncelerinin tenkit edilebileceğini ancak onların hiçbir çevre tarafından kâfir ya da Ehl-i Bid'at olarak nitelendirilmemesi gerektiğini belirtmiş bu düşünce sistemine olan saygısını dile getirmiştir. Ayrıca yayımladığı reddiyede İbn Teymiyye, Efgânî ve Muhammed Abduh gibi Selefi önderlerin izinden gittikleri kanaatlerine şu sözleriyle cevap vermiştir;

“Bunlar tamamen uydurma, yakıştırma ve iftiradır. Bu kişilere ulu orta söğen, onlara kâfir, sapık, mason diyenlere karşı gerçekleri anlatmışızdır. İbn Teymiyye'nin kâfir ya da sapık olmadığını; ancak bazı ifratları ve ictihad hataları olduğunu, Efgânî ve Abduh'un masonluğa girdiklerini, fakat sonra bu sakim yolu terk ettiklerini, bunun vesikaları bulunduğunu söylemişizdir. Bir kimseyi takdir ve tenkidde ileri gitmeyin, gerçeklerden ayrılmayın demek, o kimseyi imam edinmek demek değildir.”²⁰⁷

Hayrettin Karaman, bid'atler konusuna okuyucudan gelen sorular neticesinde değinmiştir. Seleflerin bid'at olarak tanımladığı dinde sonradan ortaya çıkan uygulamaları, Karaman üç başlık halinde toparlayarak bu konuya açıklık getirmiştir. Karaman, ayet ve hadislerde yer almayan sonradan ortaya çıkarılan uygulamaları Selefler gibi bid'at olarak kabul ederken, ibadet ve iman konularının dışında olan, dünya hayatını ilgilendiren konularda ortaya çıkan yenilikleri bid'at olarak değerlendirmemiştir.²⁰⁸

Nesil Dergisi'nin yayımladıkları yazılar ve yazarların genel görüşleri değerlendirilince dergi tarafından Selefi öncülerin görüşlerinin kabul gördüğü, dergi yazarlarının klasik Seleflik düşüncesini aşan görüşleri bulunsa da genel manada Selefi düşünceye yatkın bir tavırlarının olduğu görülmüştür.²⁰⁹

²⁰⁶ İnal, “1970’ler Türkiye’inde Dinde Reform Tartışmaları: Nesil Dergisi Çevresi Örneği”, 44.

²⁰⁷ Karaman, “Zaruri Bir Açıklama”, 50-51.

²⁰⁸ Bekir Topaloğlu, “Soru-Cevap-Tartışma”, *Nesil Aylık Fikir Dergisi* 1/6 (1977), 29.

²⁰⁹ İnal, “1970’ler Türkiye’inde Dinde Reform Tartışmaları: Nesil Dergisi Çevresi Örneği”, 49.

2.5.5. İktibas Dergisi

İktibas, 1981 yılında Ercüment Özkan tarafından yayımlanmaya başlanmıştır. Özkan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne 1958 yılında başlamış ancak okulu bırakmıştır. İslami örgüt olan Hizbu't Tahrir ile 1965 yılında temasları olmuştur. Özkan, yasadışı İslami örgüte üye olmak gerekçesiyle 1967 yılında tutuklanmıştır. Bu süreçte Hizbu't Tahrir partisinden ayrılmıştır. 1970 yılına kadar ceza evinde kalmıştır. 1981 yılında *İktibas* ile birlikte kendi İslami çizgisini çizmeye başlamış ve Müslümanların sesi olmaya çalışmıştır. İslami savunuculuğunu hiç bırakmadığı ve bu düşünceyle eserler yayımladığı için ara ara yargılanmış ve cezaya çarptırılmıştır. 1989 yılında İslami parti kurma girişiminde bulunsa da rahatsızlıkları dolayısıyla başarısız olmuştur. Gerek *İktibas* dergisindeki, *Selam* ile *İktibas* 'tan mektuplar, Yorum, Kavramlar köşeleri altında, gerekse yayımladığı eser ve makalelerinde İslam dünyasının gidişatının seyrini tutmuştur.²¹⁰

Seyyid Kutub, Hasan el-Bennâ gibi Selefî âlimlerin fikri yapılarından beslenerek Müslümanlara; İslam'ın özünü hatırlatabilmek, onları Kur'an ve Sünnet yoluna döndürebilmek adına mücadele vermiştir. Özkan, Kur'an-ı açıklayan, Sünnet'e dayanan İslam'ın asıl İslam olduğunu belirtmiştir. Ona göre, asıl olan İslam'da, dine bid'atler sokulmamış ve hurafeler karıştırılmamıştır. O, sonradan çıkartılan bid'at ve hurafelerin dinin tebliğini zorlaştırdığını belirtmiştir. Özkan'a göre, insanlar İslam'ı yanlış anlamış ve aktarmışlardır.²¹¹

Dergi ilk sayısındaki "Selamlayarak" kısmında okuyucuya şu şekilde seslenmiştir:

"Bu dergiyi, insanımızı düşünerek yayımlamaya başladık. Evet, Türkiye'de ve dünyada neler olup bittiğinden, nasıl olup bittiğinden haberdar olsun istedik. Dünyayı yönetenlerin, onlara fikir verenlerin neleri nasıl düşündüklerini sizlere iletmek istedik. Ve ülkemiz insanı zamanının içerisinde geri kalmasın diye elimizden geleni yapabilelim istedik."²¹²

1981-1989 yılları arasında dergide, Müslümanların dış baskılara ve tehditlere karşı uyanık olmalarını sağlamak için dünyadan haberlere ve Müslümanların dinin özünü unutmamaları için İslami kavramlara yer verilmiştir.²¹³

Özkan, Müslümanlara; kendilerini İslam dışı düşüncelerden temizlemeleri ve hayatlarını İslam'a göre uyarlamaları gerektiğini sık sık hatırlatmış, üzerlerindeki

²¹⁰ Ercüment Özkan Yazıları, 1. Bs (Ankara: Anlam Yayınları, 2001), VII-X.

²¹¹ Ercüment Özkan, "Yorum", *İktibas Dergisi* 6/115 (1986), 3.

²¹² "Selamlayarak", *İktibas Dergisi* 1/1 (1981), 1.

²¹³ Ercüment Özkan, "Selam ile", *İktibas Dergisi* 6/112 (1986), 2.

sömürge düzeninden ancak İslam'ı anlayıp yaşayarak kurtulabileceklerini ifade etmiştir.²¹⁴ O, Müslümanlar tarafından din dışındaki fikirlerin irdelenerek Kur'an-ı Kerim'e uygun olanlarının benimsenmesi gerektiğini belirtmiş, İslam'ın kopyalarından değil, ilk örneği olan Resûlullah'ın hayatından öğrenilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²¹⁵

Derginin, Selefi düşünce çizgisinde olduğu Kur'an, Sünnet, tevhid, tev'il gibi kavramlara sık sık yer vermesinden, Müslümanları sık sık öze dönüşe davet etmesinden anlaşılabilmektedir.

Dergide, İslam'ın tevhid dini olduğu ve peygamberin tebliğ için gönderilmiş olduğu vurgulanırken, Allah'ın dininin insanlar arasında yeniden benimsenip korunduğundan dolayı duyulan mutluluk anlatılmıştır. Dergi tarafından insanlara yükümlülükleri hatırlatılmış ve Allah'tan yardım dilemeleri öğütlenmiştir.²¹⁶

Dergide te'vil hakkında şu ifadeler yer verilmiştir.

“Te'vil, Kur'an-ı Kerim'de kullanıldığı anlaşıldığı takdirde ancak insanlar için bir aydınlık yol olabilir. Bazı ayetler te'vil edilerek anlaşılamaz. Açık anlamlı olmayan ayetlerin ne anlama geldiğine merak saran insan bazen hüsn-i niyyetle, bazen su-i niyyetle Allah'ın Kur'an'da 'Müşabih' adını verdiği ayetlere kendilerine göre anlam vermeye kalkmışlardır. Te'vil hiçbir esasa dayalı olmayan yorumlama metodudur ki, varılan sonuçların isabetli olması da mümkün değildir.”²¹⁷

Dergide, İslam Hareketi liderlerinden Raşid El Ğanuşi'nin bir dergiye verdiği röportaj yayımlanmıştır. Bu röportajda Selefi âlimlerin İslam davasındaki rolüne şu şekilde değinilmiştir. “Müslüman zihniyetin kök bağlarıyla yeniden ilişki kurabilmesi açısından Muhammet Abduh, Seyyid Kutub gibi âlimlerin rolü çok büyüktür. Muhammed Abduh, öğrencilerine Kur'an-ı Kerim'in öğretileri ışığında hayatlarını sürdürebilmeyi öğretmiştir. Abduh, Kur'an ve hayat arasındaki bağı yeniden kurmuştur. Eski tefsirler hikâyelere, hukuki mücadelelere yer vererek insanları Kur'an'dan uzaklaştırırken, *Menâr* ve *Fi Zilali'l Kur'an* tefsirleri toplumsal ve sosyal hadiselerde insanlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda ışık tutmuştur. Kur'an her asırda rehber olmaya devam etmelidir, bu yüzden insanlara doğru anlatılabilmelidir.”²¹⁸

İktibas, yayın hayatının başından sonuna kadar Ercüment Özkan'ın fikri düşüncelerini yansıtmıştır. Özkan, dinin aslını kaybetmesinde bid'at ve hurafeler kadar

²¹⁴ Ercüment Özkan, “Selam ile”, *İktibas Dergisi* 5/37 (1985), 1.

²¹⁵ Özkan, “Selam ile”, 1986, 2.

²¹⁶ Ercüment Özkan, “Selam ile”, *İktibas Dergisi* 6/118 (1986), 1.

²¹⁷ “Kavramlar”, *İktibas Dergisi* 6/118 (1986), 6.

²¹⁸ “Tunus'daki İslâmî Yöneliş Hareketi'nin lideri ve İslâmî hareketin önde gelen teorisyenlerinden Raşid El-Ğanuşi ile Bir Konuşma”, *İktibas Dergisi* 6/119 (1986), 7.

tasavvufi tavrın da etkisi olduğunu düşünmüştür. O, tasavvufun İslam’da yeri olmadığını savunmuştur. Allah ve insanın aynı özden geldiği düşüncesine karşı çıkmıştır. Bir başka tenkidini ise tasavvuftaki inziva düşüncesine yapmıştır. O, İslam’ın tebliğ hareketi olduğunu bu nedenle insanın içe çekilişinin dine aykırı olduğunu belirtmiştir. Ona göre, Hz.Peygamber, kendisine verilen tebliğ görevini insanların arasına karışarak gerçekleştirmiştir. Laiklik karşıtı fikirleriyle de dikkat çeken Özkan, İslam devletinin olması gereken yönetim düzenini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir devletin İslam devleti olması ancak o devletin toprakları içinde uygulanan kanunların tümünün Kur’an ve Sünnet’in esaslarından çıkarılan hükümlerden oluşması, diğer devletlerle yürüttüğü ilişkilerin İslam’ı yüceltme esasına göre yürütülmesine bağlıdır.”²¹⁹

Derginin içeriği ve Ercüment Özkan’ın fikri dünyası, klasik ve modern Selefi düşüncenin ibarelerini barındırmıştır. Bu bakımdan Türkiye’de Selefi akidenin esaslarının tanınması açısından *İktibas Dergisi* önemli katkı sağlamıştır.

2.5.6. Tohum Dergisi

Tohum Dergisi; 1963 yılında “ Fikre, San’ata, Ruha...” sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Milletin İslam kardeşliğini sağlamasında rol oynamak, sol düşünceden olanların imana ve milli menfaatlere saldırılarına karşı durmak, İslam gençliğinin gidişatının düzeltilmesine katkı sağlamak derginin amacını teşkil etmiştir.²²⁰ İstanbul İmam Hatip Okulu mezunlarının yayın organı olan dergide; Muhammed Abduh, Seyyid Kutub, Mevdûdî gibi âlimlerin çevirilerine yer verilmiştir.²²¹ Ayrıca âlimlerin kitapları okuyucuya ücreti mukabilinde gönderilmiş ve kitapların Türkiye’de tanıtılmasına vesile olunmuştur.²²²

Dergide, sahabe hayatı, Hz. Peygamberin yaşayışı ve hadisleri sık sık övülmüştür. Sahabe devrindeki sosyal adalet konularına teker teker değinilmiştir.²²³

İslam birliği ve İslami ülkelerin durumu derginin yakından takip ettiği konulardan olmuştur. Dergide, 1960’lı yıllarda kurulan yeni İslam devletlerinin kökünün Asr-ı Saadete dayandırılmış olması, Batı’nın izlerinin silinerek yeni İslami düzenin kurulması yönündeki çaba takdir edilmiştir. 1961 yılında kurulan Dünya İslam Birliği’nin

²¹⁹ Ekin Kadir Selçuk, “Türkiye İslamcılığında Özgün Bir Odak: Ercüment Özkan Ve İktibas Dergisi”, *Uluslararası İletişim Ve Medya Dergisi* 3/2 (2023), 94.

²²⁰ “Başlarken”, *Tohum Dergisi* 1/1 (1963), 1.

²²¹ Betül Önal - Hacı Yusuf Acuner, “Tohum Dergisi’nin Serencamı”, *Talim Dergisi* 6/2 (2022), 115-116.

²²² “Tohum’un Kitap Listesi”, *Tohum Dergisi* 27 (1966), 27.

²²³ Muhammed Yusuf, “Sahabe Hayatında Sosyal Adalet”, çev. Mustafa Topuz, *Tohum Dergisi* 3/28 (1966), 21.

çekirdeğini İslami devletlerinin bu denli kaynaşması oluşturur. Ayrıca dergide, Suudi Arabistan'ın yeni idaresi sayesinde Batı'nın hegemonyasına dur diyen bir düzen kurduğuna, Melik Faysal'ın Nasır'ın kurduğu düzeni sonlandırarak ülkeye yeni bir ruh kazandırdığına değinilmiştir.²²⁴

Cemâat-i İslâmî liderlerinden Hasan Ali Nedevi'nin *Hazreti Peygamber'in Yolu* adlı eserinin tercümesi dergide yayımlanmıştır. Eserin tercümesinde Hz. Peygamber'in hurafelerle ve batıl fikirlerle mücadele eden nizamı İslam âlemine sunduğu ve onun İslam kardeşliğini her daim savunduğu vurgulanmıştır. Eser çevirisinin yorumlandığı kısımda ise Müslümanlara; Hz. Peygamber'in yoluna dönme çağrısı yapılarak o günkü ahvallerini sorgulamaları gerektiği konusunda öğüt verilmiştir.²²⁵ Tavsiyelerin devamı niteliğinde Muhammed İkbal'in *Esrar ve Rumuz Risalesinden* alınan bir kısım ile Hz. Peygamber'in koyduğu şeriat usulünden ayrılmamak gerektiği düşüncesi pekiştirilmek istenmiştir.²²⁶

Dergide, Mevdûdî'nin *İslamı Korumak* adlı eserinin çevirisine yer verilerek Allah yolunda cihadın önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Allah yolunda cihat; İslami ilimleri yüceltmekle, İslam'ın özünü korumakla ilişkilendirilmiştir.²²⁷

1966 yılının Ekim ayında düzenlenen Seyyid Kutub'u anma gününde Necip Fazıl'ın Seyyid Kutub ile ilgili söylevlerini içeren metin, dergide yayımlanmıştır. Necip Fazıl Seyyid Kutub için; "İslam ideolojisinin asrımızda en saf ve en cevherli müdafaacılarından biri" yorumunu yapmış ve Nasır tarafından idam edilerek öldürülmesindeki derin üzüntüsünü dile getirmiştir.²²⁸

Dergideki bir başka yazıda, Dava isimli günlük bir gazetede Seyyid Kutub'un "İslam mücahidine yaraşır şekilde" Nasır'ın tutumlarına sert eleştirilerde bulunduğunu, bunun üzerine Nasır'ın Kutub ile çatışmaya girip nihayetinde onu idama mahkûm ettiği okuyucuya aktarılmıştır. İlaveten yazıda, Cemal Abdunasır batılın savunucusu Firavun olarak, Seyyid Kutub ise Hak davayı savunmasından dolayı Hz. Musa olarak tanımlanmıştır. Nasır tarafından idama mahkûm edilen Seyyid Kutub, dergi tarafından İslam şehidi olarak anılmıştır.²²⁹

Dergide, İsmail Kazdal'ın tasavvuf düşüncesi üzerine yazdığı bir yazısı üzerinden okuyucuya, şer'i hükümlerle kayıt altına alınmamış bilgilerin insanları hataya düşürebileceği mesajı verilmek istenmiştir. Kazdal, tasavvuf ehlinin bazı kesimlerinin

²²⁴ Ali Haydar Öztürk, "Modern Çağda İslam Düşüncesinin Büyük Şehidi Seyyid Kutub", *Tohum Dergisi* 28 (1966), 23.

²²⁵ S. Saadetin, "Hz. Peygamberin Yolu", *Tohum Dergisi* 12 (1964), 40.

²²⁶ Muhammed İkbal, "İkbalden İnciler", çev. Ertuğrul Bağcıoğlu, *Tohum Dergisi* 15 (1964), 14.

²²⁷ Ebü'l-A'lâ Mevdûdî, "İslamı Korumak", çev. A. Vefa Çamdibi, *Tohum Dergisi* 12 (1964), 15.

²²⁸ "Seyyid Kutub Münasebetiyle", *Tohum Dergisi*, 1966, 4.

²²⁹ Öztürk, "Modern Çağda İslam Düşüncesinin Büyük Şehidi Seyyid Kutub", 28.

insanı batıla sürüklediğini belirtilmiştir. O, Hak ve batılın ayrımını yapmak için ihtiyaç duyulan tek kaynağın şer'i kanunlar olduğunu belirtmiş ve şer'i hükümlere aykırı yapılan uygulamaların beraberinde bid'atleri ve hurafeleri getirdiğini ifade etmiştir. Kazdal, tasavvufu dini tecrübeden ibaret görmüş ve kişinin tecrübelerinden edinilen bilgilerin insanları yanılttığını ifade etmiştir.²³⁰

Derginin, Selefi düşünceyle bağdaşan yönleri olmakla birlikte tamamen Selefi bir düşünce çizgisi izlemiştir denilemez. Selefi yazarların çevirilerine yer vermesi, Kur'an ve Sünnet merkezli bir bakış açısına sahip olması, hadisleri ağırlıklı olarak barındırması bakımından Selef düşüncesiyle benzeşen tarafları bulunmaktadır.

2.5.7. Haksöz Dergisi

Haksöz Dergisi, Hamza Türkmen ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri tarafından 1991 yılında kurulmuştur.²³¹

Dergi mensupları kendilerini, Müslüman gençlerin temel sorunlarını Kur'an-ı Kerim'in esaslarına göre çözmeye çalışacak amatör ve yerel bir faaliyet türü olarak tanımlamışlardır. Dergi mensupları, İslam'ın anlaşılması ve doğru yorumlanabilmesi için engel teşkil eden karanlıkları tevhid ışığıyla aydınlatmayı, Kur'an ile Müslümanlar arasında köprü vazifesi görmeyi amaçlamıştır. Onlar, İslam'ın doğru anlaşılmasının önündeki en büyük engelin hurafeler ve din dışı yenilikler olduğunu, hurafe ve bid'atlerden İslam'ın arındırılabilmesi için Müslümanların Hz. Muhammed'in örnek hayatını iyi anlamaları ve yaşatmaları gerektiğini savunmuşlardır.²³²

"Kur'anın Aydınlığına Doğru" sloganını benimseyen dergi, ilk sayısını *Söz Dergisi* adıyla çıkarmıştır. İkinci sayıdan itibaren *Haksöz Dergisi* olarak yayın hayatına devam etmiştir. Dergide, Kur'an Sünnet ilişkisi, Sünnetin işlevi, peygamber, resûl, tağut, tevhid, keramet gibi kavramlar derinlemesine işlenerek yazarlar tarafından yorumlanmıştır. Yazarların yorumları Müslümanların bu kavramları iyi kavrayıp, yorumlamasını kolaylaştırmıştır.²³³

Peygamber'in Sünnet'ini her yönüyle değerlendiren yazılara dergide yer verilmiştir. Hamza Türkmen, Peygamber'in Sünnet'ine başvurulması gerektiğini belirtmiştir. Türkmen, Sünnet'i nasları yorumlarken insanlara yardımcı olan en önemli kaynak olarak görmüştür. Sünnet ile belirlenen hususların Allah'ın kontrolü altında

²³⁰ İsmail Kazdal, "Tasavvuf Ehli Üzerine", *Tohum Dergisi* 2/28 (1966), 9.

²³¹ Emine Meydan, *Kur'anın Tarihselliği Tartışması- Haksöz Dergisi- Örneği* (Muş: Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2022), 10.

²³² "Çıkarken", *Haksöz Dergisi* 1 (1991), 2.

²³³ Hüseyin Akın, "Söz'ün Hakkını Vermek", *Haksöz Dergisi* 101 (1999).

olduğunu söyleyerek Sünnet konusunda Müslümanların edineceği tutumların, zannî değil kat'î delillere dayandığını ifade etmiştir. Bu delillerden dolayı Müslümanların Sünnet konusunda muhtelif görüşlere kapılmaması gerektiğini belirtmiştir.²³⁴

İslam'ın Müslümanların hayatının dışına çıkarılmaya çalışılmasına karşı duran dergi, tevhid ilkesine sıkı sıkıya tutunarak çeşitli mecralarda direnişini gerçekleştirmeye çalışmıştır.²³⁵ Derginin kurucusu ve başyazarlarından Hamza Türkmen, tevhidi şu şekilde yorumlamıştır:

“Tevhidi mücadele, her türlü bozulmaya, zulme, şirke karşı çıkışın adıdır. Hayatın bütün ünitelerinde olumsuzluğunu sirayet ettirmek isteyen bozgunculuk fiili engellenemez ve hayatın bozulan dengeleri yeniden ıslah edilmeye çalışılmazsa herkes için zulüm, sömürü ve helak işlemi kaçınılmaz olur. Tevhid anlayışı, bozulmuş olanı yeniden vahyi çizgiye dönüştürmek, bireyi, toplumu, evreni ıslah etmek yükümlülüğünü içinde bulunduran devrimci bir eylemi gerekli kılar. Kur'an ayetleri, Resûlullah'ın ve ilk Müslümanların hayatları tevhidi anlamamız açısından yol gösterici olmuştur.”²³⁶

Dergi tevhid ilkesine verdiği değeri Selefi düşüncenin öncülerinden olan Cemâleddîn Efgânî'den yayımladığı bir yazı ile pekiştirmiştir. Yazıya göre, Efgânî, İslam dünyasının kurtuluşunu tevhid akidesine bağlı kalmakta bulmuştur. Müslümanların kaybettiği İslami değerlerin geri kazanılmasının önemine Efgânî'nin mücadelesi örnek gösterilerek değinilmiştir.²³⁷

Dergiye göre, İslam'ın özünün Müslüman dünyasında iyice kavranmasında Seyyid Kutub ve Mevdûdî'nin eserlerinin Türkçe'ye tercümeleri son derece etkili olmuştur. Seyyid Kutub'un ve Elmalılı'nın Kur'an tefsirleri, dinin insan hayatında sosyalleştirilmesini sağlamıştır. Dinin kapsayıcı özelliği bu sayede insanların hayatında teşkil etmiştir.²³⁸

Dergide, Selefi akidenin de üzerinde önemle durduğu iman-amel ilişkisinin değerine değinilmiştir.²³⁹

Dergide, dergi yazarlarından Rıdvan Kaya'nın Selefilik'in öncü hareketlerinden olan *Cemâat-i İslâmî*'nin dış ilişkiler sorumlusu Abdurrahman Kureyşi ile yaptığı röportaja yer verilmiştir. Röportajda *Cemâat-i İslâmî*'nin kuruluşu, cemâatin faaliyetleri,

²³⁴ Hamza Türkmen, “Hz.Muhammed'in Sünneti Doğru Anlaşıyor mu?”, *Haksöz Dergisi* 20 (1992).

²³⁵ Fetih Çiftci, *İslamcı Dergilerin Ak Parti'ye Bakışları: İktibas, Haksöz, Umran, Bilgi Ve Düşünce Dergileri (2001-2007)* (Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2020), 3.

²³⁶ Hamza Türkmen, “Tevhidi Mücadele ve Açık Tavır”, *Haksöz Dergisi* 21 (1992).

²³⁷ Fatma Akdokur, “Cemaleddin Efgânî ve Mücadelesi”, *Haksöz Dergisi* 2 (1991).

²³⁸ “Haksöz ve İslami Dergicilik Değerlendirildi”, *Haksöz Dergisi* 101 (1999).

²³⁹ Hülya Alper, “Bilgi İnanç Eylem”, *Haksöz Dergisi* 101 (1999).

prensipieri, iktidar stratejileri ve faaliyetlerinin bir süre duraklamasındaki etkenler konusunda okuyucuya bilgi verilmiştir.²⁴⁰

Dergi yazarları tasavvufu toplumdaki adalet sistemine aykırı görmüşlerdir. Onlara göre, tasavvuf toplumda sınıf farkını doğurmuş, insanların bazılarını ermiş mertebesine getirmiş, kimilerini ise kapıkulu etmiştir. Onlar, tasavvuf liderlerini, Allah ve peygamber ile birebir görüşüp, talimat alan kişiler olarak tanımlamışlardır. Tasavvuftaki şeyh-mürîd ilişkisinin dine aykırı olduğunu düşünmüşlerdir. Mürîdlerin şeyhlerinin görüşlerini sorgulamadan kabul etmek zorunda oluşlarının bir köleleştirme çabası olduğunu ve insanların şahsiyetini öldürdüğünü savunmuşlardır. Dolayısıyla onlara göre, tasavvufun edindiği yol bid'atlerle dolmuş ve insanı değiştirmeyi, özünden koparmayı hedeflemiştir.²⁴¹

Dergide, İslam'ın tamamlanmış bir din olduğu ve tasavvuf gibi diğer bid'at unsurlarının sonradan meydana geldiği belirtilmiştir. Dergi yazarları, dinin özünün ve kaynağının Kur'an ve Sünnet olduğunu belirtmiş, İslam'ın hükümlerin anlaşılması için akli delillere, ilmi araştırmalara başvurmayı din dışı olarak nitelendirmişlerdir.²⁴²

Derginin 1992 yılında yayımlanan özel sayısında, 1960'lı yıllarda Türkiye'de İslami uyanışın nasıl gerçekleştiği ve Türkiye'nin o yıllardaki siyasi, dini, kültürel konumu hakkında yazılar yayımlanmıştır.

Ercüment Özkan özel sayıda yayımlanan yazısında Türkiye'de İslami uyanışın gerçekleşmesinde Mevdûdî'nin, Malik b.Nebi'nin, Muhammed Esed'in, Seyyid Kutub'un eserlerinin tercümelerinin ve kendi fikri dünyasını oluşturan Selefi bir yapılanma olan Hizbu'r Tahrir'in büyük etkisi olduğunu belirtmiştir.²⁴³

2.5.8. Guraba Yayınları

Abdullah Yolcu tarafından kurulan *Guraba Yayınları*, yayına başlayış şekillerini şu şekilde ifade etmişlerdir: "Hedefimiz; Asr-ı Saadet-i Yaşamak ve Yaşatmaktır.", "Akide, tevhid ve davet alanında kitap ve broşürler tercüme edip basımını gerçekleştirmek, Türkçe İslami kasetler yayınlamak üzere Resûlullah'ın hicretinin 1452.yılında/ miladi 1992'de *Guraba Yayınları*'nı kurarak işe başladık."²⁴⁴ Yolcu, yayınevini kurmadan önce Aksaray'da Guraba Dış Ticaret adında bir şirket kurmuştur. Yolcu, Arapçaya hâkim olduğu için Araplarla iyi ilişkiler kurmuş ve ticaret yapmıştır. İyi bir gelir elde edince

²⁴⁰ Abdurrahman Kureyşi, "Cemâati İslâmî'nin Pakistan'daki Konumu", *Haksöz Dergisi* 21 (1992).

²⁴¹ Abdullah Tekin, "Tasavvuf Müslimanlara Ne Getirmiştir?-3", *Haksöz Dergisi* 24 (1993).

²⁴² Hamza Türkmen, "Tevhidi Mücadelede Fikri ve Siyasi Bütünlük", *Haksöz Dergisi* 25 (1993).

²⁴³ Ercüment Özkan, "1960'lı Yıllarda Türkiye'de İslami Uyanış", *Haksöz Dergisi* 14 (1992).

²⁴⁴ "Hakkımızda" Guraba Yayınevi, <https://www.basyaybir.org/uyeler/guraba-yayinevi/1/364>, son erişim 30.12.2024

Guraba Yayınevini kurmuştur. Yayınevinde “gerçek İslam’ı” anlattığını iddia ederek kitaplar çıkartmıştır.²⁴⁵

Abdullah Yolcu, Muhammed Mahmud es-Savvaf’ın öğrencisidir. Müslüman Âlimler Birliği’nin Türkiye temsilcisidir. Seleflilik ve Vehhâbîlik ile ilgili birçok eser kaleme almıştır. *Kur’an ve Sünnet ışığında İslam’ın şartları, Ehl-i Sünnet ve ’l-Cemâat’e göre İman, Selef-i Salihin Akidesi* kitaplarının bir kısmıdır.²⁴⁶

Guraba Yayınları, Selefi düşüncenin Türkiye’deki ilk temsilcileri olarak kabul edilmiştir. Onlar, Muhammed b.Abdülvehhab’ın anlayış tarzını benimseyerek Vehhâbî düşünceyi sürdürmüşlerdir. Kur’an ve sahih Sünnet’e dönmek, Kur’an ve Sünnet’i ümmeti Selefinin anladıkları ölçüde anlamayı, hayatın her sahasında Kur’an ve Sünnet’i hâkim kılmayı hedeflemişlerdir.²⁴⁷ Aynı zamanda Türk toplumunda artan Batı özentisinin, Şiileştirme faaliyetlerinin, aşırılaşan tasavvuf fikirlerinin önüne geçmek istemişlerdir.²⁴⁸

Yolcu, Türkiye’de Vehhâbî davetlerini *Guraba Yayınları* aracılığı ile yapmıştır. Yolcu, davet faaliyetlerine başlayışını şu şekilde ifade etmiştir:

“Davetçi bir yağmur gibidir, düştüğü yeri faydalandırır. Ben planlı gelmedim, beni Allah göndermiştir, bir yağmur gibi. Ben memleketimde de davetçi olduğum için ilmimi medreselerde tahsil ettim, icazet aldım. Buraya geldim ve burada da aynı görevimi devam ettirdim. Ancak burası yeni bir piyasa olduğu için, davetçinin bir şartı vardır: ‘Her peygamber kendi diline gönderilir’ bizim de Türkçemiz var ancak Kerkük şivesi, yani kırık Türkçe. Bu yüzden biz bu toplumu anlamıyorduk nasıl düşünür, nasıl davranır, bunlar nasıl davet edilir bilmiyorduk. Bunun için iki sene davet yapmadım. Bütün toplumlara, cemâatlara girdim. Oralarda talebelik yaptım. Bütün Nurcular, Süleymancılar... Hepsinin içine girdim. Sofilerin derslerine katıldım dinledim. Yani bir kontrol yaptım. Bu insanların düşünceleri nasıldır? Aynen doktor gibi hastalığı tespit, tahliller, araştırmalar vs. ondan sonra reçete yazarız. İki sene sonra yavaş yavaş tebliğ başladı. Ancak sadece tebliğ ile olmuyor. Anlattığımız insanlar taassubu, at gözlüğünü bir kenara bırakıp dinliyor, inanıyor; ancak sonra kalpleri mutmain olmuyor. Sonra sormaya başlıyorlar: Bu kadar Osmanlı âlimi, bu kadar insan bilmiyor mu da sen biliyorsun? Araplar kim? Biz Araplara beş yüz sene hâkim olmuşuz, Araplar da bize tabi,

²⁴⁵ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 154-155.

²⁴⁶ Mustafa Çalışkan, *Türkiye’de Selefi Faaliyetler “1980 Sonrası Çağrı-Der ve Guraba Yayınları Örneği”* (Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2016), 74-75.

²⁴⁷ Yalçın, “Türkiye’de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi”, 187.

²⁴⁸ Sönmez Kutlu, “Türkiye’de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyici Geleneğin İhyası”, *Günümüz İslam Dünyasında Meseleler ve Çözüm Yolları Sempozyumu* (İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2016), 479.

nasıl olur bu? Orda kanaate vardım ki kitap tercüme olması lazım, kaynak kitapların, eserlerin... İnsanların da hakkı var. Ben geldiğimde piyasada kitap yok maalesef. Kitap var ancak temel kitap değil. Hanefi itikadına ait kitap yoktu. Oradan ben davet için kitabın gerekli olduğu kanaatine vardım. Bundan dolayı 1992 yılında yayinevini kurdum.”²⁴⁹

Abdullah Yolcu, talebe yetiştirmek amacıyla yayinevinin yanına derslik kurdurmuştur. Dersliklerde; iman, Selef-i Salihin konuları üzerine dersler okutulmuştur. Tebliğ faaliyetleri için yurtdışından gelen davetçiler ile dersliklerde görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerin ses kayıtları yayinevinin internet sitelerinde yayımlanmıştır.²⁵⁰ İlk davet çalışmaları İstanbul’da başlatılmıştır. Daha sonra Türkiye’nin her yerinde çeşitli dernekler aracılığı ile davet yayılmıştır. Özellikle youtube ve diğer sanal mecralar yoluyla irşad faaliyetleri kitlelere ulaştırılmıştır.²⁵¹

Yolcu, Ehl-i Sünnet ve’l Cemâat adlı eserinin giriş kısmında derginin isminin Guraba olarak seçilmesinin sebebini şu hadisile açıklamıştır:²⁵²

*“İslam garip olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. İnsanlar hakkı kaybettiği zaman doğru kalabilen gariplere ne mutlu!”*²⁵³

Hadiste kastedilen garipler kelimesinin Arapçadaki karşılığı Guraba’dır. Abdullah Yolcu, Derginin ismini Guraba olarak belirleyerek hadiste müjdelenen gariplerin Selefî zümre olduğunu kastetmektedir.

Yolcu, eserinde Müslümanlara seslenerek, en doğru sözün Allah’ın sözü, en doğru yolun peygamberin yolu ve yapılan işlerin en kötüsünün dine bid’atler sokmak olduğunu belirtmiştir. Bid’atleri sapkınlık olarak değerlendirmiştir. Ona göre; mezhep ve fırkalar, dinde bölünmeler meydana getirmiştir. Çünkü her biri kendi düşüncesini savunmuş ve kendi yolunu belirlemiştir. Bu durum Müslümanlar arasında karışıklıklara sebebiyet vermiştir. Hangi yolu tutacakları konusunda kargaşa yaşamışlardır. Topluluk içerisinde doğru yolda ilerleyenler ancak peygamberin yolunu izleyenler olmuştur.²⁵⁴

Abdullah Yolcu, Ebu Hanife dâhil dört mezhebin ileri gelen âlimlerinin Selefî olduğunu savunmuştur. Türkiye’deki faaliyetlerini kolaylaştırabilmek için davetlerini Ehl-i Sünne ve’l Cemâat ile aynı manada olan Selef-i Salihin adı altında yapmıştır.²⁵⁵

²⁴⁹ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 108.

²⁵⁰ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 119.

²⁵¹ Çalışkan, *Türkiye’de Selefî Faaliyetler “1980 Sonrası Çağrı-Der ve Guraba Yayınları Örneği”*, 77.

²⁵² Abdullah Yolcu, *Selef-i Salihin Akidesi*, çev. Ahmet İyibildiren - Mustafa Öztürk (İstanbul: Guraba Yayınları, ts.), 3.

²⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 85.

²⁵⁴ Yolcu, *Selef-i Salihin Akidesi*, 36-37.

²⁵⁵ Kutlu, “Türkiye’de Selefî-Sufî Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyici Geleneğin İhyası”, 480.

Yolcu, Selef-i Salihin düşüncesinin Türkiye’de Nurculuk, Süleymancılık, İhvan hareketi olarak görülmesine karşı çıkmış, Selefliliğin bir grubu temsil etmediğini, bir düşünceyle veya bir hareketle tabir edilemeyeceğini vurgulamıştır. Ona göre Seleflilik, “İmanın şemsiyesidir”. Yolcu, İslam’ın mezheplere bölünmesine karşı çıkmıştır ve mezheplerin uygulamalarını din dışı uygulamalar olarak adlandırmıştır. O, Müslümanlar tarafından mezar ve türbe ziyaretlerini bid’at olarak değerlendirmiş ve Vehhâbîlerin uygulamalarını meşru görmüştür.²⁵⁶

Davetlerinde belirttiği üzere iman; amel, söz ve itikattan oluşur. İmanın bu üç özelliğinin yerine getirilmesi gerekir. Ameller imanın parçasıdır, ameller arttıkça iman da artar. Namazı terk eden kişi kâfirdir. Amelde niyet önemlidir, niyetin de Sünnet’e uygun düşmesi gerekmektedir. Allah iman edip imanının gereklerini yerine getiren kimseleri gerçek mümin olarak nitelendirmiştir.²⁵⁷

Yolcu, Orta Anadolu’da yaygın olan tasavvufi düşünceyi de Cumhuriyet ile birlikte gelen milliyetçilik ve laikliği de, sünnet inkârcılığı olarak görmüştür. O, akılcılığın Allah’ın emrini iptal etmek olduğunu savunmuş ve bu tür din dışı uygulamaları şeytani olarak yorumlamıştır.²⁵⁸

2015 seçimleri sonrası çıkan oy tartışmalarında, Selefi âlimlerin aksine oy kullanmanın şirk içermediğini belirttiği için Türkiye’de büyük bir kesimin tepkisini toplamıştır. Ona göre oy vermek vaciptir, oy vermeyen zalimin yanında yer almıştır. Âlimlerin bu düşünceyi savunduğunu belirterek kendisine yöneltilen tepkilere Guraba Der kanalı aracılığıyla cevap vermiştir.²⁵⁹

Abdullah Yolcu, vahdet-i vücud fikrini saçma bulmuştur. İbn-i Arabî’yi zındıklık ve kâfirlik ile itham etmiştir. Türkiye’de vahdet-i vücud anlayışını benimseyen kişileri düşüncelerinden dolayı eleştirmiştir.²⁶⁰

2.5.9. Tevhid Dergisi

2012 yılında *Tevhid ve Sünnet Cemâati* tarafından çıkarılan derginin sahibi ve başyazarı Ebu Hanzala takma ismini kullanan Halis Bayuncuk’tur. Halis Bayuncuk, Selefi düşüncenin Türkiye’de bilinen temsilcilerinden biridir. Selefi akidenin sıkça kullandığı tevhid, cahiliyye ve tağut kavramlarıyla ilgili makaleleri vardır.²⁶¹

²⁵⁶ Altun, *Seleflilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 155.

²⁵⁷ Yolcu, *Selef-i Salihin Akidesi*, 146-147.

²⁵⁸ Abdullah Yolcu, “Batıl fırkalardan en zararlı olanı hangisidir ?”

²⁵⁹ Abdullah Yolcu, “Oy kullanma ile alakalı görüşümüze yapılan tenkitlere verilen cevap... /”.

²⁶⁰ Kutlu, “Türkiye’de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyci Geleneğin İhyası”, 482.

²⁶¹ Kutlu, “Türkiye’de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyci Geleneğin İhyası”, 485.

Tevhid Cemâati kendilerini “İnsanları İslam’a davet edip Tevhid ve Sünnet hakikatlerini apaçık beyan etmeyi görev edinen bir davet topluluğu” olarak tanımlamıştır. Cemâat ve bünyesindeki *Tevhid Dergisi*; İslam tebliğlerini, Kur’an ve Sünnet üzerine yerleştirerek, nas ve delilleri ortaya koyarak yapmışlardır. Davetlerinde internet sitelerini aktif olarak kullanmışlardır. Derginin amacı; İnsanların İslam’ın kurallarını öğrenmelerine, bulundukları cahil düşüncelerden kurtulmalarına vesile olmak, ilme yatkınlığı olan genç talebelere yön gösterebilmek, davetler sayesinde İslam kardeşliğini sağlamak olmuştur. Dergi, Türkiye’deki eğitim sisteminin tevhid açısından eksikliklerinin olduğunu ileri sürmüş ve eksikliklerin giderilmesi konusunda fikirleriyle katkı sağlamaya çalışmıştır.²⁶²

Dergi’nin kendilerini tanıtmak amacıyla çıkardıkları kitapçıkta; davet çalışmalarıyla birlikte, Rabbani Sünnetlerin işlev kazandığını, davetten hoşnut olmayan birtakım insanların batıl ehlini temsil etmesiyle aralarında bir husumetin baş gösterdiği, davetlerinin ilk zamanlarında diğer mecraların kendilerini ve davetlerini küçümsediklerini ve medya üzerinden saldırılarda bulundukları belirtilmiştir.²⁶³

Tevhid ve Sünnet Cemâati mensupları 2008 ve 2011 yıllarında fikirlerinden dolayı silahlı örgütlenme ve Işid, el-Kaide yanlısı olma ithamlarıyla hapis cezasına çarptırılmıştır. Işid ve el-Kaide ile alakaları olmadığını savunan cemâat, özgür bırakılmalarının ardından daha da bir gayret içerisinde davet çalışmalarını sürdürmüş ve tebliğlerini Türkiye dışına çıkarmayı başarmışlardır. Kendilerine karşı gerçekleştirilen operasyonlar ve ithamlar sayesinde davetlerinin ülke genelinde tanındığını ve daha etkili olduğunu belirtmişlerdir.²⁶⁴

Işid ile görüş ayrılıkları olan *Tevhid Cemâati*’ne, Işid yanlıları Hanzaliyye ismini vermiştir. 15 Temmuz darbe girişiminde Ebu Hanzala ayrı bir grup oluşturarak darbeye karşı direnmenin gerekliliğini savunmuştur. Işid ise Türkiye’de tağut yönetiminin olduğunu belirterek sokağa çıkıp darbeye direnmenin şirk olduğunu ifade etmiştir.²⁶⁵

Tevhid Dergisi önemli Selefi âlimlerin kitaplarının tanıtımına ve eserlerine de yer vermiştir. Ebü’l-Alâ Mevdûdî’nin, *Kur’an’a Göre Dört Terim* kitabının çevirisi ile dergi tarafından İlah, Rab, İbadet ve Din kavramlarına dikkat çekilmiştir. Dergi, Kur’an-ı Kerim’in doğru anlaşılması ve şirkten uzak durulması için bu kavramların anlamlarının tam anlamıyla bilinmesi gerektiğini savunmuştur.²⁶⁶

²⁶² “Hakkımızda”, *Tevhid Dergisi*, <https://tevhiddergisi.org/hakkimizda>, son erişim 10 Ocak 2025

²⁶³ *Tevhid ve Sünnet, Biz Kimiz ve Ne İstiyoruz?*, 1. Bs (İstanbul: Tevhid Basım Yayın, 2016), 6.

²⁶⁴ *Tevhid ve Sünnet, Biz Kimiz ve Ne İstiyoruz?*, 10-11.

²⁶⁵ Kutlu, “Türkiye’de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyeci Geleneğin İhyası”, 485.

²⁶⁶ Ebu Ensar, “Kur’anın Dört Temel Terimi Ebü’l-A’lâ Mevdûdî”, *Tevhid Dergisi* 5 (2012), 63.

Ebu Hanzala dergi sayılarının ilk sayfalarında “Allah’a Adanmış Gençlikler” başlığı altında gençlere İslam davasına kendilerini adanmaları noktasında öğütler vermiştir. O, her Müslümanı gücü yettiği kadar İslam’a hizmetle mükellef görmüştür. Ebu Hanzala, fitnenin çoğaldığı dünyada kendini İslam’ı anlamaya ve yaşatmaya adanmış insanlara ihtiyaç olduğunu, bu insanların genç sahabeleri kendilerine örnek almaları gerektiğini belirtmiştir.²⁶⁷

Dergi’nin genel düşünceleri şu şekildedir:

İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar, amelden meydana gelmektedir. İman amellere göre artıp eksilebilir. Kulun imanı, Allah’ın yardımının durumunu belirler. Eğer kul imanını arttırırsa Rabbi’nin yardımı yakındır. Azaltırsa Rabbi’nin yardımı da uzaklaşır. Kişi ilimle meşgul olarak Allah’ı yakından tanımalıdır. Cihad için gerekli hazırlık, imanını arttırmak ile başlar. Müslüman bulunduğu dünyanın durumunu iyice tanımalı, ilim etmeli ve Allah’a yakın olarak bu yolda yardım istemelidir.²⁶⁸

Kader Allah’ın takdiridir. Selefi âlimler kader meselesini ‘Allah’ın sırrı’ olarak tanımlamışlardır. İnsan akli bu konuda yetersiz kalmaktadır.²⁶⁹

Allah Rasülü’nün dinen yasakladığı eylemler, Allah’ın yasağı gibidir. Sünnet teşri bir hükümdür. Şer’i bir kaynak olarak görülmesi zaruridir. Sahabe ve nesli de uygulamaları açısından örnek alınması gereken kimselerdir.²⁷⁰

İslami cemâatler, tek halifenin kontrolü altında bulunmalıdır. Cemâatler, ümmeti temsil ettiklerini unutmayarak ümmetin birliği için çaba göstermelidir. Cemâatler içinde İslam’ın köklü yapısına uygun ameller sergilemek esastır. İslam’ı doğru anlamak, bütün olarak ele almak gerekir. Bütün olmak, kardeş gibi yaşamak, hep birlikte Allah’ın ipine sarılmak Allah’ın ve Resûlünün emridir. Allah ve Rasûlünün belirttiği şekilde Müslümanların yaşaması gereklidir. Bu yüzden Müslümanların Sünnetlere uyup, sahabe neslinin yaşayış şekline riayet etmeleri gerekir. Bu konuda ihtilafa düşülmemelidir. İhtilafa düşüp Hristiyan ve Yahudilerin yaptıklarını örnek alanlar, onlara uyanlar küfür ve şirk içindedir.²⁷¹

Cemâatler, tevhid akidelerini gizlemekten uzak durmalıdır. Açık, net bir daveti barındırmalıdır. Cemâatler, siyasi partilerin kuklası durumuna gelmemelidir. Tağut düzenlere işbirlikçi olmamalıdır. İnanç ve prensiplerinden ödün vermemelidir. Dinin kökünde olmayan bid’atler cemâatler tarafından meşrulaştırılmamalıdır. Dinde te’vil ve

²⁶⁷ Ebu Hanzala, “Allah’a Adanmış Gençlikler-6-”, *Tevhid Dergisi* 10 (2012), 3-4.

²⁶⁸ Yiğit İnan, “Zaferin Gerçekleşmesi İçin Gereken Beş Esas”, *Tevhid Dergisi* 5 (2012), 43.

²⁶⁹ Ferhat Cura, “Allah Neden Şerri Diler”, *Tevhid Dergisi* 5 (2012), 25.

²⁷⁰ Enes Doğan, “Sünnetin Teşri Kaynağıdır”, *Tevhid Dergisi* 10/103 (2021), 23.

²⁷¹ “Vahdet mi Kalabalık mı?”, *Tevhid Dergisi*, 2012, 11.

tahribattan uzak durulmalıdır. Kendilerini bu yolda âlim olarak belirten insanlardan uzak durulmalıdır.²⁷²

Türkiye’deki okullar insanları köleleştirmektedir. Şirk ve tağutun çocuklara öğretildiği bu kurumlar İslam ile bağdaşmamaktadır. Okuldaki ortam ile evdeki ortamı arasında kalan çocuk, bulunduğu ortama göre hareket etmeyi öğrenecek; zamanla ikiyüzlü, yalancı bir ahlaka sahip olacaktır.²⁷³

Demokrasi bir şirk ürünüdür. Oy kullanmak, anayasa oluşturmak şirk unsurudur. Laiklik üzerine oluşturulan parlamento düzeni Allah’ın kurduğu düzene ihtilaftır. Bu düzende egemenlik Allah’a değil, halka aittir. Din devletten ayrı düşünülemez. Din her daim yönetimlere ve halka hükmetmelidir. İnsanların başlarına sıkıntı geldiğinde evliyalardan ve mürşitlerden medet ummaları İslam ve Selefi düşünceyle çelişmektedir. Yardım ancak Allah’tan istenir, medet Allah’tan umulur.²⁷⁴

Tasavvuf, İslam’da mistisizm kavramının karşılığıdır. Tasavvuf kelimesi Kur’an’da bulunmamaktadır.²⁷⁵ Tasavvuf sırlarla doludur. Şeriat ise açık ve nettir. Tasavvuf ve şeriat birbiri ile çelişki içerisindedir. İslam’da kişiye özel gizli kalan bir bilgi yoktur. Bu bağlamda mutasavvıflar Nebi’yi sadece kendi ashabına bilgileri vermekle suçlarlar. Oysaki Resûl’ün görevi Allah’ın kelamını tüm insanlara bildirmektir.²⁷⁶

Şiiler, İslam Ehli ile İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren savaş halindedir. Şiiler, İran, Suriye aracılığı ile geçmişin intikamını Sünnilerden almaya çalışmaktadır. Şiiler anayasalarında kendileri dışında olanlara saygılı oldukları maddesine bağlı kalmamaktadır. İran’da Müslümanların namaz kılacağı tek bir cami yoktur. Bu da Sünnilerin ibadetlerine ne derece saygılı olduklarını göstermiştir. Şiiler, İran’da gerçekleştirilen devrim sonrasında Sünni âlimleri katletmiştir. Devrin öncesinde aşırı Şii grupları eleştiren Rafiziler, devrim sonrası bu aşırılıkları meşrulaştırmıştır. Sahabelerin isimlerinin yeni doğan çocuklara koyulması yasaklanmıştır. Bu topluluk İslam’ın karşı çıktığı mezhepçilik düşüncesine kapılmış ve İslam’ın özündeki samimiyetten uzaklaşmıştır.²⁷⁷

²⁷² Kerem Çağlar, “Tevhidi Bir Cemâat Ne Değildir?”, *Tevhid Dergisi* 5 (2012), 47.

²⁷³ *Tevhid ve Sünnet, Biz Kimiz ve Ne İstiyoruz?*, 35-36.

²⁷⁴ Kutlu, “Türkiye’de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyici Geleneğin İhyası”, 486.

²⁷⁵ Ebu Hanzala, “İnsanlık Tarihinde Mistisizm ve Tasavvuf”, *Tevhid Dergisi* 38 (2015), 5.

²⁷⁶ Hanzala, “İnsanlık Tarihinde Mistisizm ve Tasavvuf”, 13.

²⁷⁷ “Orta Doğu’ya Sıçrayan Kan: Safevi İran”, (ts.), 17.

2.5.10. Takva Dergisi

2015 yılında Konya merkezli olarak kurulan *Takva Dergisi*, Türkiye’de Selefi düşüncüyü benimseyen dergilerdendir.²⁷⁸ Derginin amacı; Allah ve Rasulü’nün yolunun insanlar tarafından tutulmasını sağlamak, İslam ilimleri hakkında insanları bilgilendirmek, davet bilincini destekleyen yazılara dergi içerisinde yer vererek insanlara İslam’ı tebliğ etmektir. Dergi, 2016-2021 yılları arasında faaliyetlerine ara verdikten sonra 2021 yılında 6. sayısı ile tekrar yayına başladı. Dergi, kendi web sitesi aracılığıyla dergi sayılarını yayımlamakta; akaid, kelam, siyer, hadis, tefsir gibi alanlarda okuyucuya yazılar sunmaktadır.²⁷⁹

Dergiye göre; Müslüman Allah’a tam teslimiyet içerisinde olmalıdır. Kalben teslimiyetini, ibadetleri ile perçinleştirmelidir. Allah ve Rasulüne tamamen teslimiyet imanın aslıdır. Dergiye göre, tağuttan uzak durup, şirkten korunmak gereklidir.²⁸⁰

Dergide, cemâat olmanın önemine değinilmiş, ayrılıkların Müslüman toplumu böldüğü ifade edilmiştir. Hz. Peygamber ve sahabe dönemleri sık sık örnek gösterilerek, onların dönemlerindeki birlik ve beraberlikten bahsedilmiştir.²⁸¹

2.6. Türkiye’de Selefi Cemâat ve Dernekler

2.6.1. Hakka Davet Cemâati

1987 yılında tevhid kurallarını insanlara aktarmayı kendine ilke edinen cemâat, *Hak Yayınları* aracılığı ile davet çalışmalarını yürütmüştür. Cemâat mensupları, insanları Kur’an ve Sünnet yolundan ayıran bid’atlere karşı uyarmayı ve onları bu sapkınlıklara düşmekten alıkoymayı gaye edinmişlerdir.²⁸²

Cemâat mensupları kendilerini ‘Hak Yayını okurları’ olarak tanımlamıştır. Cemâatin; İstanbul, Ankara, Konya gibi şehirlerde mensupları olmuştur. Cemâat lideri Ziyaeddin el- Kudsi, kitaplarını kendi yayınları aracılığı ile yayımlayıp Selef düşüncesini yaymayı amaçlamıştır. Ziyaeddin el- Kudsi, düşüncelerini ayet yorumları üzerinden savunmuştur. Ziyaeddin el-Kudsi, 1937 yılında Kudüs’te doğmuştur. Hafızlık eğitimini küçük yaşta tamamlayan cemâat lideri, Mısır’da İslami ilimler tahsili yapmıştır. Bir süre İhvan-ı Müslimin hareketine bağlı kalsa da, İhvan hareketinin akidesinin bozulmaya

²⁷⁸ Yusuf Dokur - Sayın Dalkıran, “Türkiye’deki Selefilik Hareketinin Arka Planı ve Deaş”, *Türk Akademik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (2023), 114.

²⁷⁹ “Hakkımızda”, *Takva Dergisi*, <https://www.takvadergisi.org/tr/hakkimizda>, son erişim 24 Şubat 2025.

²⁸⁰ Cihan Akman, “İslam: Allah’a Teslim Olmaktır”, *Takva Dergisi* 5 (2016), 21-22.

²⁸¹ Bilal Özbuğday, “Şehirdeki Bedeviler”, *Takva Dergisi* 6 (2021), 10.

²⁸² “Hakkımızda”, *Hak Yayınları*, <https://www.hakyayinlari.com/hakkimizda>, son erişim 10 Ocak 2025.

uğradığını düşünerek hareketten ayrılmıştır. İhvan akidesine reddiyeler yayımlamıştır, bu sebepten İhvan mensupları tarafından tekfir edilmiştir.²⁸³

Kudsi'nin asıl ismi Cemil Awwad'dır. Türkiye'de tıp eğitimi almıştır, doktorluk yaptığı sırada sağlık camiası içerisinde kendisine bir taraftar grubu oluşturarak Selefi fikirleri yaymaya başlamıştır. 28 Şubat 1997 yılında kendisinin Türkiye'deki faaliyeti son bulsa da, taraftarları cemâatin varlığını devam ettirmiştir. Cemil Awwad; Ziyaeddin el-Kudsi, Seyfuddin el-Muvahhid takma isimlerini kullanmıştır. *Hak Yayınları* da kendisinin takma isimlerini kullanarak eserlerini çevirmiş ve yayımlamıştır.²⁸⁴

Hak Yayınları yayın hayatına Ziyaeddin el-Kudsi'nin *İşte Tevhid* kitabının çevirisi ile başlamıştır. Kur'an ve Sünnet'e dayalı kitapların çevirilerini yayımlamaya dikkat etmişlerdir. Çünkü bu yolda olmayan hiçbir düşünceyi muteber görmemişlerdir. Gelen tepkileri önemsemeyerek "hak olanı" savunduklarını iddia etmişlerdir.²⁸⁵

Kudsi'nin *Hak Yayınları* tarafından Türkçeye tercüme edilen diğer eserleri şunlardır; *İşte Tevhid*, *İşte Müslüman*, *Hâkimiyet Allah'ındır*, *Asrımızın Yesakı*, *Sorularla Tevhid Akidesi*, *İslam'ın Bakışı Altında Tevhid Akidesi*, *İslam Dininin Aslı*, *Cahiliyenin Hükümünü mü İstiyorlar? Büyük Şirkte Cehalet Mazeret Değildir*.²⁸⁶ Kudsi, eserlerinde İbn Teymiyye, Seyyid Kutub, İbn Kayyım gibi âlimlerin sözlerine ve düşüncelerine yer vermiştir.²⁸⁷

Tevhid inancını, *Allah'ın emrettiği Tevhid İnancı* adlı kitabı ile kaleme almıştır. Kitabın amacı, Resûlullah'ın ve gerçek İslam âlimlerinin ardından günümüze gelene kadar batıl düşüncelerle, hurafelerle unutturulan ve özünden koparılan gerçek Tevhid inancını insanlara anlatabilmektir.²⁸⁸

Kudsi, kişinin imanının gerçek olabilmesi için tağutu inkâr etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Allah dışında ilahlık iddiasında bulunan herkesi, tağut olarak değerlendirmiştir. O, hükmün yalnızca Allah'a ait olduğunu ve kanunların Allah'ın kurallarına göre yapılması gerektiğini savunmuştur. Kudsi, İslam dışı yönetimleri birer tağut örneği olarak görmüştür.²⁸⁹

Kudsi, tevhidi terk eden kişinin küfür içinde olduğunu; laiklik, demokrasi, komünizm gibi insan kanunlarını kabul eden kişinin de kâfir olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁰

²⁸³ Ziyaeddin el Kudsi, *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*, çev. İsmail Yıldırım (İstanbul: Hak Yayınları, 2019), 9.

²⁸⁴ Yalçın, "Türkiye'de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi", 196.

²⁸⁵ Ziyaeddin el Kudsi, *İşte Müslüman*, çev. Halil Müftüoğlu (İstanbul: Hak Yayınları, 2022), 3.

²⁸⁶ Yalçın, "Türkiye'de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi", 188.

²⁸⁷ Kudsi, *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*, 21.

²⁸⁸ Ziyaeddin el Kudsi, *Allah'ın Emrettiği Tevhid İnancı*, çev. Abdullah Kavakçı (İstanbul: Hak Yayınları, 2024), 5.

²⁸⁹ Yalçın, "Türkiye'de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi", 191.

²⁹⁰ Ziyaeddin el Kudsi, *İslam Dini'nin Aslı*, çev. Osman Demirci (İstanbul: Hak Yayınları, 2021), 29.

Kudsi, Filistin’de İsrail’in işgal ettiği toprakları geri almak amacıyla Şeyh Ahmet Yasin tarafından kurulan İslami Direniş Hareketi’ni demokratik bir direniş hareketi olarak yorumlamıştır. İhvan-ı Müslimin hareketinin Filistin’deki uzantısı olan bu direniş hareketi, 2006 yılında demokratik bir seçimle Filistin’de birinci parti olarak seçilmiştir. Kudsi, İslami bir hareketin iktidar olmasının İslam’ın esası ile uyuşmadığını savunmuş ve Hamas’ı İslam’a karşıt tavır sergileyen, demokrasiyle amel eden bir parti olarak yorumlamıştır.²⁹¹

Kudsi gerçek Müslüman’ı; Allah’a iman eden, Kur’an ve Sünnetle amel eden, imanını tehlikeye sokacak bid’atlerden uzak duran kişi olarak tarif etmiştir.²⁹²

Kudsi’nin *İşte Müslüman* adlı kitabındaki Mümin tanımı Selefi akidenin esaslarını işaret etmektedir. Asıl Mümin; Resûlullah’ın hükmünü sorgulamadan kabul eden, kalben verilen hükme teslim olan, ilmi hakikati ehline teslim eden kişidir. Müminin bu özellikleri tam olmaz ise dili ile iman etmesi geçerli olmaz. Amel, imandan bir cüzdür ayrılmaz.²⁹³

Ziyaeddin el-Kudsi, İbn Teymiyye’nin görüşlerinden etkilenmiş ve bu görüşleri tatbik etmiş gibi görünse de, Teymiyye’nin ele alarak eleştirdiği konuları direkt şirk unsuru olarak görmesi, Selefi âlimin görüşlerini daha da katılaştırarak yeni bir forma soktuğunu göstermiştir. Dolayısıyla Cemil Awwad’ın bu tavrı, Selefi akideyi aşarak Vehhâbî hatta Hâricî kimliği temsil etmiştir.²⁹⁴

2.6.2. İlmi Araştırma Eğitim, Kültür Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (İlim Der)

İlim Der; dini hurafelerden arındırmak, yaygınlaşan bid’atlerin önünü kesebilmek, dini doğru şekilde muhataplarına öğretebilmek amacıyla kurulmuştur.²⁹⁵

Gerçek kurallarının Kur’an ve Sünnet’e dayandığını iddia eden dernek üyeleri, ‘öğren, yaşa, anlat’ kuralını uygulayarak “hakiki İslam” olarak nitelendirdikleri kaideleri önce kendileri öğrenmiş daha sonra davet çalışmalarını yürütmüşlerdir. İlim ile ilmi öğrenen arasında köprü vazifesi görerek davet faaliyetlerini hayatları boyunca sürdüreceklerini kendi internet sitelerinde ifade etmişlerdir.

Dernek, konferanslar düzenleyip eser tercümeleri yaparak genel davet çalışmalarını yaygınlaştırmıştır.²⁹⁶

²⁹¹ Ziyaeddin el Kudsi, *Hamas İslami Bir Hareket midir?*, çev. İsmail Kılıç (İstanbul: Hak Yayınları, 2022), 7-8.

²⁹² Kudsi, *İşte Müslüman*, 21.

²⁹³ Kudsi, *İşte Müslüman*, 47.

²⁹⁴ Yalçın, “Türkiye’de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi”, 197.

²⁹⁵ Yöner, “Selefilik’in Türkiye’deki Faaliyetleri”, 147.

²⁹⁶ “Hakkımızda”, *İlim Der*, <http://www.ilim-der.com/icerik/1-hakkimizda>, son erişim 11 Ocak 2025.

Hüseyin Cinisli, Abdullah Yolcu, Ebu Zerka, Ubeydullah Arslan, Emrah Kurugöllü, İlyas Bulut gibi Selefi kişiler İlim Der tarafından düzenlenen eğitim seminerlerinde davetçi olarak bulunmuştur. Hüseyin Cinisli dernekte verdiği derslerde, Selefliliğin çağdaş bir yorum olmadığını savunmuştur. Hüseyin Cinisli; kendisini, yeni dönemin bozukluklarından koruyarak, Asr-ı Saadet dönemini özleyen, o dönemi yaşatmaya çalışan insanların Selefi olarak adlandırılabilceğini ifade etmiştir. Türkiye’de Selefi davet sayesinde bir uyanışın gerçekleştiğini, milletin din bağlamında esaret ve yanılgılarından kurtulduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Selefi düşünce sisteminin Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri üzerinde de etkili olduğunu savunmuştur.²⁹⁷

2.6.3. Taybe İlim Kültür ve Dayanışma Derneği

Dernek, İlyas Bulut ve Fatih Bulut tarafından 2008 yılında İstanbul merkezli kurulmuştur. Dernek bünyesinde Selefi/Vehhâbî davetçilerin derslerine yer verilmiştir. Davetçilerin ders ve video kayıtları derneğin internet siteleri ve sosyal medya hesapları aracılığı ile yayımlanmıştır. Dernek bünyesindeki davetçilerin, güncel konular hakkında verdikleri fetvalara da yine internet adreslerinden ve sosyal medya hesapları üzerinden yayımlanmıştır.²⁹⁸

Derneğin internet sitesinde Suudi Arabistanlı Selefi âlim olan Muhammed b. Salih el-Useymin’in *Ehl-i Sünnet Ve’l Cemaat Akidesi* isimli kitabına ve Selefi akide ile ilgili yazılmış birçok kitaba pdf olarak yer verilmiştir.²⁹⁹

2.6.4. Çağrı İlim Yayma Kültür ve Yardımlaşma Derneği (Çağrı Der)

Çağrı Der, İzmir’de kurulmuştur. Bünyesinde Kur’an kursları ve öğrenci yurtları bulunduran dernek, Selefi düşünceyi öğretisi haline getirmiştir. Dernekte Feyzullah Birişik, Şemseddin Özaykan, Hüseyin Alıcı tarafından dersler verilmiştir. Vehhâbî akidenin Türkiye’de temsilcisi olan bu şahsiyetler sık sık dernekler aracılığı ile davetlerde bulunmuştur. 2014 yılında Kardeşlik ve Buluşma Semineri ünlü Selefi davetçiler Abdullah Yolcu, Ebu Enes, Şemseddin Özaykan’ın katılımlarıyla gerçekleşmiştir.³⁰⁰

Derneğin misyonu; İslam’ı ve Kur’an-ı Müslümanlara sevdirmek, vizyonları ise dini, nesilleri, vatani, milleti korumak olmuştur. Tüm Müslümanlar için faaliyet gösteren

²⁹⁷ Çalışkan, *Türkiye’de Selefi Faaliyetler “1980 Sonrası Çağrı-Der ve Guraba Yayınları Örneği”*, 167.

²⁹⁸ Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye’de Selefilik*, 146.

²⁹⁹ “Pdf kitaplar”, *Taybe İlim Kültür ve Dayanışma Derneği*, <https://www.taybeilim.com/kitaplar>, son erişim 26 Mayıs 2025.

³⁰⁰ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 126.

Çağrı Der ilk görevlerinin, dini koruyarak insanlığın huzurunu sağlamak olduğunu belirlemiştir.³⁰¹

2.6.5. Kitap Der ve İmam Ebu Hanife Vakfı

Kitap İlim Kültür Eğitim ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, Abdülhamid hoca diye tanınan şahsın önderliğinde 2010 yılında kurulmuştur. 2015 yılında bu derneğin devamı olan, Ebu Hanife İlim ve Hayrat Vakfı kurulmuş ve Kitap Der bu vakfın içerisine taşınmıştır. Vakıf içerisinde Kur'an derslerine, Selefi/Vehhâbî davetçilerin sohbetlerine yer verilmiştir. Abdullah Yolcu, Mehmet Emin Akın gibi Türkiye'nin önde gelen Selefi/Vehhâbî davetçileri de dernek bünyesinde ders vermiştir.³⁰²

2.6.6. İlme Davet Derneği

Dernek, 2013 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Çalışmalarını Kitap ve Sünnet merkezinde devam ettirmiştir. Derneğin kurucusu Mehmet Balcıoğlu (Ebu Said Yarpuzi) dur. Dernek bünyesinde Kur'an-ı ve Sünnet'i sevdirmek için çeşitli sohbetler ve çalışmalar yapılmıştır. Hanımlara özel 40 hadis dersleri düzenlenmiş, İslami hizmetlere katkı sağlamak amacıyla kermesler yapılmıştır.³⁰³ Derneğin başkanı Zafer Günal, tefsir, akaid, Riyâzu's Sâlihî, tecvid derslerinin dernek bünyesinde yapıldığını belirtmiştir.³⁰⁴

2.6.7. Okur İlim ve Davet Derneği(Okur-Der)

Okur Der, Adem Sözkese başkanlığında kurulmuş ve Selefi/Vehhâbî davet çalışmalarını Türkiye'de yürütmüştür. Davet halkalarını genişletmek için dernek tarafından çok sayıda kardeşlik temalı piknik ve organizasyonlar düzenlenmiştir. Dernek tarafından yardım faaliyetleri düzenlenerek ihtiyaçlı insanlara kurban bağışları yapılmıştır. Davet faaliyetlerini genişletmek için dernek tarafından sokaklara stantlar kurularak ücretsiz kitap dağıtımları yapılmıştır. Dernekte, Adem Sözkese, Mehmet Emin Akın, Feyzullah Bırışık gibi Selefi/Vehhâbî davetçiler sohbetler düzenlemiştir.³⁰⁵

³⁰¹ Mahmud Ustaosmanoğlu, "Hakkımızda", *Çağrı Der*, <https://cagrider.org/sayfa/misyon-s>, son erişim 12 Ocak 2025.

³⁰² Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye'de Selefilik*, 147.

³⁰³ "Hakkımızda", *İlme Davet Derneği*, <https://www.ilmedavetdernegi.org/hakkimizda>, son erişim 28 Ocak 2025.

³⁰⁴ Muhammed Emin, "İlme Davetlisiniz", *Haber, Yeni Akit*, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ilme-davetlisiniz-19532.html>, son erişim 28 Ocak 2025.

³⁰⁵ Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye'de Selefilik*, 147.

2.6.8. Asr-ı Saadet İlim Araştırma ve Yayma Derneği:

2006 yılında Ubeydullah Arslan tarafından Gaziantep’te kurulmuştur. Ubeydullah Arslan derslerini dernek bünyesinde vermiştir. Selefi/Vehhâbî davetçiler tarafından da düzenli olarak sohbetler yapılmıştır. Dernek, bünyesindeki Kur’an Kursları aracılığıyla öğrenciler yetiştirmektedir. Öğrenciler derneğe bağlı olan yurtlarda barındırılmaktadır. Dernek; Müslümanları ilme davet etmeyi, sünnete çağırmayı, hurafelerden uzak tutmayı, ahlaki değerlere yönlendirmeyi amaçlamıştır.³⁰⁶

2.6.9. İlim Yayma Kültür ve Dayanışma Derneği (Ülfet Der)

Dernekte, Selefi davetçiler İlyas Bulut, Necmi Sarı tarafından dersler yapılmıştır. Derneğin kendisine ait olan internet sitesi aracılığıyla dernek bünyesinde yapılan ders ve sohbetler yayımlanmıştır. Aynı zamanda Selefi âlimlerin Türkçeye çevrilmiş eserleri okuyucuya internet ortamında sunulmuştur.³⁰⁷

Derneğin prensipleri;

Dinin temel maslahatlarını (din, can, akıl, nesil, mal) korumak ve yaygınlaştırmak, İslami değerleri öncelik haline getirmek, İslam kurallarının aksine kurulmuş olan siyasi ve kültürel oluşumlara karşı durmak ve haricinde bulunmak, derneğin faaliyetlerini yurt içinde ve yurt dışında yaygınlaştırmak, liyakati esas olan bir kurumsal önderlik teşkil etmek, kurumsal dayanışmayı sağlamak, siyaset üstü bir anlayışla yaşanan gelişmeleri okuyabilmek ve insana yeryüzünü imarı ve neslin ıslahı sorumluluğunu kazandırmaktır.³⁰⁸

2.6.10. Ahsen İlim Kültür Yayma ve Yardımlaşma Derneği

Selefi kimliği taşıyan ve tekfirci bir zihniyete sahip olan Ahsen Derneği, merkezi Gaziantep olmak üzere Türkiye’de faaliyet göstermektedir. Fetvalarında İbn Teymiyye, Ahmet b.Hanbel gibi Selefi liderlerin yanı sıra Eymen ez-Zevâhirî, Ebu Muhammed el-Makdisî gibi el-Kaide’nin liderlerinin görüşlerine başvurmuştur. Söylemlerinde demokratik sistemleri sıkça eleştiren dernek, oy kullanmayı caiz görmeyip küfür unsuru olarak görmüştür. Ayrıca açıkça küfür içerisinde olan birinin ardında namaz kılmak da dernek tarafından küfür olarak görülmüştür. Ahsen Derneği Gaziantep’te hafızlık kursları

³⁰⁶ Altun, *Selefilik-Vehhabilik ve Türkiye’deki Faaliyetleri*, 121.

³⁰⁷ Çalışkan, *Türkiye’de Selefi Faaliyetler “1980 Sonrası Çağrı-Der ve Guraba Yayınları Örneği”*, 107.

³⁰⁸ “Hakkımızda”, *Ülfetder*, <https://www.ulfet.org/sayfa-firmamiz-hakkinda-48.html>, son erişim 13 Ocak 2025.

açmıştır. Dernek tarafından, Türkiye'nin birçok bölgesine ve yurtdışındaki bazı bölgelere yardım faaliyetleri düzenlenmiştir.³⁰⁹

³⁰⁹ Altun, *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhabilik ve Türkiye'de Selefilik*, 123.

3. SONUÇ

Kökleri Ahmet b. Hanbel'in kurduğu Hanbeliyye mezhebine kadar uzanan, İbn Teymiyye tarafından sistemleştirilen Selefi düşünce, İslam'ın Hz. Peygamber ve onun asabının yaşadığı şekilde anlaşılıp uygulanması gerektiğini savunun bir ekoldür. Muhammed b. Abdulvehhab'ın kendi söylemlerini ekolün içerisine dâhil etmesiyle birlikte bu ekol Selefi/ Vehhabî düşünce sistemi olarak tanınmıştır.

Selefi/Vehhâbî düşünce sistemi zaman içerisinde değişime uğrayarak günümüze kadar ulaşmıştır. 19.yy ve 20.yy.daki ihya hareketlerinden oldukça etkilenen Selefilik, özündeki kaidelerinin tersine akli ve modern düşünceyi içinde barındırmıştır. Bu düşünce sistemi bir taraftan kültürel boyutlarıyla ihyacılar tarafından savunulurken, diğer taraftan ise Vehhâbîlerin baskıcı ve tekfirci yorumlarıyla şekillenerek farklı bir boyut kazanmıştır. Muhammed b. Abdülvehhab'ın gelenekçi metoduna karşı ortaya çıkan ve Kur'an ve Sünnet ışığından ayrılmadan yenilenmeyi amaçlayan çağdaş Selefi söylem, klasik Selefi söyleme ve şiddet yanlısı Vehhâbî düşünceye farkla yenilikleri İslam'ın özüne göre uyarlayarak İslam'ı yaşatmayı amaçlamıştır. Önderliğini Cemâleddin Efgani, Muhammed Abduh, Reşid Rıza, Seyyid Kutub gibi âlimler, Batı'nın İslam'ın özüne karşı olan uygulamalarına karşı çıkarak yayımladıkları eserler ve kurdukları örgütlerle Müslüman halkları uyandırma ve bilinçlendirme gayretinde olmuşlardır. 20.yy.da Selefilik dünyana bir yandan Vehhbîlik hareketini yaymayı amaçlayan farklı siyasi örgütlerle temsil edilirken bir yandan ise çağdaş Selefliği temsil eden âlimlerin kültürel birikim ve söylemleriyle yayılmaya devam etmiştir.

Türkiye'de Selefilik düşüncesi çeşitli dergi, cemâat, dernekler aracılığı ile savunulmuştur.1986 yılına kadar Türkiye'de Selefi düşüncenin nabzını ağırlıklı olarak mecmualar tutmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile ortaya çıkan laik söylemin ve batı taraftarlığının İslam'ın özüne aykırı olduğunu düşünen ve dini korumayı amaçlayan mecmualar, halkı bilinçlendirerek İslam'ı yeniden canlandırmaya çalışmıştır. Batı ve bid'at karşıtı olan Selefi âlimlerin eserleri ve yazıları, ilk olarak *Sebilürreşad* ardından *Tevhid*, *İktibas*, *Haksöz*, *Takva*, *Nesil*, *Tohum*, *Hilal*, *İslam* dergileri tarafından çevirilerek yayımlanmış ve Türkiye'de Selefi söylem tanınmış ve yayılmıştır. *Hakka Davet Cemâati* Selefilik düşüncesini faaliyete dökerek tebliğ faaliyetlerini sürdürmüştür. Abdullah Yolcu'nun kurduğu *Guraba Yayınları* ile birlikte Türkiye'de Selefi söylem Vehhâbî düşünceyi yansıtmaya başlayarak cihâdi bir boyut kazanmıştır. Türkiye'de, çalışmada yer verilen cemâat, dernek ve vakıflar aracılığı ile sürdürülen cihâdi söylem, günümüzde

teknolojinin son derece ilerlemesiyle birlikte hızlıca taraftar toplamaya devam etmektedir.

Taybe, Çağrı Der, İlim Der, İlme Davet Derneği, Asr-ı Saadet Derneği, İlim Yayma Kültür ve Dayanışma Derneği, Ahsen İlim Kültür Yayma ve Yardımlaşma Derneği gibi kuruluşlar Türkiye’de Selefi/ Vehhâbî söylemi yaptıkları dayanışma organizasyonları, davet ve etkinliklerle sürdürmeye çalışmaktadır. Günümüzde Türkiye’de Selefi/ Vehhâbî düşünce sisteminden söz edilince akla ilk gelen İlyas Bulut, Mehmet Balcıoğlu, Abdullah Yolcu, Hüseyin Cinisli, Ubeydullah Arslan gibi isimler, derneklerde kurdukları ders halkaları aracılığıyla ve internet sitelerinde yayımladıkları ders videoları ile daha fazla kitleye ulaşarak söylemlerini genişletmiş ve daha fazla kitleye ulaşmışlardır.

KAYNAKÇA

- Abduh, M. (1908). Müslümanlıkta Esaslar. *Sebîlürreşâd*, 1(10), 138-151.
- Abduh, M. & Efgânî, C. (1987). *Urvetu'l Vuska*, (İ. Aydın, Çev.). Bir Yayıncılık.
- Abdulkahir el-Bağdadi. (2017). *Mezhepler arasındaki farklar*. (E. F. Fırlalı, Çev.). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ahmad, A. (2004). Mevdûdî. TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt. 29, ss. 432-437). Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ahmed b. Hanbel. (2004). *el-Müsned* (R. Oral, Çev.). Ensar Yayınları.
- Ahmed b. Hanbel. (2020). *el-İrca (Kitabul'l İman)* (M. Özenli, Çev.). Nedâ Yayınları.
- Ahmet b. Hanbel. (2020). *er-Reddu ale'z-Zenâdika ve'l Cehmiyye* (Y. Öztürk, Çev.). Ankara Okulu Yayınları.
- Ahmet b. Hanbel. (2020). *Sahabenin Faziletleri* (A.İ.Genç, Çev.). İ'tisam Yayınları.
- Ahmet Cevdet Paşa. (1974). *Tarih-i Cevdet* (T. Temelkuran, Çev.). Üçdal Neşriyat.
- Akay, M. O. & Düzdağ, M. E. (2003). Mehmet Âkif. TDV İslâm Ansiklopedisi. (Cilt. 28, ss. 432-439). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akdokur, F. (1991). Cemâleddîn Efgânî ve Mücadelesi. Haksöz Dergisi, 2. 15 Ocak 2025 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/cemaleddin-afgani-ve-mucadelesi-19yy.htm> adresinden erişildi.
- Akın, H. (1999). Söz'ün Hakkını Vermek. Haksöz Dergisi, 101. 15 Ocak 2025 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/sozun-hakkini-vermek-2506yy.htm> adresinden erişildi.
- Akman, C. (2016). İslam: Allah'a Teslim Olmaktır. *Takva Dergisi*, 5, 14-22.
- Akpınar, M. R. (2015). Osmanlı Toplumunda Selefi Düşüncenin Tipik Bir Temsilcisi Olarak Kadızâdeliler. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 1(1-2), 303-315.
- Aksakal, C. b. (2015). Seyyid Kutub Ve Müslüman Kardeşler Sayyid Qutb And The Muslim Brotherhood. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 2(3), 65-81.
- Albiz Telci, Ü. & Durdağı, A. N. (2017). Hilal Dergisi Örneğinde İdeolojik İzlenimler: Derginin Çeviri Faaliyetlerine ve Çeviri Politikasına Bir Bakış (1960-1980). *Tarih Okulu Dergisi*, 10(XXIX), 77-99.
- Altun, B. (2015). *Selefilik-Vehhâbîlik ve Türkiye'deki Faaliyetleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Altun, B. (2022). *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefilik- Vehhâbîlik ve Türkiye'de Selefilik*, Üsküp, Yeni Balkan Yayınları.

- Altun, F. (2015). *Çağa İz Bırakan Önderler- Seyyid Kutub*, (6.Baskı), İstanbul, İlke Yayıncılık.
- Apaydın, H. Y. (1999). İbn Kayyım el- Cevziyye. TDV İslâm Ansiklopedisi. (Cilt. 20, ss. 123-127). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Armağan, N. (1993, Ekim). *Hilal Dergisi Üzerine* [Röportaj]. <https://www.haksozhaber.net/okul/hilal-dergisi-uzerine-500yy.htm>
- Aydınlı, A. (1987). *Hadis Istılahları Sözlüğü*, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Bağlioğlu, A. (2016). Mehmet Âkîf'in Geleneksel Din Anlayışına Eleştirileri “Asrın İdrakine İslam’ı Söyletmek”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 29-45.
- Başlarken. (1963). *Tohum Dergisi*, 1(1), 1-2.
- Bayram, F. (2019). Modern Peygamber Tasavvuru: Reşid Rıza(1865-1935 Örneği). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 501-530.
- Bilgenoğlu, A. (2017). Hasan El-Bennâ ve Müslüman Kardeşlerin Vatan ve Milliyetçilik Kavramlarına Bakışı. *Yeni Fikir Dergisi*, 9(19), 309-322.
- Birekul, M. (2018). Bir Dönemin Hafızası: Sırât-ı Müstakîm—Sebîlürreşâd Dergileri ve İslamcılık Düşüncesi Üzerine Bibliyografik Bir İnceleme. “*İslam’ı Uyandırmak*” *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e İslamcı Düşünce ve Dergiler*, 1, 341-372.
- Birişik, A. (2007). *Mevdûdî- Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*. (1. Baskı), İstanbul, İnsan Yayınları.
- Bozkurt, M. İ. (2016). Selefilik’in Tarihsel Gelişimi ve Felsefî Alt Yapısı. *Tesam Akademi Dergisi*, 3(1), 9-52.
- Büyükkara, M. A. (2013). *İhvan’dan Cüheyman’a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*. (1.Baskı), İstanbul, Rağbet Yayınları.
- Büyükkara, M. A. (2015). Vehhabîlik’ten İşid’e Günümüz Selefiligi. Selefilik, İslam Mezhepleri Tarihi Selefilik Çalıştayı: VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı, 5-6 Eylül, 2015, Konya, Türkiye: Ed. D. Kaplan, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss. 21-32.
- Büyükkara, M. A. (2016). *Çağdaş İslami Akımlar*. (13.Baskı), İstanbul, Klasik Yayınları.
- Cura, F. (2012). Allah Neden Şerri Diler. *Tevhid Dergisi*, 5, 24-28.
- Cura, F. (2012). Darlar/Ülkeler ve Ahkâmları. *Tevhid Dergisi*, 6, 27-29.
- Çağlar, K. (2012). Tevhidi Bir Cemâat Ne Değildir? *Tevhid Dergisi*, 5, 46-47.
- Çalışkan, M. (2016). *Türkiye’de Selefi Faaliyetler “1980 Sonrası Çağrı-Der ve Guraba Yayınları Örneği”*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Çavuşoğlu, S. (2001). Kadızâdeliler. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt.24, ss.100-102). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çıkarken. (1958). *Hilal Dergisi*, 1(1), 1-2.
- Çıkarken. (1976). *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(1), 1-2.
- Çıkarken. (1991). *Haksöz Dergisi*, 1, 1-2.
- Çiftçi, F. (2020). *İslamcı Dergilerin Ak Parti'ye Bakışları: İktibas, Haksöz, Umran, Bilgi ve Düşünce Dergileri (2001-2007)*. Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi. Mardin.
- Dağdeviren, Z. (2021). İşid'in Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Küresel, Yerel Gelişmeler ve İşid'le Mücadele Stratejisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 301-316.
- Danış, İ. (2019). Önsöz. M. Göleç (Der.), İslâm Mecmuası (1914-1918) içinde (ss. 7-9). Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Doğan, E. (2021). Sünnetin teşri kaynağıdır. *Tevhid Dergisi*, 10(103), 23-26.
- Dokur, Y. ve Dalkıran, S. (2023). Türkiye'deki Selefilik hareketinin arka planı ve DEAŞ. *Türk Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 211-224.
- Düzdağ, M. E. (2012). *Bir devri temsil eden dergi yakın tarihimizin canlı şahidi Sırât-ı Müstakîm- Sebîlürreşâd*. M. E. Düzdağ (Der.), Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Yakın Tarihimizin Belgesi 1908-1925 Sırât-ı Müstakîm Mecmuası içinde (ss. 9-22). Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ebü'l Hasan el-Eş'arî. (2019). *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn ilk dönem İslam mezhepleri*. (Ö. Aydın ve M. Dalkılıç, Çev.). Türkiye Yazma Eserleri Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Ebü'l-A'lâ Mevdûdî. (1964). *İslamı Korumak*. (A. Vefa Çamdibi, Çev.). *Tohum Dergisi*, 12, 15-16.
- Ebü'l-A'lâ Mevdûdî. (1968). *İslamın İstikbalinde Talebenin Rolü*. (A. Arslan, Çev.). *Hilal Dergisi*, 8(87), 12-14.
- Ebü'l-A'lâ Mevdûdî. (1969). *Tefhim-ül Kur'an*. (H. Zafır, Çev.). *Hilal Dergisi*, 8(93), 4-7.
- Ebü'l-A'lâ Mevdûdî. (2005). *Kur'an'a Göre Dört Terim*. (İ. Kaya ve O. Cilacı, Çev.). İstanbul, Beyan Yayınları.
- Ecer, C. (2019). *Menar tefsirinde Mu'cizeye bakış*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Iğdır Üniversitesi, Iğdır.
- Efe, A. (2019). Sebîlürreşâd. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt. 36, ss. 251-253). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Elmas, Y. (2008). *Hizbu't Tahrir ve Ercümend Özkan'ın siyasi ve dini görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Emin, M. *İlme Davetlisiniz*. 28 Ocak 2025 tarihinde <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ilme-davetlisiniz-19532.html> adresinden erişildi.
- Ensar, E. (2012). Kur'an'ın dört temel terimi Ebü'l-A'lâ Mevdûdî. *Tevhid Dergisi*, 5, 63. *Ercümend Özkan Yazıları* (1. Baskı). (2001). Ankara, Anlam Yayınları.
- Ergin, R. (2007). *İslam düşüncesinde zahir-batın ayrımı açısından Kadızadeliler örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eşref Edip. (2012). *Kara Kitap: Milleti Nasıl Aldattılar, Mukaddesatına Nasıl Saldırdılar?* (F. Gün, Çev.). İstanbul, Beyan Yayınları.
- Eyüp Sabri Paşa. (1992). *Tarih-i Vehhâbiyan*. (S. Çelik, Çev.). İstanbul, Bedir Yayınevi.
- Fahreddin, R. b. (1919). *Tevhid*. *İslam Mecmuası*, 1, 198-200.
- Fazlur Rahman. (2009). *İslam*. (M. Dağ ve M. Aydın, Çev.). Ankara Okulu Yayınları.
- Fığlalı, E. R. (1997). İslam'ın Bugünkü Meseleleri. *Türk Yurdu Yayınları*, 17(116), 29-32.
- Fığlalı, E. R. (2008). *Günümüz İslam Mezhepleri*. İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Gençosmanoğlu, A. (2016). *Hilal Dergisi ve Hilal Yayınları yerli bir neşriyat hareketi olarak çeviri faaliyetleri*. V. Işık, A. Köroğlu ve Y. E. Sezgin (Der.), 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme içinde (ss. 293-313). Nobel Yayınları.
- Göleç, M. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran metinlerden biri: İslam Mecmuası Neden Okunmalı? *İslam Mecmuası*, 1, 1-37.
- Gün, F. (2012). Eşref Edip Fergan'ın hayatı, eserleri ve Sırât-ı Müstakîm-Sebîlürreşâd Mecmuası. L. Sunar (Der.), "İslam'ı Uyandırmak" Çok Partili Hayata Geçilirken İslamcı Düşünce ve Dergiler içinde (ss. 251-265). İstanbul, Limit Ofset.
- Gürpınar, B. (2017). Hilal Dergisi ve Dünya Siyasetine Bakış. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 436-452.
- URL-1, <https://tevhiddergisi.org/hakkimizda>. 10 Ocak 2025.
- URL-2, <https://www.hakyayinlari.com/hakkimizda>. 10 Ocak 2025.
- URL-3, <https://cagridir.org/sayfa/misyon-s1>. 11 Ocak 2025.
- URL-4, <http://www.ilim-der.com/icerik/1-hakkimizda>. 11 Ocak 2025.
- URL-5, <https://www.ulfet.org/sayfa-firmamiz-hakkinda-48.html>. 13 Ocak 2025.
- URL-6, <https://www.ilmedavetdernegi.org/hakkimizda>. 28 Ocak 2025.
- URL-7, <https://www.takvadergisi.org/tr/hakkimizda>. 24 Şubat 2025.

- URL-8, <https://www.ulfet.org/sayfa-hakkimizda-48.html>. 24 Şubat 2025.
- URL-9, <https://www.haksozhaber.net/okul/haksoz-ve-islami-dergicilik-degerlendirildi-2496yy.htm>. 24 Şubat 2025.
- URL-10, <https://www.taybeilim.com/kitaplar>. 26 Mayıs 2025.
- Hanzala, E. (2012). Allah'a adanmış gençlikler-6-. *Tevhid Dergisi*, 10, 3-9.
- Hanzala, E. (2015). İnsanlık tarihinde Mistisizm ve Tasavvuf. *Tevhid Dergisi*, 38, 5-13.
- Hasan El-Bennâ. (1989). *Gençlik, İman ve Cihad*. (A. Mert, Çev.). İmamoğlu Yayıncılık.
- Hasan El-Bennâ. (2016). *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*. (H. Hüseyin Yılmaz. Çev.). Özgü Yayınları.
- Hudayr, A. b. (2023). Keşfü's Şübühat Şerhi (1.Baskı). Minber Yayınları.
- İbn Kayyım el-Cevziyye. (2010). *Şifau'l Âlil fi Mesâili'l-Kadâ ve'l -Kader ve'l Hikme ve't- Ta'lil* (M. B. Eryarsoy, Çev.). Burhan Yayıncılık.
- İbn Kesir. (2017). *El-Bidaye ve'n-Nihaye*. (M. Keskin, Çev.). Çağrı Yayınları.
- İbn Kayyım el-Cevziyye. (2007). *Kur'an ve Sünnette Tartışma Yöntemi ve Adabı*. (A. Tünçer, Çev.). Polen Yayınları.
- İkbal, M. (1964). İkbalden inciler. (E.Bağcıoğlu, Çev.), *Tohum Dergisi*, 15, 14.
- İmam Gazâli. (1977). Öğüt ve inanç üzerine. (B. Topaloğlu, Çev.), *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(5), 12-17.
- İmam Gazâli. (2023). *İlcâmü'l-Avâm An İlmi'l Kelam*. (Y. Kurtiş ve B. Erdem, Çev.), Ravza Yayınları.
- İnal, İ. H. ve Alagöz, M. N. (2016). 1970'ler Türkiye'sinde dinde reform tartışmaları: Nesil Dergisi çevresi örneği. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 28-52.
- İnan, Y. (2012). Zaferin gerçekleşmesi için gereken beş esas. *Tevhid Dergisi*, 5, 43-45.
- İslam Âlemi. (1925). *Sebîlürreşâd*, 25(635), 175-176.
- İslam Âlemi. (1925). *Sebîlürreşâd*, 25(638), 226-228.
- İşcan, M. Z. (1997). *Muhammed Abduh'un Dini ve Siyasi Görüşleri*. (2. Baskı), İstanbul, Dergâh Yayınları.
- İşcan, M. Z. (2015a). *Gelenekten Geleceğe İslami Düşünceye Yenilik* (1. Baskı), İstanbul, Kitap Yayınevi.
- İşcan, M. Z. (2015b). Tarih Boyunca Selefi Söylem. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 1-2, 1-14.
- İşcan, M. Z. (2017). *Selefilik İslami Köktencililiğin Tarihi Temelleri*. (6. Baskı), İstanbul, Kitap Yayınevi.
- İşler, A. (2022). Müslüman Kardeşler Teşkilatı Lideri Hasan El- Bennâ'nın Milliyetçilik Düşüncesine Yaklaşımı. *Tarih Okulu Dergisi*, 15(60), 2742-2770.

- İpşirli, M. (1993). Çivizâde Muhyiddin Mehmet Efendi. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt.8, ss. 348-349), Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İzmirli İsmail Hakkı (1981). *Yeni İlm-i Kelam* (S. Hizmetli, Çev.) Umran Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (1989). Ahmet b.Hanbel. TDV İslâm Ansiklopedisi (Cilt. 2, ss. 75-80). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaplan, D. (2015). On Soruda Selefilik. İslam Mezhepleri Tarihi Selefilik Çalıştayı: VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı, 5-6 Eylül, 2015, Konya, Türkiye: Ed: D. Kaplan, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss. 177-183.
- Kara, İ. (2011). *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi*. (1. Baskı), İstanbul, Dergah Yayınları.
- Karaman, H. (1977). Zaruri Bir Açıklama. *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(7), 50-51.
- Karaman, H. (1994). Cemâleddîn Efgânî. TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt. 10, ss. 456-466). Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kassas 28/41.
- Kavramlar. (1986). *İktibas Dergisi*, 6(118), 5-6.
- Kayabaşı, A. (2025). *Türkiye’de İslamcı Dergilerin Dönemin Din Anlayışına Etkileri: Haksöz Dergisi Örneği*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erbakan(Rize) Üniversitesi, Rize.
- Kazdal, İ. (1966). Tasavvuf Ehli Üzerine. *Tohum Dergisi*, 2(28), 9-11.
- Kazdal, İ. (1992). 1960’lı Yıllarda Türkiye’de İslami Uyanış. *Haksöz Dergisi*, 14.
- Kazdal, İ. (2018). *İsmail Kazdal ile Sözlü Tarih Söyleşisi* [Video]. <https://www.youtube.com/@ilemtv3949>
- Kılavuz, A. S. (1980). Müslümanı Küfür ile İtham. *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 4(42), 10-12.
- Koca, F. (2020). *Hanbeli Mezhebinin Kurucu İmamı Ahmed bin Hanbel* (3.Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köroğlu, A. (2016). *Türkiye’de İslamcılık düşüncesinin seyrini dergiler üzerinden okumak*. V. Işık, A. Köroğlu ve Y. E. Sezgin (Der.), 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme içinde (ss. 5-40). Nobel Yayınları.
- Kudsi, Z. el. (2019). *Tağutu Reddetmek Tevhidin Gereğidir*. (İ. Yıldırım, Çev.). Hak Yayınları.
- Kudsi, Z. el. (2021). *İslam Dini’nin Aslı*. (O. Demirci, Çev.). Hak Yayınları.
- Kudsi, Z. el. (2022a). *Hamas İslami Bir Hareket midir?* (İ. Kılıç, Çev.). Hak Yayınları.
- Kudsi, Z. el. (2022b). *İşte Müslüman*. (H. Müftüoğlu, Çev.). Hak Yayınları.
- Kudsi, Z. el. (2024). *Allah’ın Emrettiği Tevhid İnancı*. (A. Kavakçı, Çev.). Hak Yayınları.
- Kur’an-ı Kerim ve Seleflerimiz. (2019). *İslam Mecmuası*, 3, 906-911.

- Kureyşi, A. (1992). Cemâati İslâmî'nin Pakistan'daki Konumu. *Haksöz Dergisi*, 21.
- Kurşun, Z. (2019). *İslamcı- İttihatçı Bir Yapılanma: Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiye ve İslam Mecmuası*. M. Göleç (Der.), İslâm Mecmuası (1914-1918) içinde (ss. 39-49). Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kutlu, S. (2016a). *Selefilğin Fikri Arka Planı -İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler-* (3. Baskı). Otto Yayınları.
- Kutlu, S. (2016b). Türkiye'de Selefi-Sufi Kutuplaşma Karşısında Üçüncü Bir Yol: Akılcı-Reyici Geleneğin İhyası. Günümüz İslam Dünyasında Meseleler ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 10-12 Ekim, 2016, İstanbul, Türk Ocağı Yayınları. ss. 460-497
- Kutlu, S. (2017). *Vehhâbilik*. H.Onat ve S.Kutlu (Der.). İslam Mezhepleri Tarihi içinde (ss. 479-504). Ankara, Grafiker Yayınları.
- Kutub, M. (1968). Müslamanın üstünlüğü (M. Mutlu, Çev.). *Hilal Dergisi*, 8(87), 10-11.
- Kutub, S. (1980). *Yoldaki İşaretler "İman 'ın İlkeleri"*. (S. Uçan, Çev.). Hicret Yayınları.
- Kutub, S. (2012). *Giriş*. M. E. Saraç, İ. H. Şengüller, & B. Karlığa (Der.). *Fi Zılal-il Kur'an: Kur'an'ın Gölgesinde içinde* (ss. 10-11). İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- M.K. (1969). Asr-ı Saadet'ten Örnekler. *Hilal Dergisi*, 8(92), 21-23.
- Mehmet Âkif. (1910). Hasbihal. *Sırât-ı Müstakîm*, 4(91), 224-225.
- Mevdûdî, H. (2015). *Babam Mevdûdî*. (H. Afacan, Çev.). Mana yayınları.
- Meydan, E. (2022). *Kur'an'ın tarihselliği tartışması -Haksöz Dergisi örneği-* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.
- Nevevi, İ. M. (1969). Hadis Tercümeleri. *Hilal Dergisi*, 8(93), 7-9.
- Onat, H., & Kutlu, S. (2018). *İslam Mezhepleri Tarihi* (6. Baskı). Grafiker Yayınları.
- Onuş, M. U. (2015). Cumhuriyet Dönemi İslami İlimler Literatüründe Selefilik ve İbn-i Teymiyye Çizgisi: Başlangıç Mülahazaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13(25), 293-320.
- Önal, B. ve Acuner, H. Y. (2022). Tohum Dergisi'nin Serencamı. *Talim Dergisi*, 6(2), 112-135.
- Öz, Ş. (2017). *İslam Tarihi* (3.Baskı). Endülüs Yayınları.
- Özbuğday, B. (2021). Şehirdeki Bedeviler. *Takva Dergisi*, 6, 6-14.
- Özcan, S. (1958). Hilalden Mektup. *Hilal Dergisi*, 1(2), 22-23.
- Özdemir, A. (2023). Efgânî-Abduh-Reşid Rıza Arasındaki Etkileşim Üzerine Bir Okuma. *Tokat İlmîyat Dergisi*, 11, 37-68.
- Özdemir, E. G. ve Hakyemez, C. (2023). İslamcı Dergilerde İhvan-ı Müslimin Algısı: Hilal Dergisi Örneği. *Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 598-628.

- Özer, A. (2011). *Bediüzzaman'ın Hariciye Vekili Seyyid Salih Özcan*. Işık Yayınları.
- Özervarlı, M. S. (2008). *İbn Teymiyye'nin Düşünce Metodolojisi ve Kelamcılara Eleştirisi*. İstanbul, İsam Yayınları.
- Özkan, E. (1985). Selam ile. *İktibas Dergisi*, 5(37), 1.
- Özkan, E. (1986a). Selam ile. *İktibas Dergisi*, 6(118), 1.
- Özkan, E. (1986b). Selam ile. *İktibas Dergisi*, 6(112), 2.
- Özkan, E. (1986c). Yorum. *İktibas Dergisi*, 6(115), 3-4.
- Özkan, E. (1992). 1960'lı Yıllarda Türkiye'de İslami Uyanış. *Haksöz Dergisi*, 14, 17 Ocak 202 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/1960li-yillarda-turkiyede-islami-uyanis-204yy.htm> adresinden erişildi.
- Öztürk, A. H. (1966a). İslam Birliği. *Tohum Dergisi*, 28, 23-24.
- Öztürk, A. H. (1966b). Modern Çağda İslam Düşüncesinin Büyük Şehidi Seyyid Kutub. *Tohum Dergisi*, 28, 28-30.
- Reşid Rıza. (1913a). Akaid-i İslamiyye (A. H. Aksekili, Çev.). *Sebîlürreşâd*, 10(242), 108-110.
- Reşid Rıza. (1913b). Fıkıh ve Feteve (A. H. Aksekili, Çev.). *Sebîlürreşâd*, 10(242), 127-128.
- Rızaeddin b. Fahrettin. (1919). İbn Teymiyye. *İslam Mecmuası*, 1, 805-807.
- Saadettin, S. (1964). Hz. Peygamberin Yolu. *Tohum Dergisi*, 12, 40-42.
- Sarıkaya, B. (2013). *İslam Düşüncesinde Tevhid-İbn Teymiyye Örneği* (1.Baskı), Gümüşhane, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Selamlayarak. (1981). *İktibas Dergisi*, 1(1), 1.
- Selçuk, E. K. (2023). Türkiye İslamcılığında Özgün Bir Odak: Ercümen Özkan Ve İktibas Dergisi. *Uluslararası İletişim Ve Medya Dergisi*, 3(2), 83-101.
- Seyyid Kutub Münasebetiyle. (1966). *Tohum Dergisi*, 28, 3-5.
- Seyyid Şerîf el-Cürcânî(1997). *et-Ta'rîfât*. (Arif Erkan, Çev.). Bahar Yayınları.
- Şahin, H. (2015). İhya /ıslah hareketleri. İslam Mezhepleri Tarihi Selefilik Çalıştayı: VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı, 5-6 Eylül, 2015, Konya, Türkiye: ed. D.Kaplan, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss.67-90.
- Şahin, H. (2016). İhya Islah Hareketleri ve Selefilik İrtibatı. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 1(9), 1-37.
- Şehristani, A. b.Ahmet. (2016). *Milel ve Nihal İslam Kelamı Ve Mezhepleri*. (M. Öz, Çev.). Litera Yayınları.

- Şemşeddin, M. (1914). *Müslümanlık Âleminde İntibah Emareleri*. M.Göleç(Der.), İslâm Mecmuası(1914-1918) içinde (ss. 248-250). Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tâftâzânî. (2013). *Şerhu't Telvih*. (Şeyh Zekerîyya Umeyrat, Çev.). Darü'l-Kütübî'l İlmiye.
- Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye. (1998). *Dua ve Tevhid*. (Heyet, Çev.). Tevhid Yayınları.
- Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye. (2001). *Mecmuu'l Feteva*. (Amir el- Cazzar, Çev.). Dar Al-Wafa Yayınları.
- Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye. (2014). *el-Akidetü'l-Vasıtiyye*. (İ. Canpolat, Çev.). Takva Yayınları.
- Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye. (2019a). *İman Üzerine*. (S. Uçan, Çev.). Pınar Yayınları.
- Takıyyu'd-din Ahmet İbn Teymiyye. (2019b). *Tevhid Risâlesi*. (U. M. Kılavuz, Çev.). İz Yayıncılık.
- Taşdemir, D. (2016). *Türkiye'de Selefi hareket ve dini radikalizm*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Tekin, A. (1993). Tasavvuf Müslümanlara Ne Getirmiştir?-3. *Haksöz Dergisi*, 24, 17 Ocak 2005 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/tasavvuf-muslumanlara-ne-getirmistir-3-345yy.htm> adresinden erişildi.
- Tevhid Cemâati (2016). *Tevhid ve Sünnet-Biz Kimiz ve Ne İstiyoruz?* (1.Baskı), İstanbul, Tevhid Basım Yayın.
- Tohum'un Kitap Listesi. (1966). *Tohum Dergisi*, 3(27), 33-34.
- Topaloğlu, B. (1977a). Ehl-i Sünnet. *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(6), 3-7.
- Topaloğlu, B. (1977b). Selefiyye. *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(7), 3-7.
- Topaloğlu, B. (1977c). Soru-Cevap-Tartışma. *Nesil Aylık Fikir Dergisi*, 1(6), 28-29.
- Tunus'daki İslâmî Yöneliş Hareketi'nin lideri ve İslâmî hareketin önde gelen teorisyenlerinden Raşid El-Ğanuşi İle Bir Konuşma. (1986). *İktibas Dergisi*, 6(119), 7-8.
- Türkmen, H. (1992a). Hz.Muhammed'in Sünneti Doğru Anlaşıyor mu? *Haksöz Dergisi*, 20. <https://www.haksozhaber.net/okul/hz-muhammedin-sunneti-dogru-anlasiliyor-mu-286yy.htm>
- Türkmen, H. (1992b). Tevhidi Mücadele ve Açık Tavır. *Haksöz Dergisi*, 21, <https://www.haksozhaber.net/okul/tevhidi-mucadele-ve-acik-tavir-299yy.htm>

- Türkmen, H. (1993). Tevhidi Mücadelede Fikri ve Siyasi Bütünlük. *Haksöz Dergisi*, 25, 17 Ocak 2025 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/tevhidi-mucadelede-fikri-ve-siyasi-butunluk-347yy.htm> adresinden erişildi.
- Türkmen, H. (2013). *Seyyid Kutub Türkiye’de Nasıl Algılandı?* Haksöz Haber. 26 Aralık 2024 tarihinde <https://www.haksozhaber.net/okul/seyyid-kutub-turkiyede-nasil-algilandi-6832yy.htm> adresinden erişildi.
- Türküne, M. (1994). *Cemaleddin Afgani* (136.Baskı), Ankara, Türkiye Diyanet Yayınları.
- Uludağ, S. (2021). *İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe* (14. Baskı), İstanbul, Dergâh Yayınevi.
- Ustaosmanoğlu, M.(2025, 12 Ocak). *Hakkımızda*. 12 Ocak 2025 tarihinde <https://cagridir.org/sayfa/misyon-s> adresinden erişildi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *Osmanlı Tarihi Karlofça Antlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*. (5. Baskı), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ünal, M. A. ve Cengiz, O. (2019). *Osmanlı Selefiliği İddiası: Çivizade ve Birgivi Üzerine Bir Tetkik*. F. Aydın, M. Aydın ve M. Yetim (Der.), *Osmanlı Düşüncesi: Kaynakları ve Tartışma Konuları* içinde (ss. 461-497). Mahya Yayıncılık.
- Ünlüsoy, K. (2016). Mısır Selefiliği ve İhvan-ı Müslimin’li ilişkisi. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 39-75.
- Vahdet mi Kalabalık mı? (2012). *Tevhid Dergisi*, 5, 10-16.
- Yalçın, A. (2022). Türkiye’de Etkili bir şahıs: Ziyaeddin El- Kudsi. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 8(2), 182-200.
- Yolcu, A. (2011). *Selef-i Salihin Ehl-i Sünnet Ve’l-Cemâat Akidesi*. (A. İyibildiren ve M. Öztürk, Çev.). Guraba Yayıncılık.
- Yolcu, A. (2015a, 4 Ağustos). *Batıl firkalardan en zararlı olanı hangisidir?* [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=a3YQXhs9ZmY>
- Yolcu, A. (2015b, 28 Ekim). *Oy kullanma ile alakalı görüşümüze yapılan tenkitlere verilen cevap* [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=YluG1ESedpI>
- Yönem, A. (2015). Selefiliğin Türkiye’deki faaliyetleri. *İslam Mezhepleri Tarihi Selefilik Çalıştayı: VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı*, 5-6 Eylül, 2015, Konya, Türkiye: Ed: D. Kaplan, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, ss. 140-151.
- Yunus, M. (1968). Müslümanlara düşen vazife (H. Zafir, Çev.). *Hilal Dergisi*, 8(87), 28-29.
- Yusuf, M. (1966). Sahabe hayatında sosyal adalet (M. Topuz, Çev.). *Tohum Dergisi*, 3(28), 21-23.
- Zafir, H. (1969). Kardeş Pakistan. *Hilal Dergisi*, 8(93), 12-14.

Zeki, M. (1918). Kadızade ve Sivasi M naza'ası. *İslam Mecmuası*, 4, 41.

ÖZGEÇMİŞ

Şeyma Gücer, lise eğitimini Trabzon Yunus Emre Lisesi'nde tamamladı. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden, 2022 yılında Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2022 yılında başladığı Gümüşhane Üniversitesi Temel İslami Bilimler Kelam Anabilim Dalı'ndaki Yüksek Lisans eğitimi halen devam etmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

